

HASAN
ÂLİ
YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

CDXI

GUILLAUME
APOLLINAIRE

GUILLAUME
APOLLINAIRE

KATLEDİLEN ŞAİR

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: NİHAN ÖZYILDIRIM

KATLEDİLEN ŞAİR

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

Genel Yayın: 5250

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

**GUILLAUME APOLLINAIRE
KATLEDİLEN ŞAİR**

**ÖZGÜN ADI
LE POÈTE ASSASSINÉ**

**FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
NİHAN ÖZYILDIRIM**

**© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
Sertifika No: 40077**

**EDİTÖR
DENİZ RESUL**

**GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM**

**GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI**

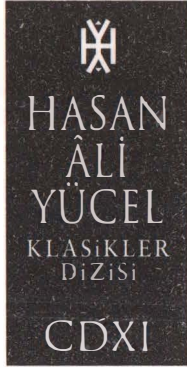
1. BASIM, EYLÜL 2021, İSTANBUL

**ISBN 978-625-405-607-9 (CİLTİLİ)
ISBN 9978-625-405-606-2 (KARTON KAPAKLI)**

**BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162**

**Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.**

**TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr**

GUILLAUME APOLLINAIRE

KATLEDİLEN ŞAİR

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
NİHAN ÖZYILDIRIM

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Katledilen Şair.....	1
Ay-Kral.....	85
Giovanni Moroni.....	103
Gözde.....	115
Gölgenin Gidişi.....	121
Ölümden Sonraki Nişanlı.....	127
Mavi Göz.....	133
Tanrısallaşan Sakat.....	137
Azize Adorata.....	141
Geveze Anılar.....	147
Karma Kulüpte Karşılaşma.....	153
Küçük Modern Büyü Tarifleri.....	157
Kartal Avı.....	161
Arthur, Geçmişin ve Geleceğin Kralı.....	165
Dostumuz Méritarte.....	171
Maskeli Asker, Yani Dirilen Şair Vakası.....	175

René Dalize için

Katledilen Şair

I Şöhret

Bugün Croniamantal'in şanı dünya çapındadır. Dört kıta üzerinde, yedi ülkede yüz yirmi üç şehir, bu namlı kahramanın doğum yeri olma şerefini birbirlerinden kapmaya uğraşmaktadır. Daha ileride bu önemli meseleyi aydınlatmaya çalışacağım.

Bütün bu halklar bu okkalı Croniamantal adını az çok değiştirmişlerdir. Araplar, Türkler ve sağdan sola doğru okuyan diğer milletler bu adı Latnamainorc şeklinde telaffuz etmekten geri durmamışlar, fakat Türkler tuhaf bir şekilde onu Pata diye anmışlardır, bu ad yerine göre kaz ya da erkeklik organı anlamına gelir. Ruslar ona Viperdoc, yani osuruktandoğan derler, bu lakabın sebebini daha ileride göreceğiz. İskandinavyalılar ya da en azından Dalecarliyalılar* onu Latince *çünkü* anlamına gelen, fakat Ortaçağ'ın halk hikâyelerinde çoğunlukla mahrem organları belirten *quoniam* adıyla anarlar. Görüldüğü gibi Saksonlar ve Türkler, ona kökeni henüz tam olarak açıklanamamış olan aynı lakabı takarak Croniamantal hakkında aynı duyguları beslediklerini

* Orta İsveç'te bulunan tarihî bir bölge. (ç.n.)

ortaya koymuşlardır. Bunun, Croniamantal'in ölümünden sonra Marsilyalı tabip Ratiboul'un verdiği defin ruhsatına yapılan hüsnütabirli bir gönderme olduğu tahmin edilmektedir. Bu resmî belgeye göre Croniamantal'in bütün organları sağlamdı ve adli tabip, aynen askerî tabip Henry'nin Napoléon için yaptığı gibi, rapora Latince olarak şunları eklemiştir: *Partes viriles exiguïtatis insignis, sicut pueri.**

Zaten Croniamantalesk erkeklik mefhumunun tamamıyla ortadan kalktığı ülkeler vardır. Keza Moriane'de zenciler, onu Tsatsa, Dzađa ya da Rsoussour şeklinde adlandırırlar; bunlar kadın adlarıdır; bu topluluklar da aynen Bizanslıların Kutsal Cuma'yı Sainte Parascève yaparak dişilleştirmeleri gibi Croniamantal'i dişilleştirmişlerdir.

II Hayat Veriş

Spa'ya iki fersah uzaklıkta, kıyıları kıvrımlı ağaçlar ve çalılıklarla kaplı yolun üzerinde, yürüyerek Liège'den gelmekte olan gezici müzisyen Viersélin Tigoboth, piposunu yakmak için çakmağını çakıyordu. Bir kadın bağıışı duyuldu:

“Hey! Mösyö!”

Tigoboth başını kaldırdı ve çılginca bir kahkaha koptu: “Hahaha! Hohoho! Hihihi! Gözkapakların Mısır mercimeklerinin renginde! Benim adım Macarée. Yatacak adam arıyorum.”

Viersélin Tigoboth yolun kenarında, tatlı yuvarlaklıkları olan esmer bir genç kadın fark etti. Kısa bisikletçi eteğiyle ne kadar da zarıftı! Bir eliyle bisikletini tutarken diğer eliyle ekşi çakaleriklerini topluyordu; kocaman, altın gözlerini, cüretkârca Valon** müzisyenin üzerine dikmişti.

* (Lat.) Erkeklik organları dikkat çekecek derecede küçük, aynen bir çocuğunki gibi. (ç.n.)

** Belçika'nın Fransızca konuşulan bölgesinin halkı. (ç.n.)

“Güzel bir kızsınız,” dedi Viersélin Tigoboth dilini şaklatarak, “fakat o çakaleriklerini yerseniz bu akşam karnınız ağrır.”

“Yatacak adam arıyorum,” diye tekrarladı Macarée. Ve bluzunun kopçalarını çözerek Viersélin Tigoboth’ya, meleklerin kışına benzeyen ve uçlarının rengi günbatımının pembe bulutları gibi tatlı memelerini gösterdi.

“Oh! Oh!” dedi Viersélin Tigoboth, “Amblève’in incileri kadar güzel, verin onları bana. Sizin için gidip kocaman bir demet eğreltiotu yaprağı ve ay renginde süsen çiçeği toplayacağım.”

Viersélin Tigoboth, ayinde sunulan kutsanmış ekmek gibi, hiçbir karşılık beklenmeden kendisine sunulan bu mucizevi teni kavramak için ilerledi; ama kendini tuttu.

“Allah için güzel kızsınız, Liège panayırı kadar güzelsiniz. Koynuna girdiğim Donnaye’den, Tatenne’den, Victoire’dan ve bizim Rénier’nin her zaman satılık kadınlarından çok daha güzel bir genç kızsınız. Fakat benden söylemesi, eğer benim sevgilim olmak istiyorsanız, kasık bitleriniz olacak.”

MACARÉE

Ay rengidir onların rengi

Ve yuvarlaktırlar feleğin çemberi gibi.

VIERSELİN TIGOBOTH

Dert etmiyorsanız eğer bit kapmayı,

Çok isterim bugün kocanız olmayı.

Ve Viersélin Tigoboth, dudakları öpücüklerle dolu, ona doğru ilerledi: “Sizi seviyorum! Ne huzurlu! Ey sevgili!”

Biraz sonra ortalıkta iç çekişlerden, kuş cıvıltılarından, çakaleriklerinin arkasında, aşkın kudreti altındaki Viersélin Tigoboth ve Macarée’nin yanından sihirli çizmeler giymişçesine hızla geçen, küçük şeytanlar gibi boynuzlu kızıl tavşanlardan başka bir şey kalmamıştı.

Sonra bisiklet Macarée'yi götürdü.

Ve ölümcül bir hüzne kapılan Viersélin Tigoboth, toprak ve sıvının karışımıyla oluşmuş yuvarlak tümseğin ardında gözden kaybolan hız aracına lanet okudu ve bir Valonya havası mırıldanarak işemeye başladı...

III Gebelik

Macarée bir süre sonra, Viersélin Tigoboth'dan gebe kaldığını anladı.

"İşte bu can sıkıcı," diye düşündü önce, "fakat tıp çok ilerledi. İstedğim zaman bundan kurtulurum. Ah! Şu Valon! Boşuna uğraşmış olacak. Macarée bir serserinin oğlunu yetiştirebilir mi? Hayır, hayır, bu cenini ölüme mahkûm ediyorum. Bu soysuz cenini şarapta bile saklamak istemem. Ya sen karnım, iyiliğini anladığımdan beri seni nasıl sevdiğimi bir bilsen! Ne? Yolda bulduğun yükleri taşımayı kabul mü ediyorsun? Fazlasıyla masum karnım, sen benim bencil ruhuma layık değilsin.

Ne diyorum ben, ey benim karnım? Zalimsin sen, çocukları babalarından ayırıyorsun. Hayır! Seni artık sevmiyorum. Şu anda yalnızca dolu bir çuvaldan ibaretsin ey benim göbeği gülen karnım, ey benim esnek, sakallı, pürüzsüz, bombeli, acı veren, yuvarlak, ipeksi, asilleştiren karnım. Çünkü asilleştiriyorsun, neredeyse unuttuyordum, ey benim güneşten güzel karnım. Valon serserinin çocuğunu da asilleştireceksin ve elbette Jupiter'in baldırı kadar değerlisin. Ne korkunç! Neredeyse asil ırktan bir çocuğu, sevgili karnımda yaşamakta olan çocuğumu yok edecektim."

Sert bir hareketle kapıyı açtı ve bağırdı: "Madam Dehan! Matmazel Baba!"

Açılıp kapanan kapıların, kilitlerin sesleri duyuldu ve Macarée'nin ev sahipleri koşarak geldiler.

“Hamileyim,” diye haykırdı Macarée, “hamileyim!”

Yatağının üzerinde bacakları açık oturuyordu, eti yumuşaktı. Macarée’nin beli ince, kalçası genişti.

“Zavallı küçük,” dedi bir gözü kör, bıyıklı, total ve kalçası çıkık olan Madam Dehan, “zavallı küçük, sizi bekleyenin ne olduğunu bilmiyorsunuz. Doğumdan sonra kadınlar, gelip geçenlerin ayakları altında çatırdayan soyulmuş mayısböceği kabukları gibi olurlar. Doğumdan sonra kadınlar, birer hastalık yumağından başka bir şey değildir (bakın bana!), üfürükçülükle, efsunla, in cin periyle dolu yumurta kabuğundan başka bir şey değildir. Ah! Ah! Şu yaptığınıza bakın hele!”

“Aptallık bunlar!” dedi Macarée. “Kadınların görevi çocuk sahibi olmaktır ve gayet iyi biliyorum ki, bu, beden sağlığını olduğu gibi ruh sağlığını da çok olumlu etkiler.”

“Nereniz hasta?” diye sordu Matmazel Baba.

“Kesin sesinizi!” dedi Madam Dehan. “Gidip benim Spa iksirimi bulun, bir de küçük bardakları getirin.”

Matmazel Baba iksiri getirdi, içtiler.

“Şimdi daha iyiyim,” dedi Madam Dehan, “böyle büyük bir heyecanın ardından sakinleşmeye ihtiyacım vardı.”

Kendisine küçük bir bardak iksir daha koyup içti ve kalan son damlacıkları da diliyle topladı.

“İnanın,” dedi daha sonra, “inanın Madam Macarée... Yeryüzünde en kutsal bildiğim şey üzerine yemin ederim, Matmazel Baba buna tanıklık edebilir, ilk defa kiracılarımdan birinin başına böyle bir şey geliyor. Epey de kiracıım oldu. Yassı olduğu için ‘Dilbalığı’ dedikleri Louise Bernier; Jandarma Marcelle (ki küstahlığı inanılmazdı!); Christiania’da güneş çarpmasından ölen Josuette, güneş bu şekilde Josué’den” intikam almak istemişti; önemli bir isim gibi görünen (elbette kendi ismi değildi) ve şık bir kadın için oldukça çirkin olan Lili de Mercoeur, Mercoeur şeklin-

* 1624-1925 yılları arasında Oslo’ya verilen isim. (ç.n.)

** Yuşa adının Fransızcası. İncil’de Yuşa, Tanrı’dan Güneş’in ve Ay’ın hareketlerini durdurmasını ister. (e.n.)

de yazılıyordu bu isim, ‘Mercure diye telaffuz etmek lazım,’ diyordu ağzını tavuk kıcı gibi büzerek. Ve biliyor musunuz, sonunda onu gerçekten de, bir termometre gibi cıvayla doldurdular.* Sabahları bana ‘Bugün hava nasıl olacak?’ diye sorardı, ben de ona hep ‘Siz bunu benden daha iyi biliyor olmalısınız...’ diye cevap verirdim. Hiçbir zaman, ama hiçbir zaman onlar burada, benim evimde hamile kalmadılar.”

“Durun bakalım,” dedi Macarée. “Ben de daha önce hiç hamile kalmadım. Bana biraz öğüt verin, ama kısa tutun.”

Bu sırada ayağa da kalktı.

“Ah!” diye bağırdı Madam Dehan, “Ne kadar güzel bir kıcınız var! Bu ne parlaklık! Bu ne beyazlık! Bu ne semizlik! Matmazel Baba, Madam Macarée bir ropdöşambr giysin. Ona kahve verin ve yabanmersinli tart getirin.”

Macarée bir gömlek giydi ve sırtına, kuşağı ekose bir eşarptan ibaret bir ropdöşambr geçirdi.

Matmazel Baba geri geldi; kocaman bir tepsinin üzerinde fincanlar, kahve cezvesi, süt kâsesi, bal kâsesi, yağlı ekmek dilimleri ve yabanmersinli tart taşımaktaydı.

“İyi bir tavsiye istiyorsanız,” dedi Madam Dehan, çenesinden akan sütlü kahveyi elinin tersiyle silerek, “çocuğunuzu vaftiz ettirin.”

“Bunu ihmal etmeyeceğim,” dedi Macarée.

“Hatta bence,” dedi Matmazel Baba, “doğduğu gün vaftiz ettirmek iyi olur.”

“Gerçekten,” diye mırıldandı ağzı dolu olan Madam Dehan, “ne olacağı bilinmez. Sonra onu kendiniz emzirirsiniz ve ben sizin yerinizde olsaydım, sizin kadar param olsaydı, doğurmadan önce Roma’ya gidip papa tarafından kutsanmak için uğraşırdım. Çocuğunuz hiçbir zaman bir babanın okşayışlarını ve azarlarını tanımayacak; hiçbir zaman şu tatlı ‘baba’ kelimesini söyleyemeyecek. En azından papanın takdisi onu hayatı boyunca takip etsin.”

* Mercure Fransızcada cıva demektir. Cıva frengi tedavisinde kullanılıyordu. (ç.n.)

Ve Madam Dehan, taşan bir tencere gibi hıçkırarak ağlamaya başladı. Macarée de püsküren bir balinanınki kadar çok gözyaşı döktü. Fakat Matmazel Baba'ya ne demeli? Yabancımersininden masmavi olmuş dudaklarıyla öyle çok ağladı, öyle çok ağladı ki, boğazından bekâretine kadar yayılan hıçkırıklardan neredeyse boğulacaktı.

IV Asalet

Aşk sayesinde zaten çoktan zengin olan ve hamileliğini hâlâ belli etmeyen Macarée, bakarada büyük paralar kazandıktan sonra Paris'e geldi ve ilk yaptığı iş de son moda terzilere koşmak oldu.

Ne kadar da şıktı! Ne kadar da şıktı!

Fransız Tiyatrosu'na gittiği bir akşam, ahlak dersi veren bir oyun oynanıyordu. Birinci perdede, ameliyatla kısırlaştırılmış bir genç kadın, vücudu su toplamış olan ve son derece kısıkanç kocasının şişkinliklerine özenle bakıyordu. Doktor şu sözlerle uzaklaştı:

“Onu ancak büyük bir mucize ve büyük bir fedakârlık kurtarabilir.”

İkinci perdede genç kadın, genç doktora şöyle diyordu:

“Kocam için kendimi feda ediyorum. Onun yerine benim vücudum su toplansın.”

“Birbirimizi sevelim madam. Eğer annelik için yetersiz değilseniz dileğiniz gerçekleşecek. Ben de bundan pek tatlı bir zafer elde edeceğim!”

“Heyhat!” diye mırıldanıyordu kadın. “Benim yumurtalıklarım yok ki!”

“Aşk,” diye bağıırıyordu bunun üzerine doktor, “aşk madam, mucizelere kadirdir.”

Üçüncü perdede, I harfi kadar ince olan kocayla sekiz aylık hamile kadın, yaptıkları bu takastan dolayı birbirlerini kutluyorlardı. Doktor, Tıp Akademisi'ne, cerrahi müdahale sonucu kısırlaşan kadınların döllenmesiyle ilgili çalışmalarının sonuçlarını iletliyordu.

Üçüncü perdenin sonuna doğru, salonda birisi “Yangın var!” diye bağırdı. Dehşete kapılan seyirciler çığlık çığlığa kendilerini kurtardılar. Macarée, kaçarken, karşılaştığı ilk adamın koluna girdi. İyi giyimli ve güzel yüzlü bir adamdı bu ve Macarée büyüleyici görüldüğü için, onun tarafından koruyucu olarak seçilmiş olmaktan dolayı gururu okşanmış gibiydi. Daha sonra bir kahvede tanışıklığı ilerlettiler ve buradan Montmartre'a yemeğe gittiler. Fakat François des Ygrées dalgınlıkla cüzdanını unutmuş bulunuyordu. Macarée hesabı seve seve ödedi. François des Ygrées de, yangın hadisesiyle sinirleri bozulan Macarée'nin yalnız uymasına izin vermeyecek kadar ileri götürdü şövalyeliği.

Ygrées Baronu François (baronluk sahteydi bu arada) soylu bir Provence ailesinin son kuşağı olduğunu iddia ediyor ve V. Charles Sokağı'ndaki bir binanın altıncı katında arma dersi veriyordu.

“Fakat,” diyordu, “devrimler ve demagoglar öyle etkili oldu ki, soylular artık bu sanatla ilgilenmiyor, yalnızca soylu olmayan arkeologlar arma eğitimi alıyorlar.”

Armasında *gökmavi ortasında üst üste üç gümüş Y harfi* bulunan Ygrées baronu, Macarée'ye o kadar sevimli görünmeyi başarmıştı ki, genç kadında, Fransız Tiyatrosu gecesinin hatırına arma dersleri alma isteği uyanmıştı.

Macarée armacılık terimlerini aklında tutmaya pek yatkın görünmüyordu doğrusu. Yalnızca, geçmişte kiliseye birçok papa kazandırmış olan Pignatelli ailesinin tencere motifli armalarıyla ciddi olarak ilgilendiği söylenebilirdi.

Bununla birlikte bu dersler ne Macarée ne de François des Ygréés için vakit kaybı oldu, çünkü sonunda evlendiler. Macarée drahoma olarak parasını, güzelliğini ve gebeliğini getirdi. François des Ygréés de Macarée'ye şanlı bir isim ve soylu heybetini sundu.

İkisinin de bu alışverişten şikâyeti yoktu, mutluydular.

“Macarée, sevgili karıcığım,” dedi François des Ygréés dünyaevine girdikten kısa bir süre sonra, “neden bu kadar fazla tuvalet siparişi verdiniz? Gün geçmiyor ki terziler yeni bir şey getirmesin. Elbette bunlar sizin ince zevkinizin ve onların maharetinin de parlak bir nişanesi.”

Macarée bir an duraksadıktan sonra cevap verdi:

“Bunlar düğün seyahatimiz için François!”

“Düğün seyahatimiz, doğru, bunu düşünmüştüm. Fakat nereye gitmeyi planlıyorsunuz?”

“Roma'ya,” dedi Macarée.

“Roma'ya, Paskalya serserileri gibi mi?”

“Papa'yı görmek istiyorum,” dedi Macarée.

“Pek güzel, ama ne maksatla?”

“Karnımda kıpırdanan çocuğu kutsaması için,” dedi Macarée.

“Hey Allahım, hey Allahım!”

“Sizin oğlunuz olacak bu çocuk,” dedi Macarée.

“Hakkınız var Macarée. Paskalya serserileri gibi Roma'ya gideceğiz. Siyah kadifeden yeni bir elbise ısmarlayacaksınız ve terzi, elbisenin ön tarafına, etek ucuna, o çok manidar armamızı işlemeyi ihmal etmeyecek: *gökmavi ortasında üst üste üç gümüş Y harfini.*”

V

Papalık

“Per caritá, madam *barones* (size matmazel denebilir rahatlıkla!), ah! Ah! Ah! Fakat kocanız mösyö *baron* buna

karşı çıkacaktır, ah! Ah! Ah! Şurası bir gerçek ki, kibirli olmaya başlamış küçük bir karnınız var. Fransa'da sıkı çalışılıyor gördüğüm kadarıyla. Ah! Eğer bu güzel ülke yeniden dindar olmak isteseydi, ruhban düşmanlığıyla telef olan nüfus (evet *barones*, bu kanıtlanmış), kaydadeğer oranda artardı. Ah! Aziz İsa! Küçük kendini beğenmiş, ciddi konuşulduğu zaman nasıl da iyi dinliyor, evet *barones*, küçük bir kendini beğenmiş benziyorsunuz. Ah! Ah! Ah! Evet, Papa'yı görmek istiyorsunuz demek. Ah! Ah! Benim gibi basit bir kardinalin kutsaması yetmiyor. Ah! Ah! Susun, gayet iyi anlıyorum. Ah! Ah! Huzura kabul edilmeniz için uğraşacağım. Oh! Bana teşekkür etmeyin, elimi rahat bırakın. Küçük kendini beğenmiş nasıl da güzel öpüyor, ha! Evet! Bu tarafa gelin, benden bir hatıra götürmenizi istiyorum.

İşte! Ucunda Kutsal Loreto Evi'nin* madalyası bulunan bir zincir. Haydi bunu boynunuza geçireyim, şunu söylemek isterim... Ah! Bu Fransızca, bunu telaffuz edemeyiz. Siz İtalyanca bilmiyorsunuz. Biz hep *ou* deriz, siz Fransızcada *u* dersiniz, bu çok yorucu... Artık madalyanız olduğuna göre, onu hiç yanınızdan ayırmayacağınıza söz verin bana. Güzel, güzel, güzel! Gelin de alnınızdan öpeyim. Haydi! Küçük kendini beğenmiş benden korkuyor mu? Tamamdır! Sizi güldüren nedir söyleyin bana?.. Hiçbir şey mi! O halde! Bir tavsiye! Vatikan'a gittiğinizde üzerinizde bu kadar pis koku, yani koku demek istiyorum, olmamasını salık veririm. Görüşmek üzere, küçük kendini beğenmiş. Beni görmeye gelin yine. *Mösyö barona* saygılar.”

İşte böylece, Paris'te papanın elçisi olan kardinal Ricotino sayesinde Macarée, papanın huzuruna kabul edilme hakkını elde etti.

Armayla süslü güzel elbisesini giyip Vatikan'a gitti. Baron des Ygrées, üzerinde redingotuyla ona eşlik ediyordu. Papa-

* Hz. İsa'nın Meryem Ana'nın rahmine düştüğüne inanılan ev. (e.n.)

lık muhafızlarının kıyafetlerine hayrandı ve içki âlemleriyle serkeşliğe düşkün İsviçreli paralı askerler baronun gözüne yakışıklı şeytanlar gibi görünüyordu. Karısının kulağına, atalarından birinin XIII. Louis zamanında kardinal olduğunu fısıldama fırsatını buldu.

Evli çift, heyecan içinde ve içleri papanın takdisiyle dolu olarak otele döndüler. İffetli bir şekilde soyundular ve yatakta uzun süre, ruhani liderden, eski kilisenin bembeyaz olmuş kubbesinden, Katoliklerin ebedî olduğunu düşündükleri karbeyazlıktan, seranın içindeki zambaktan söz ettiler.

“Karıcığım,” dedi lafın sonunda François des Ygrées, “size bayılıyorum ve aynı zamanda büyük bir hayranlıkla takdir ediyorum, papanın kutsadığı çocuğu bütün kalbimle seveceğim. Kutsanmış çocuk gelsin o halde, ama onun Fransa’da doğmasını arzu ediyorum.”

“François,” dedi Macarée, “ben henüz Monte Carlo’yu görmedim, oraya gidelim! Kendimi kaybedecek kadar oynamam. Milyoner değiliz. Monte Carlo’da çok başarılı olacağımdan eminim.”

“Allah kahretsin!” diye sövdü François. “Macarée, beni öfkeden çıldırtıyorsunuz.”

“Ay!” diye bağırdı Macarée. “Bana tekme attın, seni gidi peze...”

“Macarée,” dedi çabucak kendine gelen François des Ygrées alaycılıkla, “memnuniyetle görüyorum ki, kocanız olduğumu unutmuyorsunuz.”

“Haydi, benim küçük Zozom, Monaco’ya gidiyoruz.”

“Evet, ama Fransa’da doğuracaksın, çünkü Monaco bağımsız bir devlet.”

“Anlaştık,” dedi Macarée.

Ertesi gün, Baron ve Barones des Ygrées, sivrisinek ısırıklarıyla her tarafları şişmiş bir halde, gardan Monaco bileti aldılar. Vagonda olağanüstü planlar yaptılar.

VI Gambrinus

Baron ve Barones des Ygrées, Monaco bileti alırken, İtalya'dan Fransa'ya gidişte beşinci, küçük Monaco Prensliği içinde de ikinci sıradaki bu istasyona ulaşmayı düşünüyorlardı.

“Monaco” adı bugün Fransızcada kullanılıyor olmakla beraber prensliğin İtalyanca adıdır aslında; Mourgues ve Monéghe şeklindeki Fransızca adlandırmalar kullanımdan kalkmıştır.

Gelin görün ki İtalyan dili, yalnızca bu adı taşıyan prensliği değil, aynı zamanda Fransızların Münih dediği Bavyera'nın başkentini de “Monaco” olarak adlandırır. Görevli, Monaco Prensliği bileti yerine “Monaco-Münih” bileti vermişti barona. Baron ve barones bu hatanın farkına vardıklarında İsviçre sınırındaydılar ve şaşkınlıkları geçtikten sonra, modern Almanya'nın sanat karşısı ruhunun, mimarlık, heykel, resim ve süsleme sanatlarında yaratmış olabileceği bütün çirkinlikleri yakından görmek amacıyla Münih yolculuğunu tamamlamaya karar verdiler.

Soğuk bir mart ayı, bu kartonpiyerden yapılmış Atina'da çifti tir tir titretiyordu.

“Bira,” demişti Baron des Ygrées, “hamile kadınlar için birebirdir.”

Karısını Pschorr kraliyet birahanesine, Augustinerbrau'ya, Münchnerkindl'a ve başka birahanelere götürdü.

Büyük bir bahçenin bulunduğu Nockerberg'e tırmandılar. En ünlü mart birası olan *Salvator* içilebildiği sürece orada içilir, ama bu süre pek de uzun olmaz, çünkü Münihliler ayyaşdır.

Baron, karısıyla birlikte bahçeye girdiğinde, avazı çıktığı kadar bağırarak şarkı söyleyen, sallanarak dans eden ve boşalmış bira bardaklarını kıran, çoktan sarhoş olmuş bir kalabalığın istilası altında buldu burayı.

Satıcılar, kızarmış tavuk, ringa balığı ızgarası, pastalar, küçük ekmekler, şarküteri ürünleri, şekerlemeler, hatıra biblolar, kartpostallar satıyorlardı. Ayyaşların kralı Hannes Irlbeck de oradaydı. Büyük Heidelberg fıçısının ayyaş cücesi Perkeo'dan bu yana böyle bir içici görülmemiştir. Hannes Irlbeck mart birası zamanında, bir de mayısta, Bock denen bira çıktığında, kırk litre içerdi. Olağan zamanlardaysa yalnızca yirmi beş.

Zarif Ygrées çifti yanına geldiğinde, Hannes devasa kışını, zaten yirmi kadar iriyarı adam ve kadını taşımakta olan bir bankın üzerine koydu, bank dayanamayıp anında kırıldı. İçkiciler bacakları havada yere düştüler. Birkaç çıplak kalça göze çarptı, çünkü Münihlilerin çorapları dizlerinden yukarı çıkmaz. Her taraftan kahkahalar koptu. Kendisi de yere yuvarlanmış ama bira bardağını bırakmamış olan Hannes Irlbeck, bardağının içindekini yanına yuvarlanmış bir genç kızın karnına döktü, altında köpüren bira, genç kızın derhal ayağa kalkıp heyecanını yatıştırmak için bir litre birayı tek nefeste yutarken yaptığı şeye benziyordu.

Fakat bahçenin yöneticisi bağırıyordu:

“Donnerkeil! Domuzlar... kırdınız bankı.”

Ve garsonları çağırırken aceleyle kolunun altındaki poçetesini çıkardı:

“Franz! Jacob! Ludwig! Martin!”

Bu sırada içkiciler yöneticiyi çağırıyorlardı:

“Ober! Ober!”

Fakat Oberkellner** ve garsonlar geri dönmediler, içkiciler, biralarını kendileri almak için tezgâhlara koştular, ama

* (Alm.) “Hay aksi” anlamında eski bir ünlem. (e.n.)

** (Alm.) Şef garson. (e.n.)

fiçılardan artık bir şey gelmiyordu; her dakika yeni bir fiçının delindiğini haber veren darbe sesleri duyulmuyordu artık. Şarkılar susmuştu, öfkeli ayyaşlar birahaneye, hatta mart birasının kendisine hakaretler yağdırıyorlardı. Bazıları bu aradan yararlanarak, gözleri yuvalarından uğramış halde, olanca güçleriyle kusuyorlardı; yanlarındakiler, telaşsız bir ciddiyetle onlara cesaret veriyordu. Biraz güçlkle de olsa yeniden ayağa kalkmış olan Hannes Irlbeck, burnunu çekerek mırıldandı:

“Münih’te hiç bira kalmadı!”

Ve memleketinin şivesiyle tekrarladı:

“Minchen! Minchen! Minchen!”

Gözlerini gökyüzüne doğru kaldırdıktan sonra hızla bir kümes hayvanı satıcısına gitti ve bir kızarmış kaz siparişi verip dileklerde bulunmaya başladı: “Münih’te hiç bira yok... keşke sadece beyaz turp olsaydı!”

Ve uzun süre, Münihlilerin kullandığı terimi tekrarlayıp durdu:

“Tırp, tırp, tırp...”

Birdenbire sesini kesti. Susamış ayyaşlar kalabalığı bir sevinç çığlığı attı. Dört garson birahanenin kapısında belirmişti. Altında Oberkellner’in, tahtından indirilmiş bir zenci kral gibi dimdik ve mağrur yürüdüğü bir tahtırevanı gururla taşıyorlardı. Arkalarından, çan sesiyle delinen yeni bira fiçıları geliyordu; bütün bunlar olurken, âdeta Gambrinus’un* gülünç bir keşiş kılığı içinde, bir elinde beyaz turp bir elinde testiyle gırtlığına bayram ettirirken inip çıkan sert ve hareketli âdemelması gibi kaynaşan o tepeden art arda patlamalar, kahkahalar, haykırışlar ve şarkılar yükseliyordu.

Doğacak çocuk, bu müthiş kafa bulma gösterisiyle çok eğlenen ve kocasıyla birlikte kana kana içmekten geri durmayan Macarée’nin kahkahalarıyla epeyce sarsıldı.

* Efsaneye göre, bira yapımını icat eden kral. (ç.n.)

Annenin bu neşesi çocuğun kişiliği üzerinde çok talihli bir etki bıraktı; çocuk daha doğmadan, bu sayede birçok iyi özellik ve ancak büyük şairlerde görülen yüksek bir sağduyu kazandı.

VII Doğum

Baron François des Ygrées, Barones Macarée doğum saatinin yaklaştığını anladığı anda Münih'ten ayrıldı. Mösyö des Ygrées Bavyera'da doğan bir çocuk istemiyordu; bu ülkenin frengiye zemin hazırladığından emindi.

Baharla birlikte, küçük Napoule limanına geldiler; baron son derece etkileyici lirik bir söz oyunuyla burayı sonsuza dek vaftiz etti:

Altın göklü Napoule.

Macarée'nin doğumu işte burada gerçekleşti.

“Ah! Ah! Ay! Ay! Ay! Uy! Uy! Uy!”

Ülkenin üç ebesi tatlı tatlı anlatmaya koyuldular:

BİRİNCİ EBE

Savaşı düşünüyorum.

Ey dostlarım, yıldızlar, güzel yıldızlar, saydınız mı onları?

Ey dostlarım, okuduğunuz kitapların yalnızca isimlerini
ve yazarlarını olsun hatırlıyor musunuz?

Ey dostlarım, uzun yollar aşan fakir insanları
düşündünüz mü?

Altın çağın çobanları, çalınmasından kaygı duymaksızın
sürülerini otlamaya bırakırlardı, yalnızca vahşi
hayvanlardan korkarlardı.

Ey dostlarım, bütün bu toplar hakkında ne
düşünüyorsunuz?

İKİNCİ EBE

Bu toplar hakkında ne mi düşünüyorum? Bunlar güçlü
birer fallustur.

Ey güzel gecelerim! Dün akşam beni büyüleyen uğursuz
kuzgundan dolayı mutluyum, iyi bir alamet bu.
Saçlarım misk kokulu.

Ah! Güzel ve sert birer fallus bu toplar. Eğer kadınlar
askerlik yapmak zorunda olsalardı, topçu birliğinde
görev alırlardı. Muharebe sırasında topların görünüşü
tuhaf olmalı.

Uzaktan denizin üzerine ışıklar doğuyor.
Cevap ver ey Zélotide, tatlı sesinle cevap ver.

ÜÇÜNCÜ EBE

Gecenin karanlığında seviyorum onun gözlerini, o benim saçlarımı ve onların kokusunu iyi tanıyor. Marsilya sokaklarında bir subay beni uzun süre takip etti. Güzel renkleri olan güzel kıyafetler giymişti, elbiselerinin üzerinde altın vardı ve ağzı beni baştan çıkarıyordu, fakat *familyhouse*'umun *bedroom*'una* sığınarak onun öpücüklerinden kaçtım.

BİRİNCİ EBE

Ey Zélotide, bu züppeyi esirgediğin gibi kederli adamları da esirge. Zélotide, toplar hakkında ne düşünüyorsun?

İKİNCİ EBE

Heyhat! Heyhat! Sevilmek isterdim.

ÜÇÜNCÜ EBE

Onlar halkın soysuz aşkının araçları. Ey Sodom! Sodom!
Ey kısır aşk!

* (İng.) Babaevimin yatak odasına. (e.n.)

BİRİNCİ EBE

Fakat biz kadınız, Sodom'dan niye söz ediyorsun?

ÜÇÜNCÜ EBE

Gökyüzünün ateşi onu yuttu.

LOĞUSA

Bitince numaralarınız, yoksa bir itirazınız, Barones des Ygréés'ye de bir bakınız.

Baron, odanın bir köşesinde birkaç yolculuk battaniyesi-nin üzerinde uyuyordu. Yellendi, bu da karısını gözlerinden yaş gelene kadar güldürdü. Macarée ağlıyor, bağırıyor, gülüyordu ve birkaç saniye sonra sağlıklı bir oğlan getirdi dünyaya. Ardından, bunca çabayla tükenmiş bir halde, Âdem'in ilk ebedî karısının Kızıldeniz'i geçerken attığı çığlığa benzer bir ulumayla ruhunu teslim etti.

Bütün bunları anlatırken, son derece önemli olan Croniamantal'in doğum yeri meselesini de açıklamış olduğumu sanıyorum. Bırakalım dört kıta üzerinde, yedi ülkede yüz yirmi üç şehir* onun doğum yeri olma şerefini tartışadursunlar.

Bugün, nüfus kayıtlarının da gösterdiği gibi Croniamantal'in, 25 Ağustos 1889'da, *altın göklü Napoule*'da, babasının yellenmesinden doğmuş olduğu bilinmektedir, ama doğumu belediyeye ertesi sabah bildirilmiştir.

O yıl Dünya Fuarı'nın olduğu yıldız ve yeni hayat bulmuş olan Eyfel Kulesi, güzel bir dikilişle Croniamantal'in kahramanca doğumunu selamlıyordu.

Baron des Ygréés, Macarée'nin cesedinin bulunduğu ölü yatağının yanında yeni bir yellenmeyle uyandı. Çocuk ağlı-

* Napoli, Edime, İstanbul, Néauphle-le-Château, Grenoble, Pultava, Pouilly-en-Auxois, Pouilly-les-Fleurs, Nauplie, Seul, Melbourne, Oran, Nasıra, Ermenonville, Nogent-sur-Marne vs. bu şehirler arasındadır. (Yazarın notu.)

yor, ebeler gıdaklıyor, baba hıçkırarak ağlarken bir yandan da bağıırıyordu:

“Ah! Altın göklü Napoule, altın gözlü tavuğumu öldürdüm!”

Sonra, yeni doğmuş çocuğu, o anda uydurduğu, cennetin hiçbir azizine ait olmayan bir isimle vaftiz ettirdi: CRONI-AMANTAL. Ertesi gün karısının cenaze işlemlerini hallettikten, verasetini almak için gerekli mektupları yazdıktan ve çocuğun doğumunu Gaétan-Francis-Étienne-Jack-Amélie-Alonso Des Ygrées adıyla bildirdikten sonra oradan ayrıldı. Meşru babası olduğu bu süt çocuğuyla birlikte Monaco Prenslığı'ne giden trene bindi.

VIII Mammon*

Dul François des Ygrées, prensliğin yakınlarına yerleşmiş, Roquebrune topraklarında, Mia adında bir esmer güzelinin de parçası olduğu bir ailenin yanında pansiyon tutmuştu. Burada, adının vârisini biberonla kendisi besliyordu.

Çoğu zaman, şafakla birlikte deniz kıyısında yürüyüşe çıkıyordu. Yolun kenarları ödağaçlarıyla kaplıydı, bunları her görüşünde elinde olmayarak kurutulmuş morina balığı paketleriyle karşılaştırıyordu. Bazen, karşıdan esen rüzgâr yüzünden, dumanı uzaklarda, İtalya'da eriyip giden mavimsi dağlar gibi kıvrılarak yükselen bir Mısır sigarası yakmak için arkasını dönüyordu.

* * *

Baronun yanına yerleştiği aile, baba, anne ve Mia'dan oluşuyordu. Korsikalı Mösyö Cecchi kumarhanede krupiyeler olarak çalışıyordu. Daha önce Baden-Baden'da krupiyelik

* Aramca dünyevi zenginlik anlamına gelen, Yeni Ahit'te de yine bu anlamda kullanılan kavram ve bunun kişileştirilmiş hali. (ç.n.)

yapmış, orada Alman bir kadınla evlenmişti. Bu birlikteliktен, ten rengi ve siyah saçlarıyla daha çok Korsikalı kanını öne çıkaran Mia doğmuştu. Mia her zaman çarpıcı renklerde giyiniyordu. Yürüyüşü dengeli, omuzları dikti; göğüsleri kalçasından daha küçüktü ve hafif bir şehlalık kara gözlerine biraz şaşkın bir bakış veriyordu, ki bu da onu ancak daha cazip kılıyordu.

Konuşması gevşek, yumuşak, peltek, ama yine de hoştu. Mia, Monaco aksanının sözdizimini kullanıyordu. François des Ygrées genç kızı birkaç kez gül toplarken gördükten sonra onunla ilgilenmeye ve bu sözdiziminin bazı kurallarını araştırarak eğlenmeye başladı. Öncelikle İtalyan etkisini ve özellikle, “être” fiilinin çekiminde yardımcı fiil olarak “avoir” yerine yine aynı fiilin kullanıldığını tespit etti. Yani Mia, “J’ai été” yerine “je suis étée” diyordu. Ayrıca ana cümledeki fiilin yan cümlede tekrarından ibaret olan tuhaf bir kuralı not etti: “Ben Moulins’deydim siz Menton’a giderken, Moulins’deydim” ya da “Bu yıl Nice’e gitmek istiyorum, *suka-bağı* fuarına, istiyorum” gibi.

Bir keresinde François des Ygrées güneş doğmadan önce bahçeye indi. Orada, kendini tatlı bir hayale bıraktığı sırada nezle oldu. Birdenbire aralıksız hapşırmaya başladı, yaklaşık yirmi kere, hapşu, hapşi, hapşu.

Bu hapşırıklar onu kendine getirdi. Gökyüzünün beyazlandığını ve bu gündeğümünde ilk olarak deniz ufkunun aydınlandığını gördü. Sonra, şafağın ilk ışıkları, İtalya tarafından gökyüzünü alev rengine boyadı. Karşısında, hâlâ hüzünlü olan deniz uzanıyor ve ufukta, deniz seviyesindeki küçük bir bulut gibi, güneşin yükselmesiyle ortadan kaybolan Korsika zirveleri kıvrılıyordu. Baron des Ygrées titredi, sonra gerinerek esnedi. Vatikan’ın bayramları için palmiye temin eden, beyaz evlerle dolu bir deniz şehrinin, Bordighère’in açıklarında sanki bir kraliyet donanmasının

pırıl pırıl parladığı doğu denizine baktı yeniden. Bahçenin hareketsiz bekçisine doğru döndü: Tepesine kadar tırmanan, çiçek açmış bir gül ağacının çiçekleriyle süslü koca bir selviydi bu. François des Ygrées, taç yaprakları hâlâ açmamış ve dolgun olan, eşsiz rayihalı, gösterişli gülleri kokladı.

Tam bu sırada Mia onu kahvaltıya çağırdı.

Saç örgüsünü sırtına atmıştı, az önce incir toplamış ve süt damlacıklarını süt çanağının içine akıtmıştı. François des Ygrées'ye gülümseyerek, "Kesilmiş süt tatmak ister misiniz?" dedi. Baron hayır dedi, çünkü sevmezdi.

"İyi dinlendiniz mi?" diye sordu kız.

"Hayır, çok fazla sivrisinek var."

"Biliyorsunuz, sinek soktuktan sonra yapılacak tek şey üzerine limon sürmektir, sokulmamak içinse yatmadan önce yüzünüze vazelin sürmelisiniz. Sivrisinekler beni hiç sokmaz."

"Soksaldı yazık olurdu. Çünkü çok güzelsiniz, bu size sık sık söyleniyor olsa gerek."

"Söyleyenler var, bir de düşünüp de söylemeyenler var. Bunu bana söyleyenler ne ilgi uyandırıyor bende ne de öfke, diğerleriye kendileri bilir, bu..."

Ve François des Ygrées, hemen o anda, çekingenler için bir masal düşündü:

İstiridye ile Ringa Balığının Masalı

İstiridenin biri, bir kayanın üzerinde güzel ve sakın bir hayat sürermiş. Aşk hayali kurmaz, ama güzel günlerde, huzur içinde, alık alık güneşe bakarmış. Bir ringa balığı onu görmüş ve yıldırım aşkına tutulmuş. Ona itiraf edemediği bir aşkla mecnun olmuş.

Güzel ve sakın bir yaz günü istiridye esneyip duruyormuş. Bir kayanın ardına saklanmış olan ringa balığı hayranlıkla onu seyreliyormuş. Fakat birdenbire, sevgilisine bir öpücük kondurma arzusu öylesine güçlenmiş ki kendini tutamamış.

İstiridyenin açık duran kabuklarının arasına atlamış ve şaşkınlık içindeki istiridye ansızın kabuklarını kapatarak ringa balığının kafasını koparmış, zavallının başsız vücudu, okyanusta başıboş yüzmeye başlamış.

“Yazık olmuş ringa balığına,” dedi Mia gülerek, “pek aptalmış. Ben güzel olduğumun bana söylenmesini isterim, ama gülmek için değil, birbirleriyle nişanlanmamız için...”

Ve François des Ygrées, sözdiziminin bu tuhaf özelliğini tespit etti; dönüşlü fiillerin çoğul halini her şahıs için aynı şekilde çekiyorlar, üçüncü şahsa göre düşünüyorlardı: Birbirleriyle nişanlanıyoruz, birbirleriyle nişanlanıyorsunuz... Sonra şunları düşündü:

“Beni sevmiyor. Macarée öldü. Mia ilgisiz. Evet, aşkta talihsizim.”

Bir gün, baron kendini, Gaumates vadisinde, küçük, zayıf çam ağaçlarının dikili olduğu bir tepeciğin üzerinde buldu. Dalgaların mavi-beyazıyla çevrelenmiş olan kıyı, önünde uzaklara doğru uzanıp gidiyordu. Kumarhane, bahçesindeki nadir ağaçlarla ormandan ayrılıyordu. François des Ygrées ona bakıyordu. Bu saray, diz çökmüş ve kollarını göğe doğru kaldırmış bir adama benziyordu. François des Ygrées yakınında bir yerde görünmez bir Mammon’un sesini duydu:

“Şu saraya bak François, insan suretinde yapılmıştır. İnsan gibi cana yakındır. Kendisini ziyaret edenleri, özellikle de aşkta talihsiz olanları sever. Oraya git, kazanacaksın, çünkü senin gibi aşkta kaybeden kumarda kazanır.”

Saat altı olduğundan, civardaki çeşitli kiliselerde dualar yankılanmaya başlamıştı. Çan sesleri, görünmez Mammon’un sesini bastırmıştı; François des Ygrées ise onu bulmaya çalışıyordu.

Ertesi gün François, Mammon tapınağının yolunu tuttu. O gün *Dimanche des Rameaux** günüydü. Sokaklar palmiye ve zeytin dalı taşıyan genç kızlarla, kadınlarla doluydu. Palmiyelerin bazıları yalındı, bazılarıysa özel bir sanatla örülmüştü. Her sokak köşesinde, duvara doğru dönmüş palmiye örücüleri çalışıyordu. Palmiye lifleri onların mahir parmakları arasında tuhaf ve zarif bir biçimde kıvrılıyor, dönüyordu. Çocuklar katı yumurtalarla oynamaya başlamışlardı bile. Bir meydanda, sokak çocukları çetesi, mermer yumurta kullandığını fark ettikleri kızıl saçlı yumurcağı pataklıyordu. Çocuk, diğer yumurtaları bu yolla kırmış, oyunu kazanmıştı. Küçük kızlar güzel kıyafetler giymişler, ellerinde, annelerinin üzerine şekerlemeler astığı örülmüş palmiye dallarını kilisede mum taşır gibi taşıyarak ayine gidiyorlardı.

François des Ygrées şöyle düşündü:

“Palmiye görmek şans getirir, bugün Paskalya günü, bütün kasayı kazanacağım.”

* * *

Oyun salonunda, François des Ygrées önce masaların etrafındaki uyumsuz kalabalığa baktı...

Masalardan birine yaklaştı ve oynadı. Kaybetti. Görünmez Mammon geri dönmüştü ve ortaya konan para her toplandığında sert bir sesle konuşuyordu:

“Kaybettin!”

François kalabalığı görmez olmuştu, başını çevirmiş, düz, çapraz, ortaya, kenara altın paralar, kâğıt para tomarları koyuyordu. Uzun süre oynadı ve kaybedebileceği her şeyi kaybetti.

Nihayet arkasını döndü ve kumarbazların hummalı faaliyetlerine devam ettikleri aydınlık salonu gördü. Kasvetli yüz ifadesinden şanslı olmadığı yeterince anlaşılan bir genç adamı fark eden François, ona gülümsedi ve kaybedip etmediğini sordu.

* Büyük perhizin son pazar günü. Rameau, dal demektir. (ç.n.)

Genç adam öfkeliydi:

“Siz de mi? Rus’un biri yanımda iki yüz bin franktan fazla kazandı. Ah! Eğer yüz frangım daha kalmış olsaydı *trente et quarante** oynar, işleri yoluna koyardım. Ama hayır, talihsizim, kara bahtlıyım, mahvolmuş biriyim. Düşünebiliyor musunuz...”

Ve François’yı kolundan tutup bir divana doğru sürükledi, oturdular.

“Düşünebiliyor musunuz,” diyerek yeniden söze başladı, “her şeyi kaybettim. Hırsız sayılıyım. Kaybettiğim para bana ait değildi. Zengin değilim, ticaret dünyasında iyi bir işim var. Patronum beni poliçeleri tahsil etmeye Marsilya’ya gönderdi. Tahsilatı yaptım. Burada şansımı denemek için trene atladım. Kaybettim. Ne bekliyorsunuz? Beni tutuklayacaklar. Bu paradan faydalanmamış olsam da, namussuz bir adam olduğumu söyleyecekler. Her şeyi kaybettim. Kazanmış olsaydım? Kimse beni suçlamayacaktı. Ah! Kara bahtım! Kendimi öldürmekten başka çare yok.”

Sonra birdenbire ayağa kalkan genç adam ağzına bir tabanca dayadı ve ateş etti. Cesedi götürdüler. Bazı kumarbazlar hafifçe kafalarını çevirdi ama hiçbiri rahatını bozmadı, büyük bir çoğunluksa Baron des Ygrées’nin ruhunda derin bir iz bırakan bu olayın farkına bile varmadı. Baron, Macarée’nin bıraktığı ve çocuğuna tahsis edilmiş her şeyi kaybetmişti. Çıkıp giderken, bütün evrenin, etrafına bir hücre, daha sonra bir tabut gibi kapandığını hissetti. Kaldığı villaya geri döndü. Kapıda, elinde valiz taşıyan bir yolcuyla sohbet etmekte olan Mia’nın önünde durdu.

“Ben Hollandalıyım,” diyordu adam, “ama Provence’ta oturuyorum, birkaç günlüğüne oda kiralamak istiyordum; buraya matematiksel incelemeler yapmak için geldim.”

Bu sırada, Baron François des Ygrées sol eliyle Mia’ya bir öpücük yolladı, sağ elindeki tabancayla da kendi beynini dağıttı ve yere yuvarlandı.

* Kelime anlamı “otuz-kırk” olan bir iskambil oyunu. (ç.n.)

“Yalnızca tek bir oda kiralyoruz,” dedi Mia, “işte o da şu anda boşaldı.”

Ve hızla Baron des Ygrées’nin gözlerini kapattı, art arda çığlıklar attı, mahalleyi ayaklandırdı. Çağrılan polis cesedi kaldırdı ve bir daha hiç kimse ondan söz edildiğini duymadı.

Babasının, kendine özgü bir lirizm hamlesiyle Croniamantal adına mahkûm ettiği küçük çocuğa gelince, Hollandalı yolcu onu kendi öz oğlu olarak yetiştirmek üzere yanına alıp götürdü.

Onların gittiği gün Mia, milyoner bir güvercin avlama şampiyonuna bekâretini sattı; bu küçük ticari işleme kendini otuz beşinci defa bırakıyordu.

IX

Pedagoji

Janssen adlı Hollandalı, Croniamantal’i Aix yakınlarında bulunan, çevredeki insanların Şato adını verdikleri eve götürdü. Şato’nun asaleti çağrıştıran tek yanı ismiydi, aslında burası, bir mandırasıyla ahır olan devasa bir konuttan ibaretti.

Mösyö Janssen mütevazı bir refah içindeydi ve insanlardan uzakta yaşamak için satın aldığı bu konutta yalnız yaşıyordu. Aniden bozulan nişanlar onu biraz kuruntulu hale getirmişti. Şimdi orayı Macarée ile Viersélin Tigoboth’nun oğullarının, uzun geçmişi olan des Ygrées adının mirasçısı Croniamantal’in eğitimine adayacaktı.

Hollandalı Janssen çok seyahat etmişti. Bütün Avrupa dillerini, Arapçayı, Türkçeyi biliyordu, İbranice ve diğer ölü dilleri saymıyorum bile. Konuşması, mavi gözleri gibi duruydu. Aix’teki bazı hümanistlerle kısa zamanda arkadaşlık

kurmuştu ve onları ara sıra ziyaret ediyordu; birçok yabancı âlimle de mektuplaşıyordu.

Croniamantal altı yaşına basar basmaz, Mösyö Janssen onu sabahları sık sık kıra götürmeye başladı. Croniamantal, ağaçlıklı tepelerdeki keçi yollarında yapılan bu dersleri seviyordu. Mösyö Janssen arada bir duruyor, Croniamantal'e yan yana kanat çırpın kuşları, birbirlerinin peşi sıra bir yabangülünün üzerinde oynaşan kelebekleri göstererek, bütün doğaya yön verenin aşk olduğunu söylüyordu. Akşamları da ayışığında dışarı çıkıyorlardı ve üstat öğrencisine, yıldızların gizli yazgısını, düzenli dönüşlerini ve insanlar üzerindeki etkilerini açıklıyordu.

Croniamantal, ayışığıyla aydınlanmış bir akşam, üstadın kendisini ormanın kıyısındaki bir tarlaya götürdüğünü hiçbir zaman unutmadı; otlar süt rengi ışığın içinde akıp gidiyor gibiydi. Çevrelerinde ateşböcekleri titreşiyor, fosforlu ve serseri ışıkları manzaraya tuhaf bir görünüm veriyordu. Üstat, bu mayıs gecesinin yumuşaklığına çömezinin dikkatini çekti.

“Doğa hakkında her şeyi öğrenin ve onu sevin,” diyordu, zira onunla artık senli benli konuşmuyordu çünkü çocuk büyümüştü. “Koca memeleri ay ve tepe olan gerçek sütan-neniz olsun o.”

Croniamantal bu sırada on üç yaşındaydı ve zihni çok açıktı. Mösyö Janssen'in sözlerini dikkatle dinliyordu.

“Ben hep doğada yaşadım, ama sonuçta kötü yaşadım, çünkü insan aşksız yaşamamalı, yoldaşsız yaşamamalı. Unutmayın ki doğadaki her şey aşkın kanıtıdır. Yazık ki ben bile! Bu yasaya uymadığım için lanetlendim; bu yasa-dan önce var olan tek şey, onun zorunluluğudur, ki bu da kaderdir.”

“Nasıl,” dedi Croniamantal, “siz, benim bunca ilme vâkıf ustam, köylülerin, hatta hayvanların, bitkilerin, cansız maddelerin dahi bildiği bu yasayı nasıl fark edemediniz?”

“On üç yaşında böyle sorular sorabilen talihli çocuk!” dedi Mösyö Janssen. “Hiçbir varlığın başkaldıramayacağı

bu yasadān hep haberdardım. Ama bazı nasipsiz kişilerin aşkı tanımaması gerekir. En çok da şairlerle âlimlerin başına gelir bu. Ruhlar avare gezginlerdir, ben kendi ruhumun önceki hayatlarının bilincindeyim. Benim ruhum hep meyve vermez âlimlerin bedenlerinde dolaştı. Söylediğimde sizi şaşırtması gereken bir şey yok. Birçok halk hayvanlara saygı gösterir ve beden değiştirmeye inanır, elbette saygıdeğer bir inançtır bu, fakat abartılıdır, çünkü kayıp biçimleri ve kaçınılmaz dağılışı hiç hesaba katmaz. Saygıları bitkilere ve hatta minerallere kadar uzanmalıydı. Yolların tozunu düşünelim: Ölüerin külleri değil de nedir? Eskilerin cansız varlıklarda hiçbir hayat unsuru görmedikleri doğru. Hahamlar, Âdem'in, Musa'nın ve Davut'un bedenlerinde aynı ruhun var olduğuna inanırlardı. Gerçekten de İbranicede Âdem adı, bu üç ismin baş harfleri olan Aleph, Daleth ve Mem harflerinden oluşur. Sizin ruhunuz da aynen benimki gibi başka insan bedenlerinde, başka hayvanlarda konakladı ya da dağılıp gitti ve mademki her şey yeniden kullanılmak zorunda, sizin ölümünüzden sonra da böylece devam edip gidecek. Belki de yeni olan hiçbir şey yok ve belki de yaratılış son buldu... Şunu da ekleyeyim, aşk istemedim, fakat yemin ederim, elimde olsa benzer bir hayata yeniden başlamam. Bedenime eziyet ettim ve kendime zorlu çileler çekttirdim. Sizin hayatınızın mutlu geçmesini isterim.”

Croniamantal'in üstadı, onun zamanının büyük bölümünü bilime ayırmasını sağlıyor, yeni buluşlardan onu haberdar ediyordu. Aynı zamanda ona Latince ve Yunanca da öğretiyordu. Sık sık, antik kentlerinkine benzeyen bir zeytinlikte Vergilius'un çoban şiirlerini okuyorlar ya da Theokritos çeviriyorlardı. Croniamantal dupduru bir Fransızca öğrenmişti, fakat üstat Latince eğitim veriyor, aynı zamanda İtalyanca da öğretiyordu ve Croniamantal'in ellerine erkenden, onun en sevdiği şairlerden biri haline gelen Petrarca'nın kafiyelerini bırakmıştı. Üstelik Mösyö Janssen Croniamantal'e

İngilizce de öğretiyordu ve onun Shakespeare'i yakından tanınmasını sağlamıştı. En çok da eski Fransız yazarlarının zevkini aşıyordu ona. Fransız şairleri arasında hepsinden önce Villon'a, Ronsard ve onun Pléiade'ına,* Racine ve La Fontaine'e değer veriyordu. Cervantes ve Goethe'nin çevirilerini de okutuyordu. Croniamantal, onun tavsiyesi üzerine, çoğunluğu Don Quijote'nin kütüphanesinde yer alabilecek şövalye romanları okudu. Bütün bunlar Croniamantal'de, maceraya ve tehlikeli aşka karşı konulmaz bir tutku geliştirdi; eskrim yapmaya ve ata binmeye başladı; on beş yaşından itibaren, onları ziyarete gelen herkese, hiçbir efendi tanımayan ünlü bir şövalye olmaya karar verdiğini açıklıyordu ve daha şimdiden bir hanımefendi hayal etmeye başlamıştı bile.

Croniamantal o dönemde zayıf ve dimdik, güzel bir yeni yetmeydi. Köy şenliklerinde onun hafifçe dokunduğu kızlar küçük gülücükler saçıyorlar ve onun bakışlarından gözlerini kaçırırken kızarıyorlardı. Şiirsel biçimlere alışık zihni, aşkı bir fetih gibi algılıyordu. Boccaccio'dan hatırladıkları, kendi doğal ataklığı, eğitimi, bütün bunlar onu cüretkârlığa hazırlamaktaydı.

Bir mayıs günü, atına atlayıp uzun bir gezintiye çıkmıştı. Sabah saatleriydi, doğa henüz tazeydi. Fundalardaki çiçeklerin üzerinde çiy taneleri sallanıyordu ve yolun her iki tarafında uzanan gri yapraklı zeytinlikler deniz rüzgârıyla hafifçe kımlıyordu, gökyüzünün maviliğiyle birleşiyordu. Yolun üzerinde çalışma yapılan bir yere geldi. Yol bakım görevlileri, güzel renkli bereler giymiş güzel oğlanlar, şarkı söyleyerek tembelce çalışıyorlar, arada bir mataralarından içmek için işi bırakıyorlardı. Croniamantal, bu yakışıklı delikanlıların bugulu bakışlı "calignaire"leri olduğunu düşündü. Bu ülkede sevgiliyi böyle adlandırıyorlardı. Oğlanlarla kızlar birbirlerine "calignaire"im diyorlardı ve gerçekten bu güzel toprak-

* Pierre de Ronsard ve Joachim du Bellay'nin aralarında bulunduğu yedi kişilik şairler topluluğu. Adını Süreyya yıldız kümesinden alır. (ç.n.)

ların oğlanları ve kızları tatlıydılar.* Croniamantal'in yüreği sıkıştı, ilkbaharın ve atlı gezintinin etkisiyle bütün varlığı galeyana geldi, aşka doğru bir yakarış çığlığı attı.

Yolun dönemecinde karşısına çıkan bir görüntü kederini daha da artırdı. Yolu kesen akarsuyun üzerindeki küçük köprü'nün yanına gelmişti. Burası ıssız bir yerdi. Fundaların ve kavak gövdelerinin arasından, çırlıçılak banyo yapan iki güzel kız gördü. Biri suyun içindeydi ve bir dala tutunmuştu. Onun esmer kollarına ve dalganın ucu ucuna örttüğü çekici memelerine hayran kaldı. Diğeri kıyıda ayakta duruyor, banyo sonrasında kurulanıyordu, cezbedici hatları, Croniamantal'i heyecanlandıran letafeti rahatça görülüyordu. Croniamantal kızlara katılmaya, onların neşelerine karışmaya karar verdi. Ne yazık ki, yandaki bir ağacın dalları arasında bu avı gözleyen iki delikanlı fark etti. Nefeslerini tutmuş ve yıkanan kızların en ufak hareketlerine dikkat kesilmiş olan bu delikanlılar, bütün gücüyle gülerek atını dörtmala kaldıran ve küçük köprüyü geçerken çığlıklar atmaya başlayan atlıyı görmediler.

* * *

Güneş yükselmişti ve neredeyse tam tepeden dayanılmaz ışınlarını gönderiyordu. Croniamantal'in aşka dair kaygılarına bir de yakıcı bir susuzluk eklenmişti. Yolun kıyısında bir çiftliğin görünmesi onda tarifsiz bir sevinç uyandırdı. Biraz sonra, arkasında çiçek açmış ağaçların güzelleştirdiği küçük bir meyve bahçesi bulunan çiftliğin önüne geldi. Kiraz ve şeftali ağaçlarından oluşan pembe beyaz küçük bir koruydu bu meyve bahçesi. Çitin üzerinde çamaşırlar kuruyordu ve Croniamantal komşu araziden meyve bahçesinin üzerine doğru sarkan, yeni yapraklanmış bir incir ağacının gölgesinde, şarap fıçısının içinde çamaşır yıkamakta olan on altı yaşlarındaki çekici köylü kızını görme hazzını tattı. Genç kız onun gelişinden çekinmeyip işine devam etti; antik hatıralarla dolu

* Calignaire kelimesi ile Fransızcada tatlı, hoş anlamındaki câlin, câline sıfatının telaffuzu üzerinden bir gönderme. (e.n.)

olan Croniamantal, bu davranışı soylu buluyordu, çünkü onu Nausikaa ile karşılaştırıyordu. Atından inip çite yaklaştı, hayranlık içinde güzel kızın seyrine daldı. Onu sırtından görüyordu. Kızın yukarı kalkmış etekleri, bembeyaz çorabının içindeki güzel baldırlarını açıkta bırakıyordu. Vücudu çamaşırların sebep olduğu hareketlerle, hoş ve tahrik edici bir şekilde kıpırdıyordu. Kol manşetleri yukarı kıvrılmıştı, Croniamantal, esmer ve tombul, güzel kolları fark edince büyüledi.

Ben özellikle güzel kolları hep sevmişimdir. Ayağın kusursuzluğuna büyük bir önem atfeden insanlar da vardır. İtiraf edeyim, bundan etkilenirim, fakat bence kadının en mükemmel olması gereken yeri kollarıdır. Kollar her zaman hareketlidir, sürekli göz önündedir. Denebilir ki bu, letafet organıdır ve maharetli hareketleriyle Aşk'ın gerçek silahıdır; ayrıca bu zarif kol, kıvrıldığında yaya, açıldığında oka benzer.

Croniamantal de bu fikirdeydi. Dizgininden tutmakta olduğu atı, her zamanki yem saatini bildiğinden, bunu hatırlatmak için aniden kışnediğinde, bunları düşünüyordu. Aynı anda genç kız arkasını döndü, çitin üzerinden kendisini seyreden yabancıyı gördüğüne şaşırılmış gibiydi. Kızardı ve bu haliyle daha da büyüleyici göründü. Esmer teni, damarlarında akan Sarazen* kanının kanıtıydı. Croniamantal ondan içecek ve yiyecek istedi. Bu güzel kız büyük bir lütufkârlıkla onu çiftliğe buyur etti ve gösterişsiz bir köylü yemeği sundu. Croniamantal, süt, yumurta, kara ekmelele açlığını ve susuzluğunu giderdi. Bu arada, ona çapkınca birkaç söz söyleme fırsatını bulma umuduyla genç ev sahibesine sorular soruyordu. Böylece kızın adının Mariette olduğunu, annesiyle babasının sebze satmak üzere komşu şehre gittiklerini, erkek kardeşinin yolda çalıştığını öğrendi. Bu aile, meyve bahçesinin ve ahırın ürünleriyle mutlu bir yaşam sürüyordu.

* Ortaçağ'da Afrika, İspanya ve Doğu'daki Müslümanlara verilen ad. (e.n.)

Bu sırada iki köylü, kızın annesiyle babası çıkageldiler ve Mariette'e çoktan âşık olmuş olan Croniamantal'in ümitleri bir anda yıkıldı. Croniamantal onların dönüşünden yararlanarak anneye yemek için borcunun ne olduğunu sordu, ardından, kendisine hiç bakmayan Mariette'e uzun uzun bakıp çıktı, fakat kızın arkasına dönerken kızardığını görmek zevkine erişti.

Atına atladı ve evinin yolunu tuttu, ilk defa aşk acısı çektiğinden, daha önce geçtiği manzaralarda müthiş bir melankoli buldu. Güneş, ufuk çizgisinin üzerine inmişti. Zeytin ağaçlarının gri yaprakları, kendisinininkine benzer bir keder içindeymiş gibi görünüyordu ona. Gölgeler dalga gibi yayılıyordu. İçinde yıkanan kızları gördüğü akarsu terk edilmişti. Küçük dalgaların gürültüsü ona bir alay gibi dayanılmaz geldi. Atını dörtlüğe koşturdu. Günbatımıydı, uzaklardan ışıklar görünmeye başlamıştı. Sonra, gece bastırıldığında atını yavaşlattı ve kendini ölçsüz bir hülyaya bıraktı. Meyilli yolun kenarları selvi ağaçlarıyla kaplıydı; bir yandan gecenin, bir yandan aşkın kararttığı Croniamantal de bu melankolik yolu izliyordu.

* * *

İzleyen günlerde üstadı, Croniamantal'in evvelce kendini verdiği derslerine artık hiç dikkat göstermediğini çabucak fark etti. Bu isteksizliğin aşktan kaynaklandığını anladı.

Saygısına karışan küçümseme, Mariette'in basit bir köylü kızı olmasından kaynaklanıyordu.

Eylül ayının sonuna gelinmişti. Ertesi gün Mösyö Janssen, meyve dolu zeytin ağaçlarının altına götürdüğü çömezinin tutkusunu ayıplarken, Croniamantal bu sitemleri kıpkırmızı kesilmiş halde dinliyordu. İlk sonbahar rüzgârları inildiyordu; fazlasıyla kederli ve fazlasıyla utanç içinde olan Croniamantal, güzel Mariette'ini tekrar görme arzusunu sonsuza dek kaybetti, onun hatırasını yalnızca içinde sakladı.

* * *

İşte Croniamantal rüştüne böyle ulaştı.

Bir kalp hastalığı olduğu ortaya çıkınca askerlikten muaf tutuldu. Bundan kısa bir süre sonra üstadı aniden öldü ve küçük mal varlığını vasiyetnameyle ona bıraktı. Croniamantal, Şato denen evi sattıktan sonra, kendini huzur içinde edebiyat zevkine adanmak üzere Paris'e geldi, zira bir süredir gizli gizli şiir yazıp eski bir puro kutusunun içinde biriktiriyordu.

X Şiir

1911 yılının ilk günlerinde, kötü giyimli bir genç adam koşarak Houdan Sokağı'nı tırmanıyordu. Son derece hareketli olan yüzü, bazen neşeyle bazen kaygıyla dolu gibiydi. Gözleri baktığı her şeyi yutuyordu ve gözkapakları, tıpkı çene kemikleri gibi hızla kapandığında, mideye indirdiği koca dünyaların en küçük ayrıntılarını bile hayal ederek koşan kişinin devinimleriyle durmadan yenilenen evreni iştahla tüketiyordu. Paris'in uğultusu ve gürültüsü uzakta ve şimdi çok uzun süre kovalanmış, artık teslim olmaya razı bir hırsız gibi soluğu kesilerek duran genç adamın çevresinde çınlıyordu. Bu uğultular, bu gürültü, düşmanların onu bir hırsız gibi köşeye kısırmak üzere olduklarının işaretiydi. Ağzından ve bakışlarından kurnazlık okunuyordu ve şimdi ağır ağır yürürken belleğine sığınyor, yazgısıyla bilincinin tüm gücü, olanın, olmuşun ve olacağın hakikati ortaya çıksın diye zamanı bertaraf ederken o ilerliyordu.

Genç adam tek katlı bir eve girdi. Açık duran kapının üzerinde bir pankart asılıydı:

Atölyeler Girişi

Takip ettiği koridor öyle karanlık, öyle soğuktu ki, öldüğünü sandı ve bütün gücüyle dişlerini ve yumruklarını

sıkarak sonsuzluğu un ufak etti. Sonra birden, zaman mefhumuna yeniden kavuştu; sesini duyduğu bir saatin vurduğu saniyeler, cam parçaları gibi yere düşüyordu ve zaman bir kez daha akmaya başlarken hayat da onu yeniden içine aldı. Ama tam bir kapıyı çalmaya hazırlanırken, içeride kimseyi bulamama kaygısıyla kalp atışları hızlandı.

Kapıyı çaldı ve bağırdı:

“Benim, Croniamantal.”

Kapının arkasından yorgun ya da çok ağır bir yük taşıyan bir adamın ağır ağır yaklaşan ayak sesleri geldi, kapı açıldığında, ani bir ışık altında iki varlığın yaratılışı ve derhal evlenişi göründü.

Ahıra benzeyen atölyede, etrafa dağılmış kalabalık bir sürü uzanıyordu, bunlar uyuyan tabloları ve onları güden çoban, arkadaşına gülümsüyordu.

Bir rafın üzerindeki kıvrılmış sarı kitaplar, tereyağı topraklarına benziyordu. Ve rüzgâr, düzgün kapanmayan kapıyı iterek, küçük çığlıklarla bütün acılar adına inleyen meçhul varlıklar taşıyordu içeriye. Kapının arkasında, ıstırapın bütün dişi kurtları, aynı yerde yeni şehrin kuruluşunu hazırlamak üzere, sürüyü, çobanı ve arkadaşını parçalamaya hazır halde uluyorlardı. Ama atölyenin içinde her renkten sevinç vardı. Büyük bir pencere bütün kuzey tarafını kaplıyor ve buradan yalnızca, gökyüzünün bir kadın şarkısını andıran mavisi görünüyordu. Croniamantal pardösüsünü çıkardı ve suda boğulmuş bir adamın cesedi gibi yere bıraktı, bir divanın üzerine oturdu, uzun süre, hiçbir şey söylemeden, şövalye yerleştirilmiş yeni tuvale baktı. Mavi bezle örtünmüş, çıplak ayaklı ressam da, buzlu bir sisin içinde iki kadının belirdiği tabloya bakıyordu.

Atölyede ölümcül bir şey daha vardı, çengelli çiviyle duvara tutturulmuş şu kocaman, kırık ayna parçası. Dibinde sahte bir hayatın varolmayanı harekete geçirdiği, dikey ve iskandil edilemez bir ölüdenizdi bu. İşte bu şekilde, Sanat yü-

celttikçe onları aşağı çeken ve insanların hiç de sakınmadıkları Sanatın sureti, Sanatla karşı karşıyaydı. Croniamantal oturduğu yerde kıvrılıp kollarını dizlerine dayadı, gözlerini resimden ayırarak, yere atılmış ve üzerine fırçayla şu uyarı yazılmış pankarta çevirdi:

BİSTRODAYIM

Bénin Kuşu

Croniamantal bu cümleyi tekrar tekrar okurken Bénin Kuşu kafasını sallayarak, geri çekilerek, yaklaşıp tablosuna bakıyordu. Sonra Croniamantal'e dönerek şöyle dedi:

“Dün akşam karını gördüm.”

“Kimdir o?” diye sordu Croniamantal.

“Bilmiyorum, onu gördüm ama onu tanımıyorum, senin sevdiğin türden gerçek bir genç kız. Acı çektirmeye yazgılı kadınlarda olduğu gibi, gölgeli ve çocuksu bir yüzü var. İtmek için doğrulan ellerindeki lütufta, şairlerin, acı çekmelerine engel olacağı için sevmeyecekleri o asalet eksik. Senin karını gördüm diyorum sana. Hem çirkinlik hem güzellik o; bugün sevdiğimiz her şey gibi o. Ve defne yaprağı tadında olmalı.”

Fakat onu dinlemeyen Croniamantal, şunları söylemek için araya girdi:

“Dün en son ölçülü şiirimi yazdım:

Lavta

Hadi ya!

ve en son serbest şiirimi.

(Dikkat et, ikinci kıtada kız kelimesi olumsuz anlamda kullanılmıştır):

YENİ BİR İLAÇ İÇİN KULLANMA TALİMATI

Neden geri geldi Hjalmar*
Pota gümüşünden kupalar boş kaldı
Akşam yıldızları
Sabah yıldızlarma dönuştü
Ve sabah yıldızları akşam yıldızlarma
Hruloe ormanının büyüçüsü
Yemeğini hazırladı
At eti yerdi kadın
Ama adam yemezdi
Mai mai ramaho nia nia

Sonra sabah yıldızları
Yine akşam yıldızı oldular
Ve akşam yıldızları sabah
– Maroe ve en sevdiği akbabası adına,
Diye bağırdı adam,
Arnammoer kızı
Kahramanların içeceğini hazırla
– Kusursuz soylu savaşçı
Mai mai ramaho nia nia

Güneşi aldı kadın
Ve denize batırdı
Tıpkı ev kadınlarının
Jambonu salamuraaya bastıkları gibi
Fakat heyhat! Obur somonlar
Sıraya batmış güneşi yuttular
Ve ışınlarıyla
Kendilerine peruklar yaptılar
Mai mai ramaho nia nia

Hjalmar adı, Leconte de Lisle'in "Hjalmar'ın Kalbi" başlıklı şiirine atıfta bulunuyor. Apollinaire, burada 19. yüzyılda eski İskandinav ozanlarından yapılan şiir çevirilerinin parodisini yapmaktadır. (ç.n.)

*Ayı aldı kadın ve bandajladı
Meşhur ölümlere yaptıkları gibi
Ve küçük çocuklara
Ve sonra, sadece yıldızların
O ebedî şeylerin ışığında
Karabaş otlarını kaydattı
Norveç katranıyla, sütleğenle
Ve Cinlerin sümükleriyle
Kahramana içecek sunmak için
Mai mai ramaho nia nia*

*Güneş gibi öldü adam
Ve bir çam ağacının tepesine tırmanan cadı
Dinledi akşama kadar
Küçük şişeye dolan büyük rüzgârların söylentisini
Ve yalancı destan şairleri yeminle doğrulamışlardır bunu
Mai mai ramaho nia nia*

Croniamantal bir an sustu, sonra ekledi:
“Bütün ayakbağlarından, hatta dilin ayakbağlarından
bile azade olanlar dışında bir daha asla şiir yazmayacağım.
Dinle dostum!

MAHEVIDANOMI RENANOCALIPNODITOC

EXTARTINAP + v.s.

A. Z.

Tel.:33-122 Pan:Pan

OeaoiiiiioKTin

iiiiiiiiiii”

“Zavallı Croniamantal, son dizen,” dedi Bénin Kuşu,
“Fr.nc.s J.mm.s’dan birebir çalıntı.”*

* Şair Francis Jammes. (ç.n.)

“Doğru değil,” dedi Croniamantal. “Fakat artık saf şiir yazmayacağım. İşte senin hatan yüzünden bulunduğum yer. Tiyatroyla uğraşmak istiyorum.”

“Sana sözünü ettiğim genç kızı görmeye gitsen daha iyi edersin. Seni tanıyor ve anlaşılan senin için deli oluyor. Önümüzdeki perşembe onu Meudon Ormanı’nda, sana söyleyeceğim yerde bulacaksın. Elindeki atlama ipinden tanıyacaksın onu, adı Tristouse Ballerinette.”

“İyi,” dedi Croniamantal, “Ballerinette’i görmeye gideceğim ve onunla yatacağım ama her şeyden önce, geçen sene atölyende limon yiyerek yazdığım *léximal Jélimate* adlı oyunumu Tiyatrolara götürmek istiyorum.”

“Ne istiyorsan onu yap dostum,” dedi Bénin Kuşu, “ama müstakbel karın Tristouse Ballerinette’i unutma.”

“Anlaştık,” dedi Croniamantal, “fakat *léximal Jélimate*’in konusunu bir kez daha haykırmak istiyorum. Dinle:

Adamın biri deniz kıyısında bir gazete alır. Bahçeye bakan bir evden, elleri ampul olan bir asker çıkar. Bir ağaçtan üç metre boyunda bir dev iner. Alçıdan yapılmış olan gazete satıcısını sarsar, o da düşüp kırılır. Tam bu sırada bir hâkim çıkagelir. Ustura darbeleriyle herkesi öldürür, o sırada sıçrayarak geçen bir bacak, burnunun altına bir tekme indirerek hâkimi tepeler ve güzel, kısa bir şarkı söyler.”

“Ne harika!” dedi Bénin Kuşu. “Dekorları ben boyayacağım, söz vermiştin.”

“Elbette,” diye cevapladı Croniamantal.

XI

Dramaturji

Ertesi gün Croniamantal, maliyeci Mösyö Pingu’nün yerinde toplanmış olan Tiyatrolara gitti. Kapıcıyla itfaiyecinin ellerine bir şeyler sıkıştırarak içeri alınmayı başardı. Tiyat-

roların, onların yordakçılarının, kiralık katillerinin ve suç ortaklarının toplanmış oldukları salona çekinmeksizin girdi.

CRONIAMANTAL

Sayın Tiyatrolar, size *Iéximal Jélimite* oyunumu okumak için geldim.

TİYATROLAR

Mösyö, lütfedip biraz bekleyin de sizi âdetlerimizden haberdar edelim. İşte aramızdasınız, oyuncularımızın, yazarlarımızın, eleştirmenlerimizin ve seyircilerimizin arasındasınız. Dikkatle dinleyin ve pek az konuşun.

CRONIAMANTAL

Beyler, bu içten karşılamanızdan dolayı size teşekkür ederim, eminim bütün duyduklarımdan faydalanacağım.

AKTÖR

Rollerim güllerin ömrü kadar sürdü
Fakat anam, seviyorum beden değiştirmelerimi
Ey Proteus'un fokları ve onların dönüşümleri

YAŞLI BİR REJİSÖR

Hatırlıyor musunuz madam! 1832'de karlı bir akşam, yolunu şaşırmış meçhul bir yolcu, Chanteboun'dan Sorrente'a giden yol üzerindeki bir villanın kapısını çalmıştı...

ELEŞTİRMEN

Bugün bir oyunun başarılı olması için, yazarının imzasını taşımaması çok önemli.

AYI TERBİYESİ

(Ayısına.)

Bezelyelerin arasında at takla

Ölmüş gibi yap... Bırak memenı emsinler...
Polka yap... şimdi de mazurka...

AYYAŞLAR KOROSU

Üzüm suyu
Kırmızı likör
İçelim içelim
İçebildiğimiz kadar

OBURLAR KOROSU

Bir yığın obur
Hapır hupur
Kalmadı tabakta
Bir tek bulgur

AYYAŞLAR

Kızarmış suratlar
İçelim içelim
Değişik şaraplar

R.D..RD K.PL. NG, AKTÖR, AKTRİS, YAZARLAR* (Seyircilere.)

Ücret! Ücret! Ücret! Ücret! Ücret! Ücret! Ücret!

VAİZ

Tiyatro denen şey, sevgili kardeşlerim, bir skandallar okuludur, ruhların ve bedenlerin kahrolma yeridir. Dekorculara kulak verin; tiyatrodaki her şey hilelidir derler. Orada, Morgane'dan daha yaşlı büyücüler on beş yaşındaki kız çocukları oluverirler.**

Bir melodramda ne çok kan dökülür! Diyorum ki aslında, bu kan sahte olsa da yedinci göbeğe kadar yazarla-

* Romancı ve şair Rudyard Kipling. (ç.n.)

** Kral Arthur efsanelerinde, Arthur'un büyü ile hep genç kalmayı başaran kız kardeşi, büyücü Morgane. (ç.n.)

rın, oyuncuların, yönetmenlerin, seyircilerin çocuklarının başına dökülecektir. Eskiden genç kızlar annelerine *Nemater suam** derlerdi. Şimdiyse “Bu akşam tiyatroya gidelim mi?” diye soruyorlar.

Size gerçekleri söylüyorum kardeşlerim. Ruhları tehlikeye atmayan pek az gösteri vardır. Doğanın gösterisi dışında kaygısızca gidilebilecek bir tek osurukçunun kulübesini biliyorum. Bu son gösteri kardeşlerim, neşeli ve sağlıklıdır. Gürültü neşe verir, bel bölgesine yerleşmiş şeytanı oradan kovar, çöldeki Babalarımız da kendi cinlerini böyle çıkarırlarmış.

BİR AKTRİSİN ANNESİ

Charlotte, sen os...?

AKTRİS

Hayır anne, ben geçiriyorum.

MÖSYÖ MAURICE BOISSARD

İşte günümüz annesinin iç dünyası!

COMÉDIE-FRANÇAISE’E KABUL EDİLMİŞ BİR OYUNU BULUNAN BİR YAZAR

Pek uyanık bir haliniz yok dostum. Size tiyatro sözlüğündeki bazı kelimelerin anlamlarını öğreteceğim. Dikkatle dinleyin ve eğer başarabilerseniz aklınızda tutun.

Achéron (ch sert ya da *ad libitum* ötüşlü): Hades’in ırmağı, cehennemin değil.

Artistler (iki tür): Yalnızca kadın ya da erkek bir oyuncudan söz ederken kullanılır.

Birader: Bu isme “küçük” sıfatını eklemekten kaçınmak gerekir. “Genç” sıfatı daha uygundur.

* (Lat.) “İplikleri bük anne, ben dikerim.” (ç.n.)

*Nota Bene:** Bu deyim operette kullanılmaz.

High-Life: Bu son derece Fransız deyim İngilizceye *fashionable people* olarak çevrilir.

İlişkiler: Bunlar tiyatrodaki her zaman tehlikelidir.

Baba: İki olumsuz, bir olumlu eder.

Pişmiş elmalar (tekil olarak kullanılmaz): Çiğ şeyler mideye zarar verir.

Hadi oradan: Daha şimdiden eskimiş olan bu söz, yirmi yıl önce, Cambronne'un sözünün** yerini tutuyordu.

Birkaç başlık da ister misiniz? Eğer başarmak istiyorsanız bunlar önemlidir. İşte kesinlikle işe yarayacak olanlar:

KENAR; *Dolay*; KULE; *Etrafıyla çevre*; AKBABALAR; *Louison*, gömleğin temiz değil; YAVAŞÇA ACELE ET; *Dokunaçlı Bar*; SOLDAN BEŞİNCİ; *Sihirbaz Kadın*; GUELFO; *Seni öldüreceğim*; PRENSİM; *Enginar*; NOTER OKULU; *Meşale sehпасı*.

Hoşça kalın mösyö, bana teşekkür etmeyin.

BÜYÜK BİR ELEŞTİRMEN

Beyler, size dün geceki zaferin tutanaklarını arz etmeye geldim. Hazır mısınız? Başlıyorum:

BİLEK VE KÖTEK

Julien Tandis, Jean de la Fente, Prosper Mordus Beylerin ve Nathalie de l'Angoumois, Jane Fontaine Hanımların ve Kontes M. des Étangs'ın üç perdelik oyunu. Dekorlar: Alfred Mone, Léon Minie, Al. de Lemère. Kostümler: Jeannette. Şapkalar: Wilhelmine. Mobilyalar: Mac Tead. Fonograflar: Hernstein. Hijyenik mendiller: Van Feuler ve Ortakları.

Sesostri'sin*** karşısında os... cüret eden esiri hatırlarsınız. Mösyö vs'lerle madam vs'lerin oyununu görmeden

-
- * (Lat.) Nota bene: Dikkat, önemli not. (ç.n.)
 - ** Fransız general Pierre Cambronne'un (1770-1842) Waterloo Savaşı'nda, Britanyalıların teslim olma çağrısı üzerine söylediği iddia edilen merde (bok) kelimesinin kibarca söylenişi. (ç.n.)
 - *** Mısır firavunlarından biri. (ç.n.)

önce bundan daha dokunaklı bir durum bilmiyordum. Maliyeci Prominoff'un tahkikat hâkiminin karşısında itiraz ettiği, ilk temsilinde büyük bir etki uyandıran sah-neden söz etmek istiyorum.

Oyun güzel ama beklentiyi tamamıyla karşılamıyor. Bununla birlikte, mahalli bir şarapçının diri ihtiyarlığı-nın keyfini süren yosma karısı, Kleopatra ve Madam de Pompadour'u çok geride bırakıyor ve unutulmaz bir figür olarak beliriyor. Mösyö Layol iyi bir komed-yen, aile babası rolünün hakkını tam anlamıyla veriyor. Geleceğin genç yıldızlarından olacak Matmazel Jeanni-ne Letrou'nun gerçekten güzel bacakları var. Fakat asıl keşif, hassas kalpli olduğunu hep bildiğimiz Madam Perdreau idi. Barışma sahnesini içe işleyen bir doğallıkla oynadı. Sonuçta güzel bir akşamdı ve oyunun yüzüncü temsil yemeğinin provası sayılırdı.

TİYATROLAR

Delikanlı, size birkaç oyun konusu söyleyeceğiz. Eğer tanınmış isimlerin imzalarını taşıyor olsalardı oynardık, ama bunlar bize emanet edilmiş meçhul şaheserler ve gü-ler yüzlülüğünüzden dolayı biz de size ihsan ediyoruz.

Tezli oyun: San Meco prensi karısının kafasında bir bit bulur ve kavga çıkarır. Prenses altı aydan beri yalnızca Dendelope Vikontu'yla yatmıştır. Karı koca, yalnızca prensesle ve bir devlet bakanının eşi Madam Lafoulue'yle yatmış olan Vikont'la kavga ederler; Vikont ise bakanlığı ilga eder ve Madam Lafoulue'ye sırt çevirerek onu üzün-tüye boğar.

Madam Lafoulue kocasıyla kavga eder. Milletveki-li Mösyö Bibier'nin gelişiyile her şey açıklığa kavuşur. Adam kafasını kaşır. Onu soyarlar. Seçmenlerini bitli ol-makla suçlar. Sonunda herkes sırayla içeri girer. Başlık: *Parlamentarizm.*

Karakter komedisi: Isabelle Lefauchaux kocasına, ona sadık kalacağına dair söz verir. Sonra aynı sözü, dükkânda çalışan Jules adlı oğlana da verdiğini hatırlar. İnancıyla aşkını uzlaştıramamanın acısını çeker.

Bu arada Mösyö Lefauchaux Jules'ü kapı dışarı eder. Bu olay aşkın zaferini hazırlar ve Isabelle'i, Jules'ün tezgâhtar olduğu büyük bir mağazada kasiyer olarak buluruz. Başlık: *Isabelle Lefauchaux*.

Tarihî oyun: Ünlü romancı Stendhal, Bonaparteçi bir komplonun merkezindeki kişidir; ama komplo, genç bir şarkıcının Milano'daki La Scala'da *Don Juan* temsili sırasında kahramanca ölümüyle son bulur. Stendhal bir takma adın arkasına gizlenmiş olduğundan, kolayca işin içinden sıyrılır. Büyük geçit törenleri, tarihî kişilikler.

Opera: Buridan'ın eşeği^{*} susuzluğunu gidermekle açlığını gidermek arasında kararsızdır. Balaam'ın dişi eşeği^{**} bu eşeğin öleceği kehanetinde bulunur. Altın eşek gelir, su içer ve yemek yer. Eşek Postu^{***} bu eşek sürüsüne çıplaklığını gösterir. Oradan geçmekte olan Sancho'nun eşeği, prensesi kaçırmak gücünü ispatlayacağını düşünür, fakat hain Mélo,^{****} La Fontaine'in cinine haber verir. Kıskançlığını beyan eder ve altın eşeği döver. Dönüşümler. Prens ve prenses atla girerler. Kral, onların lehine tahttan feragat eder.

Vatanperver oyun: İsveç hükümeti, taklit İsveç kibritleri ürettiği için Fransa'ya dava açar. Son perdede, Ferti-

-
- * 13. yüzyıl filozofu Buridan'ın bir önermesi. Aynı derecede aç ve susuz olan ve suyla yulafa eşit uzaklıkta bulunan bir eşeğin önce hangisini tercih edeceği sorusuyla, her iki taraftan eşit olarak cezbedilen ve birini diğerine tercih etmek için yeterli sebebi olmayan kişinin durumu ortaya konur. (ç.n.)
 - ** Kutsal Kitap'a göre, kâhin Balaam, İsrailoğullarını lanetlemek için gönderilir. Bir meleğin etkisiyle dile gelen eşeğin söylediklerinden sonra, onları lanetlemek yerine kutsar. (ç.n.)
 - *** Peau-d'Ane: Charles Perrault'nun hikâyelerinden biri. (ç.n.)
 - **** Wagner'in *Tristan ve Isolde* operasında Tristan'ın sahte dostu. (ç.n.)

Gaucher'de bu kibritleri icat etmiş olan bir XIV. yüzyıl simyacısının naaşı mezarından çıkarılır.

Vodvil-Komedi:

Yakışıklı arabacı

Bağırıyordu komşusuna:

Eğer salonunu gösterirsen bana,

Mutfağımı gösteririm ben de sana.

İşte bir dramaturgun hayat boyu besleneceği şeyler mösyö.

MÖSYÖ LACOUFF, ALLÂME

Delikanlı, tiyatroyla ilgili bazı anekdotlar bilmeniz de önemli. Bunlar bir oyun yazarının konuşmasını zenginleştirir; size birkaç örnek:

Büyük Frédéric'in aktrisleri kırbaçlatmak gibi bir alışkanlığı vardı. Kırbaçlamanın tenlerine hoş bir pembelik kattığını düşünüyordu.

Osmanlı padişahının sarayında *Kibarlık Budalası* temsil edilmekteydi, fakat yerel zevke uygun olarak *mamamouchi** dizbağı şövalyesine dönüşmüştü.

Cécile Vestris günün birinde Mayence'a giderken, arabası Renli meşhur haydut Schinderhannes tarafından durdurulur. Kötü talihe karşı iyi niyet gösteren Vestris, bir hanın salonunda Schinderhannes için dans eder.

İbsen bir keresinde İspanyol bir genç kızla yatmış, kız da tam en tatlı anında şöyle bağırır: "Vay!..Vay!.. Oyun yazarı ha!"

Çok bilgili bir aktör, bana tek bir heykelden hoşlandığını söylemişti; İsa'dan çok önce bir Mısırlı tarafından yapılmış olan ve Louvre'da bulunan *Bağdaş Kurmuş Kâtip*'ti

* Molière'in *Kibarlık Budalası* oyununda geçen uydurma bir Türk rütbesi. (ç.n.)

bu... Fakat son yıllarda Mösyö Scribe'den* biraz daha az söz edilmeye başlandı. Bununla birlikte hâlâ tiyatro dünyasına hükmediyor.

TIYATROLAR

Oyunda kavga çıkarmayı unutmayın; son sözü; başarısız olduğunuz ölçüde parlayacağınızı; zikredilen bir rakamın inandırıcı olabilmesi için yediyle ya da üçle bitmesi gerektiğini; “Odeon’da beş oyunum var” ya da “Comédie-Française’de üç oyunum var” diyen birine borç vermek gerektiğini; umursamazlıkla, “Eğer ücretsiz bilet istiyorsanız, bende o kadar çok var ki kapıcıma vermek zorunda kalıyorum” demeyi unutmayın, bu herhangi bir taahhüt anlamına gelmez.

Bu sırada içeri genç bir adam girdi ve kuşkulu hareketlerle, şehvi, çocuksu ve biraz da saçma nağmeleri olan tuhaf şarkılar söylemeye başladı.

MÖSYÖ PINGU

Bu nasıl bir hava mösyö, bu nasıl bir cıva!

MÖSYÖ LACOUFF

Kasket havası mı?

MÖSYÖ PINGU

Yok! Yanılıyorum, bu nasıl bir sıva!

Bir başpiskoposun işkembesi gibi kıpraşıyor.

MÖSYÖ LACOUFF

Uygun bir kelime kullanın, işkembenin ne alakası var.

* Eugène Scribe (1791-1861): Fransız oyun yazarı. Uzun bir süre Fransız tiyatrosunda çok etkili oldu. Scribe kelimesi “kâtip” anlamına gelir. (ç.n.)

MÖSYÖ PINGU

Ne oyun, mösyö, ne oyun! Bir timsahı bile yumuşatabilir ve bir allâmenin olduğu kadar bir maliyecinin de hoşuna gidecek kadar zengin.

CRONIAMANTAL

Hoşça kalın beyler, sizin hizmetkârınızım. İzin vererseniz birkaç gün sonra geri geleceğim. Oyunumun henüz tam olarak hazır olmadığı kanaatindeyim.

XII

Aşk

Bu ilkbahar sabahı Croniamantal, Bénin Kuşu'nun talimatlarını izleyerek Meudon Ormanı'na geldi ve alçak dallı bir ağacın gölgesine uzandı.

CRONIAMANTAL

Tanrım! Yoruldum, ama yürümekten değil, yalnızlıktan. Susadım, ama şaraba, bal şerbetine, biraya değil, çimenlerin ve ağaçların her şafakta pembeye boyandığı fakat susuz yolcunun karşısına hiçbir kaynağın çıkmadığı bu güzel ormanda serin sulara susadım. Gezinti midemi kazındırdı, açım, ama ete veya meyveye değil, ekmeğe açım, yoğrulmuş ve memeler gibi şişmiş güzel ekmeğe, ay gibi yuvarlak ve altın renkli ekmeğe.

Sonra Croniamantal ayağa kalktı. Ardından, ormana daldı ve Tristouse Ballerinetle ile karşılaşması gereken açıklığa geldi. Haspa henüz gelmemiştii; bir kaynak bulma dileğinde bulunmuş olan Croniamantal'ın bu arzusu ya da daha çok, sahip olduğunu hiç bilmediği bir kaynak çıkarma yeteneği, çimenlerin arasından berrak bir su fışkırttı.

Croniamantal dizlerinin üzerine çöktü ve kana kana içti,
o sırada, uzaklarda şarkı söyleyen bir kadının sesi duyuldu:

*Dondidonden
Kralın sevdiği çoban kızı bu
Çeşmeye giden
Dondidonden
Yeşillenen ıslak yerlerden*

*O gelecek mi çeşmeye,
Yoksa gelmeyecek mi
İşte geliyor Gulyabani
Geliyor çeşmeye
Kıpırdanmayın aman aman!*

CRONIAMANTAL

Daha şimdiden bu şarkı söyleyeni mi düşünüyorsun? Bu açıklıkta çaresizce gülüyorsun. Bu açıklığın, insanların ve haftalarının eşitliği için bir yuvarlak masa gibi yuvarlanmış olduğuna mı inanıyorsun? Hayır! Croniamantal. Günlerin birbirine benzemediğini bilirsin sen.

Yuvarlak masanın etrafındaki yiğitler eşit değildir; birinin karşısındaki güneş gözünü kamaştırır, sonra onu bırakıp yanındakinin gözünü kamaştırır, bir diğerrinin gölgesi önüne düşer. Hepsi de senin gibi yiğittirler, ama yine de, gün ile gecedten daha fazla eşit değildirler.

SES

*Gulyabani
Gül ve leylak taşıyor
Kral geliyor. – Merhaba Germaine
– Gulyabani
Sen başka bir zaman yine gelirsin*

CRONIAMANTAL

Kadınların sesleri her zaman ironiktir. Acaba hava hep böyle güzel midir? Birisi benim yerime lanetlenmiş çoktan. Ormanın derinliklerinde hava güzel. Kadının sesini dinleme. İşte! İşte!

SES

– *Merhaba Germaine*
Koynuna girmeye geliyorum
– *Ah! Haşmetlim, ineğimiz süt dolu*
– *Gerçekten mi Germaine*
– *Hizmetçiniz de sanırım öyle*

CRONIAMANTAL

Beni cezbetmek için şarkı söyleyen, benim gibi cahil ve bezgince raks ediyor olmalı.

SES

İnek dolu
Buzağıladı sonbaharda
Elveda kralım Dondidonden
İnek dolu
Ve benim kalbim sensiz bomboş

Croniamantal, o kadar arzuladığı kadını dalların arasından görüp göremeyeceğini anlamak için ayaklarının ucunda dikildi.

SES

Dondidonden
Çeşme soğuk gerçekten
Fakat geldiğinde Gulyabani
Dondidonden
Kış geçince daha az üşüyeceğim

Ormanın açıklığında narin, esmer bir genç kız belirdi. Göl-geli yüzü, parlak tüylü kuşlar gibi fıldır fıldır gözlerle yıldız-lanmıştı. Boynunu açıkta bırakan saçları dağınık ama kısıydı, gürdü ve bir gece ormanı gibi simsiyahtı. Ve Croniamantal, Tristouse Ballerinette’i elinde tuttuğu atlama ipinden tanıdı.

CRONIAMANTAL

Daha fazla ilerlemeyin çıplak kollu küçük kız! Ben ken-dim size doğru geleceğim. Ekşi muşmulanın altında sessiz biri var, bizi duyabilir.

TRISTOUSE

Bir Tyndarid gibi yumurtadan çıkan.* Basit biri olan an-nemin uzun gecelerde arada bir bana bundan söz ettiğini hatırlıyorum. Dişi yılan yumurtası arayan, kendisi yıla-nın oğludur. Bu eski anılardan korkuyorum.

CRONIAMANTAL

Hiçbir kaygın olmasın çıplak kollu küçük kız. Benimle kal. Dudak dolusu öpücüklerim var. İşte, işte. Alnına, saçlarına bırakıyorum onları. Antik kokular içindeki saçlarını ısııyorum. Ölü bedeninin üzerindeki so-lucanlar gibi kıvrılan saçlarını ısııyorum. Ey ölüm, ey solucanlarla tüylenmiş ölüm. Dudaklarımda öpücükler var. İşte buradalar, işte buradalar, ellerinde, boynunda, gözlerinde, gözlerinde, gözlerinde. Dudak dolusu öpü-cüklerim var, işte buradalar, işte buradalar, ateş gibi yakı-cılar, seni büyülemek için bastırıyorlar, öpücükler, çılgın öpücükler, kulağında, şakağında, yanağında. Sıkı kucak-layışlarımı hisset, kolumun gücüyle kıvrıl, yorul, yorul, yorul. Dudaklarımda öpücükler var, işte buradalar, işte

- * “Tyndarid”in kelime anlamı “Tyndareos’tan olma”dır. Bir inanışa göre, tanrı Zeus, kuğu kılığına girerek Tyndareos’un karısı Leda ile yatmış ve bu birleşmenin sonucunda Kastor ve Klytaimnestra ile Helena ve Polydeukes birer yumurtanın içinden çıkarak dünyaya gelmiştir. (ç.n.)

buradalar, çılgın öpücükler, boynunda, saçlarında, alnında, gözlerinde, ağzında. Meyve vermeye hazırlanan dallarda hiç çiçeğin olmadığı bu ilkbahar gününde seni sevmeyi öylesine isterdim ki.

TRISTOUSE

Bırakın beni, çekin gidin, birbirini sevenler mutludur, ama ben sizi sevmiyorum. Beni korkutuyorsunuz. Yine de umudunu kaybetme ey şair. Dinle, benim en sevdiğim atasözü şudur: Çek git!

CRONIAMANTAL

Yazık! Yazık! Yine gitmek, fundalıkların, çamlıkların arasından, keseklerin, çamurların, tozların içinden, ormanların, çayırların, meyve bahçelerinin, mesut bahçelerin arasından, okyanus beni durdurana kadar gitmek.

TRISTOUSE

Çek git. Çek git saçlarımın antik kokusundan uzaklara, sen ey benim olan.

Ve Croniamantal, başını arkaya çevirmeksizin çekip gitti; uzun süre dalların arasından görülebiliyordu, gözden kaybolduktan sonraysa, daha uzun süre, gittikçe zayıflayan sesi duyuldu.

CRONIAMANTAL

Değneksiz bir yolcu, اساسız bir hacı ve yazı takımı olmayan bir şair; bütün diğer insanlardan daha güçsüzüm, hiçbir şeyim yok ve hiçbir şey bilmiyorum...

Ve artık sesi, kaynakta kendi yansımasına bakmakta olan Tristouse Ballerinetten'e ulaşmıyordu.

Başka bir zamanda, keşişler Malverne ormanını tarıma açıyorlardı.

KEŞİŞLER

Güneş ağır ağır ve sana şükrederek batıyor, Tanrım, biz de uyumak için manastıra dönüyoruz ki şafak bir kez daha bizi ormanda bulabilsin.

MALVERNE ORMANI

Her gün, her gün, ağaçlar dallarını sarsarak devrilirken yuvalarının ezildiğini ve yumurtalarının kırıldığını gören kaygılı kuşların çılgınca uçuşları.

KUŞLAR

Kızlarla oğlanların çimenlerin üstünde hoplayıp zıplamaya geldikleri şenlikli akşam alacası anı bu. Hepsinin de fazla olgun meyveler ya da yumurtlanmak üzere bir yumurta gibi düşmek isteyen öpücükleri var. Görüyor musunuz onları, akşamüstünden onun beyaz kız kardeşi şafağa kadar dans edişlerini, avareliklerini, düşüp kalktıklarını, şarkı söylediklerini görüyor musunuz?

KIZIL SAÇLI BİR KEŞİŞ

(Kortejin ortasında.)

Yaşamaktan korkuyorum, ölmek isterdim. Yeryüzünün sancısı! Çalışma, ey kayıp zaman...

KUŞLAR

Ha gayret! Ha gayret! Kırıldı yumurtalar.
Şen bir ateşin üzerinde pişen omlet hazır.
Burada, burada!
Sağdan git.
Sola dön.
Tam karşında.
Şu devrilmiş meşenin ardında.
Orada, orada.

CRONIAMANTAL

*(Başka bir zamanda ve Malverne ormanı
yakınlarında, keşişlerin geçişinden az önce.)*

Rüzgârlar kaçışıyor önümde, ormanlar iki yana devriliyor ve orasında burasında leşlerin yattığı geniş bir yol açılıyor. Yolcular bir süredir çok fazla leşle karşılaşılıyorlar, geveze leşlerle.

KIZIL SAÇLI KEŞİŞ

Artık çalışmak istemiyorum, hayal kurmak ve dua etmek istiyorum.

Yüzünü göğe doğru dönerek, iki yanında dumanrengi söğütlerin dizildiği yolun üzerine uzandı.

Gece, ayışığıyla birlikte gelmişti. Croniamantal, biraderlerinin kayıtsız bedeni üzerine eğilmiş keşişleri gördü. Sonra kısa bir inilti duydu, son bir nefesle zayıf bir çığlık. Ve keşişler söğütlerin ardına saklanmış olan Croniamantal'in önünden tek bir sıra halinde yavaş yavaş geçtiler.

GLORIDE ORMANI

Kayınların arasında dolaşan hayaletlerin arasında bu adama yolunu şaşırtmak isterdim. Fakat gelecek zamana doğru kaçıyor ve işte artık orada.

Uzaklardan gelen bir kapı çatırtısı, seyir halindeki bir trenin gürültüsüne dönüştü. Geniş, otlarla kaplı, kütüklerle tıkalı, kıyıları devasa obelisklerle çevrili bir yol. Hayat intihar ediyor, insanların gelip geçtiği bir patika. Asla yorulmadılar. Havanın kötü koktuğu tüneller. Cesetler. Sesler Croniamantal'i çağırıyor. Koşuyor, koşuyor, aşağı iniyor.

Tristouse güzel ormanın içinde, düşüncelere dalmış geziniyordu.

TRISTOUSE

Sensiz, kalbim hüznle dolu Croniamantal. Seni sevdiğimin farkında değilmişim meğer. Her şey yeşil. Başımın üzerinde ve ayaklarımın altında her şey yeşil. Sevdiğimi yitirdim. Sağda solda, orada burada aramam gerekecek. Hepsinin, bütün hepsinin içinde, hoşuma gidecek biri bulunacak elbet.

Başka bir çağdan geri gelen Croniamantal, Tristouse'u fark etmeden önce, kaynağı yeniden görünce bağırdı:

CRONIAMANTAL

Ey İlahe! Hangisisin sen? Ebedî biçimin nerede?

TRISTOUSE

İşte o, öncesinden ve herkesten daha yakışıklı... Dinle ey şair, bundan böyle sana aitim ben.

Croniamantal, Tristouse'a bakmaksızın kaynağa doğru eğildi.

CRONIAMANTAL

Kaynakları seviyorum, kurumadıkları sürece ölümsüzlüğün güzel bir simgesidirler. Buradaki hiç kurumadı. Bense bir ilahe arıyorum, ama bana ebedî gibi görünsün istiyorum. Ve benim kaynağım hiç kurumadı.

Croniamantal kaynağın önünde diz çöküp dua ederken Tristouse da gözyaşları içinde sızlanıyordu.

TRISTOUSE

Ey şair, kaynağa mı tapıyorsun? Ey Tanrım, sevgilimi geri ver bana! Gel! Öyle güzel şarkılar biliyorum ki.

CRONIAMANTAL

Kaynağın bir mırıltısı var.

TRISTOUSE

Pekâlâ! Soğuk sevgilinle yat da seni boğsun! Fakat eğer yaşıyorsan, bana aitsin ve bana itaat edeceksin.

Tristouse çekip gitti; cıvıltılı kuşlarla dolu ormanın içlerinde kaynak mırıldanarak akarken, ağlayan ve gözyaşları kaynağın taptığı sularına karışan Croniamantal'ın sesi yükseliyordu.

CRONIAMANTAL

Ey kaynak! Sen ki bitmez tükenmez bir kan gibi fışkırırsın. Sen ki mermer gibi soğuk, ama canlı, şeffaf ve akıcsın. Sen ki her zaman yeni ve her zaman aynısın. Sen ki kıyılarını canlandırır, yeşillendirirsin, sana tapıyorum. Sen benim eşsiz ilahemsin. Sen benim susuzluğumu gideceksin. Sen beni saflaştıracaksın. Bana sonsuz şarkını mırıldanacak ve akşamları beni uyutacaksın.

KAYNAK

Parlak cevherlerle dolu küçük yatağımın dibinde seni hazla dinliyorum ey büyülediğim şair! Senin Balıkçı Kral misali, benimse elma ağaçlarının altında seni bekleyerek yaşayabileceğimiz bir Avalon hatırlıyorum. Ey elma ağaçlarıyla kaplı adalar! Fakat küçük, paha biçilmez yatağımda mutluyum. Bu ametistler benim gözümde tatlıdır. Bu laciverttaşı güzel bir gökyüzünden daha mavidir. Bu malakit bana bir çayır gibi görünür. Alacaakik, oniks, akik, kaya kristali, bu akşam parıldayacaksınız. Çünkü sevgilimin şerefine bir şenlik düzenleyeceğim. Bir bakireye yakışır şekilde oraya tek başıma geleceğim. Şair sevgilim gücünü gösterdi bile ve hediyelerinin gönlümde çok değerli bir yeri var. Bana yaşlarla dolu gözlerini verdi, benim ırmağımı besleyen iki tapılası kaynak.

CRONIAMANTAL

Ey bereketli kaynak, suların saçlarına benziyor. Etrafında çiçekler açıyor ve birbirimizi hep seveceğiz.

Yalnızca kuşların şarkıları ve yaprakların hışırtıları, arada bir de suda oynayan bir kuşun şırıltıları duyuluyordu.

Küçük koruda bir sahte şair belirdi: Cezayirli Paponat'ydı bu.* Dans ederek kaynağa yaklaştı.

CRONIAMANTAL

Seni tanıyorum. Doğu'da okuyan Paponat'sın sen.

PAPONAT

Ta kendisi. Ey Batı'nın şairi, seni ziyarete geldim. Dönüşümünü öğrendim, fakat hâlâ seninle birlikte dönüşmenin yolu olduğunu duydum. Ne rutubet! Tevekkeli, sesin kısık ve düzeltmek için kalkofana** ihtiyacın var. Sana dans ederek yaklaştım. Seni, içinde bulunduğun durumdan çekip çıkarmanın bir yolu yok mu?

CRONIAMANTAL

Peh! Sana dans etmeyi kim öğretti söyle bana.

PAPONAT

Bizzat melekler benim dans hocam oldular.

CRONIAMANTAL

İyi melekler mi, kötü melekler mi? Ama ne önemi var, boş ver. Bütün danslardan bıktım, biri hariç; yeniden o dansı edebilmeyi isterdim; Yunanların *kordax* dedikleri.

* Apollinaire'in Wolfram von Eschenbach'ın Parzival adlı yapıtındaki Clinschor figüründen esinlenerek yarattığı bir tip. (ç.n.)

** Bronz, sert yaylardan yapılma antik bir enstrüman. (e.n.)

PAPONAT

Neşelisin Croniamantal, demek ki eğlenebileceğiz. Bura-
ya gelmiş olmaktan dolayı mutluyum. Neşeyi severim.
Mutluyum!

Ve parlak, derin, fıldır fıldır gözleriyle Paponat, gülerek
ellerini ovuşturdu.

CRONIAMANTAL

Bana benziyorsun!

PAPONAT

Pek sayılmaz. Ben yaşamaktan mutluyum, sense kayna-
ğın yanında kendini öldürüyorsun.

CRONIAMANTAL

Fakat senin sözünü ettiğin bu mutluluk, unutuyor mu-
sun onu? Ya benimki, onu unutuyor musun? Bana benzi-
yorsun! Mutlu insan ellerini ovuşturur, sen bunu yaptın.
Kokla onları. Ne kokuyorlar?

PAPONAT

Ölüm kokusu.

CRONIAMANTAL

Ha! Ha! Ha! Mutlu insan tıpkı ölüm gibi kokar. Elleri-
ni ovuştur. Mutlu insanın cesetten ne farkı var! Ben de
mutluyum, ne var ki ellerimi ovuşturmak istemiyorum.
Mutlu ol, ellerini ovuştur! Mutlu ol! Daha. Şimdi tanıdın
mı mutluluğun kokusunu?

PAPONAT

Elveda, eğer artık canlıları dikkate almıyorsan seninle
konuşmanın yolu yoktur.

Ve Paponat, ele gelmez gök hayvanlarının sayısız gözlerinin ışıldadığı gecenin içinde uzaklaşırken, birdenbire ayağa kalkan Croniamantal şunları düşünüyordu:

“Yetti artık; doğa da, uyandırdığı hatıralar da. Artık hayat hakkında yeterince bilgim var, Paris’e dönelim ve beni delicesine seven şu tatlı Tristouse Ballerinetten’i yeniden bulmaya çalışalım.”

XIII Moda

Sahte şair Paponat, gece, macera aramaya gittiği Meudon Ormanı’ndan dönerken son vapura ucu ucuna yetişti. Güzel bir tesadüf eseri orada Tristouse Ballerinetten’le karşılaştı.

“Nasılsınız matnazel?” dedi ona. “Meudon Ormanı’nda, delirmekte olan âşığınız Mösyö Croniamantal ile karşılaştım.”

“Âşığım mı?” dedi Tristouse. “O benim âşığım değil.”

“Dün gecedan beri bizim edebiyat ve sanat çevrelerinde öyle olduğu söyleniyor, yine de.”

“İstediklerini söyleyebilirler,” dedi sertçe Tristouse, “zaten böyle bir âşıktan utanacak değilim. Yakışıklı değil mi? Çok yetenekli değil mi?”

“Haklısınız. Fakat ne güzel bir şapkanız, ne güzel bir elbiseniz var! Modayla yakından ilgilenirim.”

“Her zaman çok zarıfsınız Mösyö Paponat. Bana terzi-nizin adresini verin öyleyse, Croniamantal’e söyleyeceğim.”

“Yararı olmaz, gitmeyecektir,” dedi Paponat güler-ek. “Fakat söyleyin bana bu yıl kadınlar ne giyiyorlar? İtalya’dan daha yeni geldim, son gelişmeleri izleyemedim. Beni bilgilendirin rica ederim.”

“Bu yıl,” dedi Tristouse, “moda tuhaf ve alelade, basit ve fanteziyle dolu. Doğanın envaiçeşit malzemesi, şimdi kadın kıyafetinin kompozisyonu içinde yer alabilir. Mantar tapa-

lardan yapılmış olağanüstü bir elbise gördüm. Son dönemde galalarda herkesin aklını başından alan, elbezinden yapılmış o güzel gece tuvaletleri kadar değerliydi. Büyük bir terzi, dana derisiyle kaplı eski kitap sırtlarından kıyafetler sunmayı düşünüyor. Olağanüstü bir şey bu. Edebiyatla uğraşan bütün kadınlar böyle elbiseler giymek isteyeceklerdir ve başlıkları okumak bahanesiyle yanlarına yaklaşıp kulaklarına fısıldanabilir. Balık kılçığı, şapkaların üzerinde çok kullanılıyor. Sık sık Saint-Jacques de Compostelle hacıları gibi giyinmiş harikulade genç kızlara rastlanıyor; kıyafetleri Saint-Jacques deniz kabuklarıyla* kaplı, yakışan da bu zaten. Porselen, kumtaşı ve çini aniden kıyafet sanatına girdi. Bu malzemeler kemerlerde, şapka içnelerinde vs. kullanılıyor; bir keresinde, göz doktorlarının muayenahanelerinde bulunan cam gözlerden yapılmış olağanüstü bir el çantası görmüştüm. Tüyler artık yalnızca şapkaları değil, ayakkabıları, eldivenleri de süslüyor, gelecek sene şemsiyelerin üstüne de koyacaklar. Venedik camından ayakkabılar ve Baccarat kristalinden şapkalar yapıyorlar. Yağlıboyalı elbiselerden, canlı renkli yünlerden, tuhaf biçimde mürekkeple lekelenmiş elbiselerden söz etmiyorum bile. İlkbaharda, şişirilmiş bağırsaktan, hoş biçimlerde, hafif ve seçkin kıyafetler giyilecek çoğunlukla. Havacılıkla uğraşan kadınlar başka bir şey giymeyecekler. Yarışlar için, bazen eğlenceli patlama sesleri de çıkaran yirmi kadar balondan yapılmış, son derece şatafatlı 'çocuk balonu' şapka kullanılacak. Midye kabuğu yalnızca botların üzerinde bulunuyor. Dikkat buyurun, yavaş yavaş canlı hayvanlarla giyinmeye başlıyoruz. Şapkasının üzerinde yirmi kuş bulunan bir kadınla karşılaştım; kanaryalar, saka kuşları, kızılgerdanlar ayaklarından bir iple tutturulmuş, kanatlarını çırparak avazları çıktığı kadar ötüşüyorlardı. Son Neuilly kutlamaları sırasında bir sefirenin saç tuvaleti otuz kadar karayılandan oluşuyordu. Kadınlar nezdinde başarı elde etmek isteyen önemsiz bir Rumen ataşe,

* St. Jacques Fransızcada deniztarağı anlamına gelir. (ç.n.)

‘Başının üzerinde tıslayan bu yılanlar kimin için?’ demişti bu hanıma Daçya aksanıyla. Geçen çarşamba bulvarda, kumaşa yapıştırılmış küçük aynalardan yapılma bir kıyafet giymiş rüküş kadından söz etmeyi az daha unutuyordum. Güneşin altında muhteşem görünüyordu. Dolaşmaya çıkmış bir altın madeni gibiydi. Sonra yağmur yağmaya başladı, kadın da gümüş madenine benzedi. Ceviz kabukları, özellikle aralarına fındık karıştırılırsa güzel motifler oluşturuyor. Kahve çekirdekleri, kuru karanfil taneleri, sarımsak kabukları, soğan ve kuru üzüm salkımlarıyla işlenmiş elbise de yine ziyaretlerde giyilebilir. Moda pratik hale geliyor ve hiçbir şeyi hor görmüyor, her şeyi asilleştiriyor. Romantiklerin kelimeler için yaptıklarını o da malzemeler için yapıyor.”

“Teşekkür ederim,” dedi Paponat, “beni harikulade bir biçimde bilgilendirdiniz.”

“Çok şekersiniz,” diye cevapladı Tristouse.

XIV

Karşılaşmalar

Aradan altı ay geçti. Tristouse Ballerinetten beş aydan beri Croniamantal’in metresiydi ve bu sürenin sekiz günü boyunca onu tutkuyla sevmiştir. Bu aşkın karşılığında, lirik delikanlı da onu harikulade şiirlerde överek şanlı ve ölümsüz kılmıştır.

“Meçhul bir kadındım,” diye düşünüyordu kadın, “ve işte beni bütün yaşayan kadınlar arasında meşhur etti.

Zayıflığım, kocaman ağzım, pis dişlerim, asimetrik yüzüm, çarpık burnumla, beni genellikle çirkin bulurlardı. Artık güzelim ve bütün erkekler bana bunu söylüyor. Erkeksi ve sarsıntılı yürüyüşümle, yürürken tavuk bacakları gibi kımlıdayan sivri dirseklerimle alay ederlerdi. Şimdi beni öylesine zarif buluyorlar ki, diğer kadınlar beni taklit ediyor.

Bir şairin aşkı hangi mucizelere kadir değildir ki! Fakat ağırdır da bu şair aşkı! Ne hüznler eşlik eder ona, katlanılması gereken ne suskunluklar! Ama şimdi mucize gerçekleşti, güzel ve şöhretliyim. Croniamantal çirkin, kısa sürede bütün servetini yedi, fakir ve zarafetten uzak, neşesiz, en ufak hareketi ona yüz düşmana mal oluyor.

Onu artık sevmiyorum, onu artık sevmiyorum.

Artık ona ihtiyacım yok, hayranlarım bana yeter. Yavaş yavaş ondan ayrılacağım. Fakat bu yavaşlık bunaltıcı olacak. Canımı sıkıkmaması, bana sitem etmemesi için ya benim gitmem gerekiyor ya da onun ortadan kaybolması.”

Ve sekiz gün sonunda Tristouse, Paponat'nın metresi oldu, bu arada giderek soğuduğu Croniamantal'i de görmeye devam ediyordu. Zamanla onu görmeye daha az gider oldu. Croniamantal ise giderek umudunu kaybediyor ama Tristouse'a daha fazla bağlanıyordu. Yalnızca o geldiği zaman neşeleniyor, gelmediği günler, onu kapıdan çıkarken görmek umuduyla, oturduğu evin önünde saatler geçiriyordu ve eğer tesadüfen Tristouse ortaya çıkarsa, kendisini onu gözetlemekle suçlayacağından korkarak, bir hırsız gibi kaçıyordu.

Croniamantal bu şekilde Tristouse Ballerinetten'in peşinden koşarken devam etti edebiyat eğitimine.

Bir gün Paris'te dolaşırken, aniden kendini Seine kıyısında buldu. Bir köprüden geçti, bir süre daha yürüdü, sonra birdenbire, tam karşısında Mösyö François Coppée'yi fark etti, Croniamantal bu geçen kişinin ölmüş olduğuna hayıflandı. Fakat bir ölüyle konuşmaya engel olan bir şey yoktur. Karşılaşma gayet hoştu.

“Kabul etmelisin ki,” dedi kendi kendine Croniamantal, “yoldan geçen biri için bu sadece yoldan geçen biridir ve hatta ‘Yoldan Geçen’in’ de bizzat yazarı. Gerçeklik duygu-

* Şair François Coppée (1842-1908), *Le Passant* (Yoldan Geçen) adlı bir manzum piyesin yazarıdır. (ç.n.)

suna sahip usta ve nüktedan bir kafiyeçi bu. Onunla kafiye-
den konuşalım öyleyse.”

“Yoldan Geçen”in şairi siyah bir sigara içiyordu. Siyah
giyinmişti, yüzü siyahtı; çok büyük bir taşın üzerinde tuhaf
bir şekilde duruyordu ve Croniamantal, onun düşünceli ha-
linden, şiir yazmakta olduğunu anladı. Ona yanaştı ve se-
lamladıktan sonra, damdan düşer gibi şöyle dedi:

“Muhterem üstadım, pek kararmış görünüyorsunuz.”

Coppée nazikçe cevap verdi:

“Heykelim bronz da ondan. Sürekli olarak hor görülme-
me sebep oluyor bu. Mesela geçen gün,

*Zenci Sam Mac Ve a yanım dan geçerken
Ondan siyah olduğumu görüp yıkıldı kederinden.*

Dizelerin ne kadar ustaca olduğunu görüyor musunuz?
Kafiyeçi kusursuzlaştırmaktayım. Size söylediğim iki dize-
nin güzel bir göz kafiyesi olduğunu fark ettiniz mi?”

“Gerçekten de,” dedi Croniamantal, “zira *Sam Mac Vi*
diye telaffuz ediliyor, *Şekspir* dendiği gibi.”

“İşte size daha da iyisi,” diye devam etti heykel:

*Yanım dan geçince zenci Sam MacVea
Kaideye yazıldı anında bu üç ismi*

Burada hoşunuza gidecek bir incelik var, kulağı dolduran
zengin kafiye.”

“Kafiye konusunda beni aydınlatıyorsunuz,” dedi Cro-
niamantal. “Muhterem üstadım, geçerken sizinle karşılaş-
mış olmaktan çok mutluyum.”

“Bu benim ilk başarım,” diye cevap verdi metalik şair.
“Bununla birlikte, aynı başlığı taşıyan küçük bir şiir yazdım.
Geçmekte olan bir beyefendi hakkında; bir tren vagonunun
koridorundaki *Yoldan Geçen*, çok hoş bir kadını fark eder,
Brüksel’e kadar gitmek yerine onunla birlikte Hollanda sı-
nırında durur.

*Birlikte en az sekiz gün geçirdiler, olay yeri Rosendael
Adamın tattığı ideal olandı, kadının sevdiğiyse reel
Bambaşkaydı adam her şeyinden kadının
Yani şüphe yok aşk olduğuna yaşadıklarının*

Son iki dizenin zengin kafiyeli olmakla birlikte, eril kafiyelerin tam sesini dişillerin ezikliğiyle hoş bir şekilde zıtlaştıran bir ahenksizlik içerdiğini belirteyim.”

“Değerli üstadım,” dedi Croniamantal, “bana serbest vezinden söz edin.”

“Yaşasın özgürlük!” diye bağırды bronz heykel.

Croniamantal, onu selamladıktan sonra, Tristouse ile karşılaşmak umuduyla daha uzaklara gitti.

Bir başka gün Croniamantal bulvarlarda yürüyordu. Tristouse bir randevuya gelmemişti, Croniamantal de, arada bir arkadaşlarıyla gittiği pek rağbet edilen çayhanelerden birinde ona rastlamayı umuyordu. Peletier Sokağı’nın köşesini dönerken, gri pelerinli bir adam ona yanaşıp şöyle dedi:

“Mösyö, edebiyatta reform yapacağım. Muhteşem bir konu buldum: Yüksek sınıftan kadınların ve gençlerin bulunduğu bir toplantıda, çirkin bir gürültü çıkaran, iyi yetişmiş, genç bir lise mezununun yaşadığı duygulardan söz edeceğim.”

Croniamantal konunun yeniliği karşısında bir hayret çıkılgı attı, bu konunun bir yazarın duyarlığını güçlendirmeye ne kadar elverişli olduğunu hemen anladı.

Croniamantal oradan uzaklaştı... Bir kadın, ayaklarına bastı. Kadın yazardı ve bu karşılaşma ya da çarpışmanın ona incelikli bir novella konusu sağlayacağını belirtme fırsatını kaçırmadı.

Croniamantal koşar adım uzaklaştı ve Saints-Pères Köprüsü’nde bir roman konusunu tartışan üç kişinin yanına geldi, ondan, durumlarını değerlendirmesini istediler; bir memurun hikâyesi söz konusuydu.

“Güzel konu!” diye bağırdı Croniamantal.

“Durun,” dedi yanındaki sakallı adam, “ben konunun günümüz toplumu için hâlâ fazla yeni ve fazla nadir olduğu iddiasındayım.”

Üçüncü adamsa, söz konusu memurun bir lokanta görevlisi, bulaşıkları kurulayan kişi olduğunu açıkladı...

Fakat Croniamantal onlara cevap vermedi ve şiir yazar eski bir aşçıyı ziyarete gitti; orada, çay saatinde, Tristouse’a rastlamayı umuyordu. Tristouse orada değildi, fakat Croniamantal, kendisine birkaç şiir okuyan ev sahibesiyle sohbet etti.

Bütün kelimelerin yeni bir anlam kazandığı derin bir şiirdi bu. Mesela *takımada* kelimesi yalnızca *kurutma kâğıdı* anlamında kullanılıyordu.

Bundan kısa bir süre sonra, kendini meşhur Tristouse’un âşığı olarak görmekten gururlu ve kendisine onur getirdiği için onu hiçbir şekilde kaybetmek istemeyen zengin Paponat, metresini bir Orta Avrupa yolculuğuna çıkarmaya karar verdi.

“Anlaştık,” dedi Tristouse, “fakat sevgililer gibi yolculuk etmeyeceğiz, çünkü hoşuma gitseniz de artık sizi sevmiyorum ya da en azından, sevmemeye çalışıyorum. O halde arkadaş olarak yolculuk edeceğiz ve ben oğlan gibi giyineceğim, saçlarım uzun değil, hem bana sık sık yakışıklı bir delikanlıya benzediğim söylenir.”

“Tamamdır,” dedi Paponat, “sizin dinlenmeye ihtiyacınız olduğuna ve ben de epeyce yorgun olduğuma göre, Moravya’da, Créponois rahibi olan amcamın rahipler meclisinden ihraç edildikten sonra çekildiği Brünn’deki manastırda bir süre dinleniriz. Dünyanın en zengin ve en hoş manastırlarından biridir bu. Sizi arkadaşlarımdan biri olarak tanıtırım, fakat endişe etmeyin, yine de sevgili olduğumuzu farz ederler.”

“Memnuniyet duyarım,” dedi Tristouse, “çünkü olmadığım biri sanılmaya bayılırım. Yarın yola çıkarım.”

XV Yolculuk

Croniamantal Tristouse'u kaybettiği için mecnuna dönmüştü. Ama tam da o sıralarda ün kazanmaya başlamıştı ve şair olarak şöhreti büyürken, oyun yazarı olarak da rağbet görüyordu.

Tiyatrolar'da oyunları oynanıyor, kalabalıklar onun adını alkışlıyordu, ama aynı zamanda şairlerin ve şiirin düşmanlarının sayısı artıyor ve cüretkâr kinleri büyüyordu.

Croniamantal ise giderek daha da kederleniyor ve ruhu, güçsüz bedeninde daha da incelik kırılanlaşıyordu.

Tristouse'un yolculuğa çıkmış olduğu haberini sükûnetle karşıladı, fakat kapıcıya yolculuğun nereye olduğunu bilip bilmediğini sordu.

"Bilmiyorum," dedi kadın, "tek bildiğim, Orta Avrupa'ya gittiği."

"Güzel," dedi Croniamantal.

Evine dönüp, biriktirmiş olduğu birkaç bin frangı aldı ve Kuzey garından Almanya trenine bindi.

Ertesi gün, Noel arifesinde, tren tam saatinde muazzam Köln garına girdi. Croniamantal, elinde küçük valiziyle, üçüncü sınıf vagondan inen son kişiydi. Onun treninin bulunduğu yolun paralelindeki peronda bulunan gar şefinin kırmızı kasketi, polis memurlarının tepeleri süslü kaskları ve ileri gelenlerin silindir şapkaları, bir sonraki trenle gelecek önemli bir kişinin beklenmekte olduğunu gösteriyordu. Gerçekten de Croniamantal, sert hareketli, ufak tefek bir ihtiyarın sesini duydu, şişman ve şaşkın karısı kırmızı kaskete, kasklara ve silindir şapkalara alık alık bakarken ihtiyar şöyle diyordu:

"Krupp... Essen... Sipariş yok... İtalya."

Croniamantal, bindiği trenle gelen kalabalığı takip etti. Yürüyüşleri tıpkı kaz yürüyüşüne benzeyen iki genç kızın arkasından gidiyordu. Kızlar ellerini kısa pelerinlerinin al-

tında saklıyorlardı; birincisinin kafasını süsleyen küçücük siyah şapkanın üzerinde mavi gül buketleri vardı; yalnızca en uçları hariç yolunmuş siyah, düz, ince saplı tüylerse üşür gibi titreşiyordu. İkinci kızın neredeyse parlak olan şapkası ince keçeden yapılmıştı, mor pamuklu satenden kocaman bir düğüm, şapkayı komik bir şekilde gölgeliyordu. Bunlar muhtemelen yersiz yurtsuz iki zavallıydı, çünkü geçerken, Genç Kızların Korunması İçin Katolik Birliği'nin kurdelelerini taşıyan, pırıltılı ve çirkin bir grup kadın tarafından âdeta kapıldılar. Aynı amacı güden Protestan Birliği'nin kadınları daha uzakta duruyorlardı. Kısa, sert ve kızılımsı sakallı, yeşil giyinmiş, şişman bir adanın arkasına geçmiş olan Croniamantal, garın avlusuna giden merdivenleri indi.

Dışarıda, düzensiz meydanı kütlesiyle dolduran yalnız Köln Katedrali'ni selamladı. Gar da kendi modern kütlesini devasa katedralin yanına oturtmuş gibiydi. Oteller melez dillerde tabelalar asmışlardı, büyük gotik binaya yakın oldukları halde, yine de saygılı bir mesafeyi koruyor gibiydiler. Croniamantal katedralin önünde uzun süre şehrin kokusunu soludu. Hayal kırıklığına uğramışa benziyordu.

“O burada değil,” dedi kendi kendine, “öyle olsa burnum kokusunu alırdı, sinirlerim titreşirdi, gözlerim onu görürdü.”

Şehri bir uçtan bir uca geçti, Ren'in sağ kıyısından, nehrin akış yönünde, meçhul bir güç tarafından itiliyormuş gibi, anayol boyunca surları yaya dolaştı. Gerçekten de, Tristouse ve Paponat iki gün önce Köln'e gelmiş, bir otomobil satın alıp Ren'in sağ kıyısından Koblenz yönüne doğru yolculuklarına devam etmişlerdi ve Croniamantal de onların peşindeydi.

Noel gecesi gelip çattı. Dollendorflu ihtiyar bir kâhin ham, Bonn'u Beuel'e bağlayan köprüye girdiği anda, şiddetli bir rüzgâr darbesiyle geriye savruldu. Kar fırtınası kudurmuş gibiydi. Fırtınanın gürültüsü Noel şarkılarını bastırıyordu, fakat her evde ağaçların binbir ışığı parıltıyordu.

İhtiyar Musevi küfrü bastı:

“*Kreuzdonnerwetter...*” *Haenchen*’e asla ulaşamayacağım... Eski dostum kış, benim neşeli ihtiyar iskeletim sana yaramaz, bırak da körkütük sarhoş olan şu yaşlı Ren’in üzerinden rahatça geçeyim. Ben de şu beyaz külahlılarla birlikte ve onların hesabından, Musevi olsam da iyi bir Hıristiyan gibi sarhoş olmak üzere, Prusyalıların takıldıkları şu asil tavernaya gidiyorum.”

Fırtınanın gürültüsü ikiye katlandı, tuhaf sesler duyuldu. İhtiyar haham titredi ve başını kaldırarak haykırdı:

“Donnerkeil! Ui jeh! Cık, cık, cık. Bana baksanıza yukarıdakiler, kaderin böyle bir gecede dışarıda yürümek zorunda bıraktığı neşeli heriflerin canını sıkacağınıza kendi işinize dönseniz iyi edersiniz... Hey! Anneler, artık Süleyman’ın hâkimiyeti altında değil misiniz?.. Hey! Hey! Tseilom Kop! Meicabl! Farwaschen Ponim! Beheime!” Büyücülük ve kehanet yeteneklerim bir yana, çok iyi bilinen ilmim ve eşsiz lirizimimden dolayı benimle kadeh tokuşturmaktan mutlu olacak Prusyalı talebelerle nefis Moselle şarapları içmekten alıkoymak istiyorsunuz beni.

Lanetli ruhlar! Bilesiniz ki Ren şarapları da içeceğim, Fransız şaraplarını saymıyorum bile. Şampanyayı sizin şerefinize kafaya dikmeyi ihmal etmeyeceğim eski dostlarım!.. Tam gece yarısı, *Christkindchen* yapıldığında, masanın altına yuvarlanmış, içki âlemi boyunca uyumuş olacağım... Fakat siz rüzgârları salıyorsunuz, huzurlu olması gereken bu meleksi gecede cehennemî bir kargaşa çıkarıyorsunuz. Sakin yelda günlerinde olduğumuzu bilmiyor değilsiniz... ve sükûnet bahsine gelirsek, yukarıda birbirinizin saçını başını yoluyor gibisiniz güzel hanımlar... Süleyman’ı eğlendirmek

• (Alm.) Allah kahretsin. (ç.n.)

•• “Vaftizli kafa! Şeytan! Suratsız! İnek!” Apollinaire, bu sövgüleri, ansiklopedik bir erotizm derlemesi olan *Kryptadia*’nın Ukrayna Yahudilerinin küfürleriyle ilgili kısmından almıştır. (ç.n.)

için kuşkusuz... Herrgottsocra...^{*} Ne duyuyorum?.. Lilith! Naama! Aguereth! Mahala!.." Ah! Süleyman, senin zevkin için yeryüzündeki bütün şairleri öldürecekler.

Ah! Süleyman! Süleyman! Eğlencesi, Doğu'dan Kuzey'e doğru giden bu dört gece tayfı olan neşeli kral, benim ölümümü istiyorsun, çünkü bütün Musevi kâhinler gibi ben de şairim ve bütün şairler gibi kâhin.

Elveda, bu akşamın içki âlemi... İhtiyar Ren, sana sırtımı dönmem gerek. En lirik son kehanetlerimi söyleyerek ölüme hazırlanmaya gidiyorum..."

Gök gürültüsüne benzer tuhaf bir çatırtı koptu, ihtiyar kâhin başını sallayarak dudaklarını sıktı ve yere baktı, sonra eğilerek kulağını yere yaklaştırdı. Doğrulurken mırıldandı:

"Yer bile, artık şairlerin dayanılmaz temasını istemiyor."

Bunun üzerine sırtını Ren'e dönerek, Beuel sokaklarında yola koyuldu.

Haham, demiryolunu geçince kendini iki ayrı yolun önünde buldu ve hangisinin doğru yöne gittiğini bilmediği için kararsızlık içindeyken başını yeniden havaya kaldırmış bulundu. Karşısında, elinde valiz taşıyan, Bonn'dan gelmiş genç bir adam vardı; ihtiyar haham bu kişiyi tanıyamadı ve ona bağırdı:

"Deli misiniz ki, böyle bir havada yolculuk ediyorsunuz mösyö?"

"Kaybettiğim ve izinde olduğum birini bulmak için acele ediyorum," diye cevap verdi meçhul adam.

"Mesleğiniz nedir?" diye bağırdı Musevi.

"Şairim."

Kâhin ayağını yere vurdu ve genç adam uzaklaşırken, içinde uyandırdığı acıma duygusundan ötürü ona ağır hakaretler etti, sonra başını önüne eğdi ve şairle ilgilenmeksizin,

* Aziz Tanrı. (ç.n.)

** Lilith, apokrifaya göre Âdem'in ilk karısı. Ondan bir sürü cin doğurduğuna inanılıyordu. Ötekiler ise dişi şeytan isimleri. (ç.n.)

gideceği yönü belirlemek üzere bilgi almak için yol işaretlerine bakındı. Homurdanarak dümdüz ilerlemeye başladı.

“Neyse ki rüzgâr yavaşladı... En azından yürünebiliyor... Önce beni öldürmeye geldiğini sandım. Fakat hayır, Musevi bile olmayan bu şair belki de benden önce ölecek. Neyse, şanlı bir ölüme hazırlanmak için hızla ve neşeyle yürüyelim biz.”

İhtiyar haham daha hızlı yürüdü, uzun kaputuyla hortlak gibi görünüyordu. Noel ağacının arkasından Pützchen’den gelen çocuklar, onun yanından dehşet çıkılgılıklarıyla geçtiler ve uzun süre, onun gözden kaybolduğu yöne doğru taş atıldılar.

Croniamantal bu şekilde Almanya’nın ve Avusturya İmparatorluğu’nun bir bölümünü katetti. Thüringen’in, Saksonya’nın, Bohemya’nın, Moravya’nın ötelere, sonunda durmak zorunda kaldığı Brünn’e kadar, kendini iten gücün önünde sürüklendi.

Geldiği akşam şehri dolaştı. Kenarlarında eski sarayların sıralandığı sokaklarda, kısa pantolon ve iki uçlu şapka giymiş İsviçreli dev muhafızlar, kapıların önünde ayakta duruyorlardı. Ucu kristal topuzlu uzun asalara dayanıyorlardı. Altın düğmeleri kedi gözleri gibi parlıyordu.

Croniamantal sonunda yolunu kaybetti; bir süre daha başboş dolaştı ve aydınlık pencerelerin ardından gölgelerin hızlı hızlı geçtiği fakir evleri boyunca yürüdü. Uzun, mavi mantolu subaylar geçti. Croniamantal onları gözüyle izlemek için arkasına döndü, sonra şehirden çıktı ve gecenin içinde Spielberg’in karanlık kütlesini seyretmek için uzaklaştı. Eski devlet hapishanesini incelediği sırada, yakınında ayak sesleri duydu, sonra üç keşişin el kol hareketleri yaparak ve yüksek sesle konuşarak geçtiğini gördü. Arkalarından koştu ve yol sordu.

“Siz Fransız’sınız,” dediler ona, “bizimle gelin.”

Croniamantal onları inceledi; papaz kıyafetlerinin üzerine çok zarif, kısa, bej mantolar giydiklerini gördü. Her birinin elinde bir değnek vardı ve melon şapka takmışlardı. Yolda keşişlerden biri Croniamantal'e şöyle dedi:

“Otelinizden çok uzaklaşmışsınız, isterseniz size yolu tarif ederiz. Ama eğer sizin için uygunsa manastıra gelebilirsiniz; yabancı olduğunuza göre sizi gereği gibi karşılarlar, geceyi orada geçirebilirsiniz.”

Croniamantal bunu sevinçle kabul etti:

“Çok isterim, zaten siz benim kardeşlerim değil misiniz, ben şairin?”

Keşişler gülmeye başladılar. Altın çerçeveli gözlükleri olan ve göbeği modaya uygun kısa ceketinin dışına taşan, en yaşlı keşiş kollarını kaldırarak bağırdı:

“Şair! Yok artık!”

Daha zayıf olan diğer iki keşişe, sanki kramp geçiriyormuş gibi, eğilip karınlarını tutarak kahkahalar attılar.

“Ciddi olalım,” dedi kelebek gözlüklü keşiş, “Yahudilerin oturduğu bir sokaktan geçeceğiz.”

Sokaklarda, her kapının önünde, ormandaki çamlar gibi ayakta duran yaşlı kadınlar, işaretler yaparak onları çağırıyorlardı.

Arkadaşlarının Peder Karel dedikleri Çek milletinden şişman keşiş, “Kaçalım bu fuhuştan,” dedi.

Croniamantal ile keşişler, sonunda büyük bir manastırın önünde durdular. Çan sesine gelen kapıcı kapıyı açtı. Zayıf olan iki keşiş, zengin mobilyaların bulunduğu görüşme odasında Peder Karel'le yalnız kalan Croniamantal'e hoşça kal dediler.

“Evladım,” dedi Peder Karel, “eşsiz bir manastırda bulunmaktasınız. Burada yaşayan keşişlerin hepsi çok saygıdeğer insanlardır. Eski arşidükler ve hatta eski mimarlar, askerler, bilginler, şairler, mucitler, rahipler meclisinden ihraç edildikten sonra Fransa'dan gelmiş olan birkaç keşiş ve ruhban sınıfı dışından gayet nazik birkaç konuğumuz var

burada. Bunların hepsi azizdir. Ben de gördüğünüz gibi, ke-
lebek gözlüğüm ve koca göbeğimle bir azizim. Size odanızı
göstereceğim, saat dokuza kadar orada kalacaksınız; sonra
yemek çanını duyacaksınız, ben sizi almaya geleceğim.”

Peder Karel, uzun koridorlarda Croniamantal’e yol gös-
terdi. Sonra beyaz mermerden bir merdivenden çıktılar, ikin-
ci kata geldiklerinde Peder Karel bir kapıyı açarak şöyle dedi:
“Odanız.”

Ona elektrik düğmesini gösterdi ve çıktı.

Oda yuvarlaktı, yatak ve mobilyalar yuvarlaktı, şömine-
nin üzerindeki ölü kafası eski bir peynire benziyordu.

Croniamantal pencerenin önüne gitti, pencerenin altın-
da, içinden sanki binlerce çift kucaklaşıyormuş gibi, kahka-
haların, iç çekişlerin, sevinç çığlıklarının yükselir gibi oldu-
ğu, keşişlere ait büyük bahçenin koyu karanlığı uzanıyordu.
Bahçede bir kadın sesi Croniamantal’in daha önce duymuş
olduğu bir şarkıyı söylüyordu:

Gulyabani

Gül ve leylak taşıyor

Kral geliyor

– Merhaba Germaine

– Gulyabani

Sen başka bir zaman yine gelirsin.

Ve Croniamantal şarkının devamını söylemeye başladı:

“Merhaba Germaine.

Koynuna girmeye geliyorum.”

Sonra Tristouse’un sesinin kupleyi tamamlaması için
bekledi.

Ve sağdan soldan gelen erkek sesleri ağır melodilerle bi-
linmeyen şarkılar söylerken, bir ihtiyarın çatlak sesi titreşti:

“*Vexilla regis prodeunt...*”*

Tam bu sırada, var gücüyle çalan bir çanın sesi çınlar-ken, Peder Karel odaya girdi.

“Eee oğlum! Güzel bahçemizin mırıltılarını dinliyordunuz demek? Bu yeryüzü cenneti hatıralarla doludur. Zamanında Tycho Brahe** burada, kendisine sürekli olarak *Chazer* diye hitap eden –kaba dilde domuz anlamına gelir bu– güzel bir Yahudi kızla aşk yaşamıştı. Ben adı lazım olmayan bir arşidükü orada, arkası kalp şeklinde, güzel bir oğlanla eğlenirken gördüm. Haydi yemeğe gidelim artık.”

Henüz boş olan geniş bir yemekhaneye geldiler; şair, burada duvarları kaplayan freskleri istediği gibi inceleme imkânı buldu.

Sızıp kalmış bir Nuh tasviri vardı. Oğlu Ham, örtüsünü açarak babasının çıplaklığına bakıyordu; güzel ve sade bir şekilde boyanmış, dalları soyağacı olarak kullanılan bir asma kütüğüydü bu ya da yaklaşık olarak böyle bir şeydi, çünkü küçük yaprakların üzerine kırmızı harflerle manastırın başpapaazlarının isimleri yazılmıştı.

Kana kentindeki düğün sahnesinde, büyük fıçılardan içine şarap işeyen bir Mannekenpis görölüyordu, o sırada, en az sekiz aylık hamile olan gelin, varil gibi karnını, üstüne karbonla Tokaï yazılmış birine sunuyordu.

Ayrıca içtikleri suyun sebep olduğu korkunç ishalden kurtulmakta olan Gedeon’un*** askerleri de görölüyordu.

Salonun ortasında uzunlamasına duran uzun masa, az rastlanır bir gösterişle hazırlanmıştı. Bardaklar ve sürahiler Bohemya kristalindendi, içine yalnızca eğreltiotu, altın

* “Kralın bayrakları ilerliyor”, 6. yüzyıla ait Latince bir ilahinin ilk dizesi. (ç.n.)

** Danimarkalı astronom (1546-1601). (ç.n.)

*** *Eski Ahit*’in *Hâkimler* kitabında, İsrail’in kurtarıcısı olarak geçen hâkim. (ç.n.)

ve süleymantaşı girebilen, en ince kırmızı kristalden. Enfes gümüş parçalar, üzerine menekşeler serpiştirilmiş masa örtüsünün beyazlığı üzerinde parlıyordu.

Kapüşonlarını başlarına geçirmiş, kollarını göğüslerinin üzerinde kavuşturmuş keşişler ikişer ikişer geliyorlardı. İçeri girerken Croniamantal'ı selamlıyor ve her zamanki yerlerine yerleşiyorlardı. Onlar geldikçe Peder Karel Croniamantal'e isimlerini ve ülkelerini söylüyordu. Kısa süre sonra sofrada, Croniamantal dâhil elli altı davetli vardı. Çekik gözlü bir İtalyan olan başpapaz yemek duasını okudu ve yemek başladı, fakat Croniamantal endişe içinde Tristouse'un gelişini bekledi.

Önce, içinde küçük kuş beyinlerinin ve bezelyelerin yüzüğü bir çorba verdiler..

“İki Fransız konuğumuz yeni gitti,” dedi eskiden Crépontois başrahibi olan bir Fransız keşiş, “onları alıkoymadım; yeğenimin arkadaşı, biraz önce bahçede, güzel soprano sesiyle şarkı söylüyordu. Manastırda birisinin şarkının devamını söylediğini duyunca neredeyse bayılacaktı. Yeğenim, zarif arkadaşına burada kalması için boş yere yalvardı; hemen trenle gittiler, çünkü otomobilleri hazır değildi. Onu trenle göndereceğiz. Nereye gideceklerini bana söylemediler, ama bence bu dindar çocukların Marsilya'da işleri var. Zaten, onları bu şehirden söz ederken duydum yanılmıyorsam.”

Çarşaf gibi rengi uçmuş olan Croniamantal bunun üzerine ayağa kalktı:

“Beni affedin pederler,” dedi, “fakat sizin konukseverliğinizi kabul etmekle hata ettim. Gitmem gerekiyor, sebebi ni sormayın. Ama burada hüküm süren sadeliğin, neşenin, özgürlüğün tatlı anısını hep saklayacağım. Bütün bunların benim için çok yüce bir değeri var, neden, neden heyhat, bundan faydalanamıyorum?”

XVI Zulüm

O dönemde, her gün şiir ödülleri dağıtılıyordu. Bu amaçla binlerce dernek kurulmuştu ve bunların bolluk içinde yaşayan üyeleri, belirli tarihlerde şairlere de ihsanlarda bulunuyorlardı. Fakat bütün dünyanın en büyük dernekleri, şirketleri, idare konseyleri, akademileri, komiteleri, jürileri vs., vs. asıl büyük ödülleri her yıl 26 Ocak tarihinde verirdi. O gün, toplam değeri 50.003.225,75 frank eden 8019 şiir ödülü veriliyordu. Öte yandan, hiçbir ülkede toplumun hiçbir sınıfında şiir zevki yayılmamıştı. Kamuoyu, tembel, gereksiz vs. şeklinde nitelendirilen şairlere karşı çok öfkeliydi. O yılın 26 Ocak'ı olaysız geçti; fakat ertesi gün, Adelaide'de (Avusturalya) Fransızca yayımlanan *Ses* gazetesinde, keşifleriyle icatları çoğunlukla mucize gibi görülen kimyager-ziraatçı Horace Tograth'ın (Leipzig doğumlu bir Alman) bir makalesi çıktı. "Defne" başlıklı makale, Filistin'de, Yunanistan'da, İtalya'da, Afrika'da ve Provence'ta defne yetiştiriciliğinin tarihidi bir tür. Yazar, bahçelerinde defne olanlara tavsiyelerde bulunuyor, ağacın beslenmede, sanatta, şiirdeki çeşitli kullanımlarını ve şiirsel zaferin simgesi olarak rolünü belirtiyordu. Sözü mitolojiye getiriyor, Apollon ile Daphne hikâyesine göndermede bulunuyordu. Yazının sonundaysa Horace Tograth birdenbire tarzını değiştiriyor ve makalesini şöyle bitiriyordu:

"Aslında bu işe yaramaz ağaç hâlâ çok yaygındır ve halkın defnenin meşhur lezzetini atfettiği daha az şanlı simgelerimiz de var. Defne ağaçları, çok kalabalık olan dünyamızda çok fazla yer tutuyor – defne yaşamaya layık değildir. Bu ağaçlardan her biri iki insanın yerini kaplıyor. Defneler kesilmeli ve yapraklarından zehirden kaçır gibi kaçılmalı. Defneler bugün artık şiir ve edebiyat biliminin simgesi değil, yalnızca bir ölüm-şanın simgesidir ve ölüm hayat için neyse, şanın eli anahtar için neyse, bu ölüm-şan da şan için odur.

Gerçek şan; bilim, felsefe, akrobasi, insanseverlik, sosyoloji vs. için şiiri terk etmiştir. Bugün şairler yalnızca, iş yapmadan kazandıkları parayı cebe atmakta mahirdirler, zira hiç çalışmazlar ve çoğunluğunun (şarkı yazarları ve diğer birkaç tanesi hariç) hiçbir yeteneği, dolayısıyla hiçbir mazereti yoktur. Birkaç marifeti olanlarsa daha da zararlıdır, çünkü hiçbir şey alamazlarsa, her biri bir alay askerden daha fazla gürültü çıkarır ve lanetli şeylerle kulaklarımızı tırmalarlar. Bütün bu insanların hiçbir varlık nedenleri yoktur. Onlara verilen ödüller çalışanlardan, mucitlerden, bilginlerden, filozoflardan, akrobatlardan, sosyologlardan vs. çalınmıştır. Şairlerin ortadan kalkması gerekmektedir. Lykurgos onları Cumhuriyet'ten sürmüştü, onları yeryüzünden sürmek gerek. Aksi takdirde şairler, bu azılı tembeller bizim prenslerimiz olacak ve hiçbir şey yapmadan sırtımızdan geçecek, bize eziyet edecek, bizimle dalga geçecekler. Sözün kısası, bu şiir diktatörlüğünden bir an önce kurtulmalıyız.

Eğer cumhuriyetler, krallar, milletler bu konuda önlem almazlarsa, fazlasıyla ayrıcalıklı şair ırkı öyle büyük oranlarda ve öylesine hızlı çoğalacak ki, çok geçmeden, hiç kimse çalışmak, icat etmek, öğrenmek, akıl yürütmek, tehlikeli şeyler yapmak, insanların acılarına çare bulmak ve kötü talihlerini iyileştirmek istemez olacak.

O halde gecikmeden durumu görmek ve insanlığı kemiren bu şiir cerahatinden kurtulmak gerek.”

Bu makale müthiş bir gürültü kopardı. Her tarafa telefonla ya da telgrafla bildirildi, bütün gazeteler makaleyi yeniden yayımlıyordu. Bazı edebiyat gazeteleri Tograth'ın makalesinden alıntılar yapıp, bilim adamı hakkında alaycı düşüncelere yer verdiler, zihninin sağlığı hakkında kuşkuları vardı. Lirik defne konusunda gösterdiği bu dehşete gülüyorlardı. Bunun aksine, haber ve ticaret gazeteleri bu uyarıya çok önem veriyorlardı. Ses'teki makalenin dâhiyane olduğu söyleniyordu.

Bilim adamı Horace Tograth'ın makalesi, şiire duyulan kini ifade etmek için eşsiz, olağanüstü bir bahane olmuştu. Bahanenin kendisi de şiirseldi. Adelaideli bilginin makalesi, bütün kültürlü insanların belleğinde yer etmiş antikitenin harikalarına gönderme yapıyor ve bütün varlıkların tanıdığı kendini koruma içgüdüsüne sesleniyordu. İşte bu yüzden, Tograth'ın okurlarının hemen hemen hepsi hayranlık duymuş, korkmuş ve yararlandıkları çok sayıdaki ödül yüzünden toplumun bütün sınıfları tarafından kıskanılan şairlere zarar verme fırsatını kaçırmak istememişlerdi. Gazetelerin çoğu, hükümetin en azından şiir ödüllerinin kaldırılması için önlemler alması çağrısıyla haberlerini bitirmişlerdi.

O akşam, *Ses*'in ikinci baskısında, kimyager-ziraatçı Horace Tograth, aynen ilkinde olduğu gibi her tarafa telefonla, telgrafla bildirilen, basında, kamuoyunda ve hükümetlerde heyecanı doruğa çıkaran yeni bir makale yayımladı. Bilgin, yazısını şöyle bitiriyordu:

“Ey dünya, kendi hayatın ile şiir arasında bir seçim yap, eğer şiire karşı ciddi tedbirler alınmazsa uygarlığın işi bitti demektir. Hiç tereddüt etmeyeceksin. Yarından itibaren yeni çağ başlayacak. Şiir yok olacak, bu eski esinlerin fazlasıyla ağır lirleri kırılacak. Şairler katledilecek.”

O gece, dünyanın bütün şehirlerinde hayat aynıydı. Her tarafa telgrafla gönderilen makale, çok aranan yerel gazetelerin özel baskılarında yeniden yayımlandı. Halk, her yerde Tograth ile aynı fikirdeydi. Birtakım hatipler sokaklara dökülmüş, halkın arasına karışarak onları galeyana getiriyorlardı. Hükümetlerin çoğu, yayınlanan metin sokaklarda müthiş bir heyecana sebep oldukça, hemen aynı gece kararlar almaya başlamışlardı bile. Fransa, İtalya, İspanya ve Portekiz, kaderleri hakkında karar verilene kadar, toprakları üzerindeki şairlerin en kısa süre içinde hapsedilmesi kararını çıkartan ilk ülkeler oldular. Yabancı ya da ülke dı-

şında bulunan şairler bu ülkelere girmeye teşebbüs ederlerse, idam cezasına çarptırılma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklardı. ABD'nin, mesleğinin şairlik olduğu bilinen herkesi elektrikli sandalyeyle idam etme kararı aldığı, telgrafla bildirildi. Aynı şekilde Almanya'nın da, imparatorluk toprakları üzerinde yaşayan manzum ya da mensur şairlerin, yeni bir emre kadar ikametgâhlarından çıkmamaları konusunda bir kararname çıkardığı yine telgrafla bildirildi. Aslında bu gece ve ertesi gün boyunca dünyanın bütün devletleri, hatta yalnızca lirizmden nasibini almamış kötü destan şairlerine sahip olanlar dahi, “şair” sözüne karşı bile önlemler almışlardı. Yalnızca iki ülke bunun dışındaydı: İngiltere ve Rusya. Bu alelacele çıkarılan kanunlar hemen yürürlüğe kondu. Ertesi gün Fransa, İtalya, İspanya ve Portekiz toprakları üzerindeki bütün şairler hapsedilirken, bazı edebiyat gazeteleri siyah çerçeveye yayımlanıyor ve bu yeni terör hükümrانlığından şikâyet ediyordu. Öğleyin gelen telgraflar, Haiti'nin büyük zenci şairi Aristénète Güneybatı'nın aynı sabah, güneşle ve katliam duygusuyla kendinden geçmiş bir zenci ve melez güruhu tarafından parçalara ayrılıp yendiğini haber veriyordu. Köln'de Kaiserglocke bütün gece boyunca aleyhte şiddetli sözler söylemiş ve sabah, kırk sekiz kıtalık bir Ortaçağ destanının şairi olan profesör doktor Stimmung,* Hannover'e gidecek trene binmek için dışarı çıktığında, “Şaire ölüm!” diye bağırarak onu sopalayan fanatik bir grup tarafından takip edilmişti.

Profesör bir katedrale sığınmış ve birkaç sivil kilise görevlisiyle birlikte, zincirden boşanmış Drikkes, Hannes ve Marizibill** halkı tarafından buraya kapatılıp kalmıştı. Özellikle bu sonuncular azgın görünüyorlar, Kutsal Bakire'yi, Azize Ursula'yı ve üç müneccim kralı Alman tarzıyla yardıma

* Almancada, ruh hali veya şiirsel atmosfer anlamlarında kullanılan sözcük. (ç.n.)

** Köln bölgesi folkloruna ait şahsiyetler. Bkz. Apollinaire'in *Alkoller* adlı kitabındaki ünlü “Marizibill” şiirleri. (ç.n.)

çağırıyorlar, bu arada, kalabalığın arasında kendilerine yol açabilmek için yumruk atmayı da ihmal etmiyorlardı. Pazar duaları ve sofuca yakarışlarının arasına, şöhretini özellikle âdetlerinin eşcinselliğine borçlu olan şair-profesör hakkında rezilce hakaretler karışıyordu. Alnını yere yapıştırmış olan profesör, tahtadan yapılmış büyük Aziz Khristophoros'un altında korkudan donmuştu. Katedralin bütün çıkışlarına duvar çeken duvarcıların gürültülerini duyuyor ve açlıktan ölmeye hazırlanıyordu.

Saat ikiye doğru, Napolili kutsal eşya koruyucusu bir şairin, Aziz Ianuarius'un kanını şişede kaynarken gördüğünü bildiren telgraf geldi. Kutsal eşya koruyucusu mucizeyi ilan ederek dışarı çıkmış ve mura* oynamak için aceleyle limana gitmişti. Bu oyunda istediği her şeyi ve sonunda da kalbine bir bıçak darbesi almıştı.

Gün boyunca, şairlerin tutuklanmalarını haber veren telgraflar birbirini izledi. Amerikan şairlerinin elektrikli sandalyeyle idamı saat dörde doğru öğrenildi.

Paris'te, fazla tanınmadıkları için başlarına bir şey gelmemiş olan sol kıyıdan birkaç genç şair, Closerie des Lilas'dan, Şairler Prensi'nin kapatıldığı Conciergerie'ye doğru bir gösteri örgütlediler.

Göstericileri dağıtmak için bir alay geldi. Süvariler silahlarını doldurdu. Şairler silahlarını çıkarıp kendilerini savundular, fakat bunu gören halk arbedeye karıştı. Şairleri ve kendini onların koruyucusu ilan eden herkesi boğdular.

Bütün dünyaya hızla yayılan zulüm işte böyle başladı. Amerika'da ünlü şairlerin elektrikli sandalyeyle idamlarının ardından, bütün zenci şarkı bestecileri, hatta hayatı boyunca hiç şarkı bestelememiş birçok kişi linç edildi. Daha sonra sıra beyazlara ve bohem edebiyatçılara geldi. Tograth'ında, Avustralya'daki zulmü bizzat idare ettikten sonra Melbourne'dan gemiye bindiği öğrenildi.

* Parmaklarla oynanan eski bir oyun. (ç.n.)

XVII Katliam

Bütün şairler, tıpkı Orpheus gibi, feci bir ölümün eşiğindediler. Her yerde yayınevleri yağmalanmış, şiir dergileri yakılmıştı. Her şehirde katliamlar olmuştu. Şimdi, Adelaide'den (Avustralya) fırtınayı başlatmış olan ve şiiri sonsuza dek yok etmiş görünen şu Horace Tograth'a karşı evrensel bir hayranlık duyuluyordu. Bu adamın ilminde, diyorlardı, mucizevi bir şey var. Bulutları yok ediyor ya da istediği yere fırtınayı getiriyordu. Kadınlar onu görür görmez, onun isteklerini yerine getirmeye amade bekliyorlardı. Zaten o da kadın ya da erkek bekâretini hor görmüyordu. Tograth, dünya çapında uyandırdığı heyecanı öğrenince, Avustralya erotik şiir ve ağıt yazarlarından kurtulduktan sonra dünyanın belli başlı şehirlerine gideceğini açıkladı. Gerçekten de bundan bir süre sonra, şu alçak Alman Tograth'ın ziyareti vesilesiyle Tokyo, Pekin, Yakutsk, Kalküta, Kahire, Buenos Aires, San Francisco, Chicago halklarının kitlesel isteri nöbetleri geçirdikleri haberleri gelmeye başladı. Bilimsel olduğunu söylediği mucizeleri, bilimadamı, hatta keramet sahibi olarak ününü zirveye taşıyan olağanüstü tedavileri sayesinde, her yerde doğaüstü bir etki yaratıyordu.

Tograth, 30 Mayıs'ta Marsilya'da karaya çıktı. Halk rıhtıma yığılmıştı. Tograth, posta vapurundan bir şalopayla kıyıya geldi. Görüldüğü andan itibaren, sayısız gırtlaktan çıkan çığlıklar, "yaşa" sesleri, yaygaralar, rüzgârın, dalgaların ve gemi sirenlerinin gürültüsüne karıştı. Uzun ve ince Tograth, şalopada ayakta duruyordu. Şalopa yaklaştıkça kahramanın hatları daha belirginleşti. Yüzü tıraşlı ve kıl yerleri mavimsiydi, neredeyse dudaksız ağzı, çenesiz yüzünü geniş bir bıçak yarası gibi kesiyordu, bu da onu bir köpekbalığına benzetiyordu. Yukarı kalkık burnunun delikleri açık birer çukur gibiydi. Çok yüksek ve çok geniş olan alnı dimdik yükseliyordu. Tograth'ın kıyafeti beyazdı ve üstüne sımsıkı oturuyordu, yine beyaz olan ayakkabıları yüksek topukluy-

du. Şapka giymemişti. Ayağını Marsilya toprağına bastığında heyecan o kadar yükselmişti ki rıhtım boşaldıktan sonra, boğulmuş, ayaklar altında çiğnenmiş, ezilmiş üç yüz ceset bulundu. Bir yandan şarkılar söylenir, çığlıklar atılır, kadınlar ona çiçek fırlatırken, birkaç kişi Tograth'ı yakaladı, onun için odaları hazırlanmış, kapısında müdürlerin, tercümanların, otel memurlarının beklediğı otele kadar taşıdı.

Aynı sabah Croniamantal, önceki akşamdan beri Paponat ile birlikte orada bulunan Tristouse'u aramak üzere Brunn'den Marsilya'ya gelmişti. Üçü de, Tograth'ı kalacağı otelin önünde alkışlayan kalabalığın içindeydiler.

“Harika bir galeyan,” dedi Tristouse. “Siz şair değilsiniz Paponat, siz şiirden çok çok daha iyi şeyler öğrendiniz. Öyle değil mi Paponat, şairlikle uzaktan yakından ilginiz yok değil mi?”

“Aslında sevgilim,” diye cevap verdi Paponat, “eğlenmek için birkaç dize çiziktirdim ama şair değilim, mükemmel bir işadamıyım, bir serveti benden iyi yönetecek kimse yoktur.”

“Bu akşam Adelaide'in Ses gazetesine bir mektup gönderin, bütün bunları anlatın, böylece korunmuş olursunuz.”

“Bunu ihmal etmeyeceğim,” dedi Paponat. “Hiç olacak şey mi bu, şairlik! Anca Croniamantal'e uyar bu...”

“Umarım bizi bulmayı düşündüğü Brunn'de onu katle derler,” dedi Tristouse.

“Aa, işte şurada,” dedi yavaşça Paponat, “kalabalığın içinde. Saklanıyor, bizi görmedi.”

“Dilerim hemen gebertirler,” dedi Tristouse içini çekerek. “Uzun sürmez, hissediyorum.”

“Bakın,” dedi Paponat, “işte kahraman geliyor.”

Tograth'ı taşıyan kortej otelin önüne gelince ziraatçıyı yere bıraktı. Tograth kalabalığa doğru döndü ve konuşmaya başladı:

“Marsilyalılar, size teşekkür etmek için sizin ünlü sardalyanızdan daha büyük laflar edebilirdim. Uzun bir nutuk atabilirdim. Fakat bu sözler asla, sizin benim için yaptığınız karşılamamanın görkemiyle doğru orantılı olmayacak. Biliyorum ki aranızda, yalnızca bana ait olmayan, bilim adamlarının binlerce yıldır biriktirdiği bilimle acısını dindirebileceğim hastalar var. Hastaları getirin, onları iyileştirmek istiyorum.”

Kafası bir Mykonoslununki gibi dazlak olan bir adam bağırdı: “Tograth! İnsan kılığında ilah, kadiri mutlak büyük âlim, gür saçlar ver bana.”

Tograth gülümsedi ve kendisine yaklaşması için adamı bırakmalarını söyledi. Sonra, adamın çıplak başına dokunurken şöyle dedi:

“Çorak taş kafan bereketli bir bitki örtüsüyle kaplanacak, fakat bu hayrı, defneden ebediyen nefret ederek hatırla.”

Dazlakla aynı anda bir kız da yaklaşıyordu. Tograth’a yalvardı:

“İyi adam, güzel adam, bak ağzıma. Sevgilim yumruk atıp birkaç dişimi kırdı, onları geri ver bana.”

Bilgin gülümsedi ve bir parmağını kızın ağzına sokarak şöyle dedi:

“Artık ısırabilirsin, harika dişlerin var. Ama teşekkür etmek için çantanda neler olduğunu göster.”

Yeni dişlerinin parladığı ağzını açarak güldü kız, sonra özür dileyerek çantasını açtı:

“Tuhaf bir fikir bu, herkesin önünde. Bunlar anahtarlarım, bu sevgilimin mine üzerine fotoğrafı; burada görüldüğünden daha güzel aslında.”

Fakat Tograth’ın gözleri parlamıştı; Viyana havaları üzerine yazılmış birkaç Paris şarkısı görmüştü. Bu kâğıtları alıp baktıktan sonra şöyle dedi:

“Bunlar yalnızca şarkı, şiirlerin yok mu?”

“Güzel bir tane var,” dedi kız, “Victoria Oteli’nin memuru İsviçre’ye gitmeden önce yazmıştı bana. Fakat bunu Sossi’ye hiç göstermedim.”

Ve Tograth'a, üzerinde şu acıklı akrostişin bulunduğu küçük, pembe bir kâğıt verdi:

*M aşukam, mabudem, ben gitmeden önce,
A şkımız Maria, yoldan çıkmadan önce,
R efikam, hırıltılar çıkar ve öl, bir kere, bir kere,
İ kimiz baş başa gitmeliyiz ormanlarda gezmeye,
A rtık eminim mutlulukla gideceğim o yere.*

“Bu yalnızca şiir değil,” dedi Tograth, “aynı zamanda aptallık da.”

Tograth kâğıdı yırtıp dereye atarken, dişleri birbirine çarpan kız korku içinde, “İyi adam, güzel adam, bunun kötü olduğunu bilmiyordum,” diyerek onu yatıştırmaya çalışıyordu.

Bu sırada Croniamantal Tograth'a yaklaştı ve kalabalığa doğru haykırdı:

“Alçaklar, katiller!”

Kahkahalar koptu.

“Suya atın budalayı!” diye bağıldılar.

Ve Tograth, Croniamantal'e bakarak şöyle dedi:

“Dostum, bu kalabalık keyfinizi bozmasın sakın. Onların hiç uğramadıkları otellerde kalsam da ayaktakımını se verim ben.”

Şair, Tograth'ın konuşmasını dinledi, sonra kalabalığa hitaben sözüne devam etti:

“Alçak, bana gül bakalım, sevinçlerin sayılı, onları senden birer birer söküp alacaklar. Ve sizler ey ayaktakımı, kahramanınızın kim olduğunu biliyor musunuz?”

Tograth gülümsüyordu, halk dikkatle dinlemeye başlamıştı. Şair devam etti:

“Sizin kahramanınız, ey ayaktakımı, Mutsuzluk getiren Can Sıkıntısı'dır.”

Bütün göğüslerden bir şaşkınlık çığlığı boşaldı. Kadınlar haç çıkardılar. Tograth konuşmak istedi, ama Croniamantal onu aniden boynundan yakalayıp yere devirdi ve bir ayağıyla

göğsünün üstüne basarak orada kalmasını sağladı. Bu sırada konuşmaya devam etti:

“İnsanın korkunç düşmanı Can Sıkıntısı ve Mutsuzluk’tur bu; yapış yapış ve murdar Leviathan’dır; ahlaksızlıkla, teca-vüzle ve olağanüstü şairlerin kaniyla kirlenmiş Behemot’tur. Antipodların kusmuğudur; büyücü Simon nasıl havarileri kandıramamışsa, onun mucizeleri de basiretsahiplerini kandı-ranıyor. Marsilyalılar, Marsilyalılar, neden ataları en saf lirik ülkeden gelmiş olan sizler, şairlerin düşmanlarıyla, bütün mil-letlerden barbarlarla dayanışma içindesiniz? Avustralya’dan gelen Alman’ın en garip mucizesi nedir biliyor musunuz? Bunu dünyaya kabul ettirmiş olmak ve bir saniyeliğine, yara-tılıştan, ebedî şiirden bile daha güçlü çıkmış olmak.”

Fakat onun elinden kurtulmayı başaran Tograth, üstü başı toz içinde ve öfkeden kudurmuş halde ayağa kalktı, “Kimsin sen?” diye sordu.

Ve kalabalık haykırdı:

“Kimsin sen, kimsin sen?”

Şair doğuya doğru döndü ve heyecanlı bir sesle konuştu:

“Ben Croniamantal, yaşayan şairlerin en büyüğü. Çoğu kez Tanrı’yla yüz yüze geldim. İnsan gözlerimin yumuşattığı ilahi ışığa katlandım. Sonsuzluğu yaşadım. Ama şimdi senin karşına dikilme zamanı geldi.”

Tograth bu son sözleri korkunç bir kahkaha tufanıyla karşıladı. Tograth’ın güldüğünü gören, kalabalığın ilk sırasın-dakiler de gülmeye başladılar ve gürültülü, titreşimli, nağmeli kahkahalar kısa sürede bütün güruha, Paponat ve Tristouse Ballerinet’e yayıldı. Kendisini bu açılmış ağızlar denizinin karşısında bulan Croniamantal sarsıldı. Kahkahaların arasın-da bağırıyorlardı:

“Suya atın şairi!.. Croniamantal cehenneme!.. Defne âşığını köpeklere atın!..”

İlk sırada duran adamlardan biri elindeki kocaman so-payla Croniamantal’e vurdu. Croniamantal’in acılı yüz ifade-si kalabalığın kahkahalarını ikiye katladı. Ustaca atılan bir taş

şairin burnuna isabet etti ve kan fışkırmaya başladı. Balıkçı bir kadın kalabalığı yardı, sonra Croniamantal'in karşısına geçip şöyle dedi:

"Hey! Karga. Tanıdım seni. Zavallı! Kendini şair yerine koyan pis polisin tekisin; hey, sığır martavalcı."

Ve Croniamantal'in yüzüne tükürerek müthiş bir tokat yapıştırdı. Tograth'ın, kelliğini tedavi ettiği adam yaklaşıarak şöyle dedi:

"Saçlarıma bak, sahte bir mucize mi bu, ha?"

Sonra sopasını kaldırarak öyle ustaca dürttü ki, şairin sağ gözünü oydu. Croniamantal tepetaklak yere düştü, kadınlar üstüne doğru koşuşup ona vurdular. Tristouse sevinçten tepinirken Paponat onu sakinleştirmeye çalışıyordu. Fakat Tristouse, şemsiyesinin ucuyla Croniamantal'in diğer gözünü oymaya gitti, tam bu sırada onu gören Croniamantal bağırdı:

"Ruhumu teselli eden ilahi şiir Tristouse Ballerinet'e olan aşkımı itiraf ediyorum."

Bunun üzerine kalabalığın içinden adamlar bağırdılar:

"Kes sesini pislik! Hanımlar dikkat."

Kadınlar hızla açıldılar, elinde kocaman bir bıçak tutan bir adam, bunu öyle bir fırlattı ki bıçak Croniamantal'in açık duran ağzına saplandı. Başka adamlar da bıçak atmaya başladılar. Bıçaklar Croniamantal'in karnına, göğsüne saplandı ve kısa bir süre sonra toprağın üstünde, bir denizkestanesi kabuğu gibi diken diken olan bir cesetten başka bir şey kalmadı.

XVIII

Tebcil

Croniamantal öldükten sonra Paponat da Tristouse Ballerinet'e'ı otele getirmişti. Ballerinet'e buraya gelir gelmez sinir krizine girdi. Eski bir binada bulunuyorlardı ve Paponat tesadüfen gömme dolabın içinde, XVII. yüzyıldan kalma, Macaristan kraliçesine ait bir şişe su buldu. İlaç hemen etkisini gösterdi. Tristouse kendine geldi ve fazla ge-

çıkmeden hastaneye giderek Croniamantal'ın cesedini istedi, zorluk çıkarmadan cesedi ona verdiler.

Tristouse, onun adına yaraşır bir cenaze töreni düzenledi ve mezarın üstüne, şu kitabenin kazınmış olduğu bir taş yerleştirdi:

*“Güzel ve uzun bir uykuyu bozmamak için
Ayaklarımızın ucunda yürüyün.”*

Ardından Paponat ile birlikte Paris'e döndü. Paponat birkaç gün sonra Champs-Élyséesli bir manken için onu terk etti.

Tristouse Paponat'ı pek fazla özlemedi. Croniamantal'ın yasını tuttu ve Montmartre'a, Bénin Kuşu'nun evine çıktı. Bénin Kuşu önce ona kur yaptı, ardından, istediğini elde ettikten sonra Croniamantal'den söz etmeye başladılar.

“Onun bir heykelini yapmalıyım,” dedi Bénin Kuşu, “çünkü ben yalnızca ressam değil, aynı zamanda heykeltıraşım da.”

“Doğru,” dedi Tristouse, “onun bir heykelini dikmek gerek.”

“Ama nereye?” diye sordu Bénin Kuşu. “Hükümet bize bir yer vermez. Şairler için kötü zamanlardayız.”

“Öyle söyleniyor,” dedi Tristouse, “ama belki de bu doğru değildir. Meudon Ormanı'na ne dersiniz Mösyö Bénin Kuşu?”

“Orayı ben de düşünmüş, ama söylemeye cesaret edememişim. Meudon Ormanı iyidir.”

“Heykel hangi malzemeden olacak?” diye sordu Tristouse. “Mermer? Bronz?”

“Hayır, bunlar çok eski,” diye cevapladı Bénin Kuşu, “ona hiçlikten derin bir heykel yontayım, aynen şiir ve şöhrret gibi.”

“Bravo! Bravo!” dedi Tristouse ellerini çırparak. “Hiçlikten, boşluktan bir heykel, muhteşem bir şey bu, ne zaman yapacaksınız?”

“İsterseniz yarın; gidip akşam yemeği yeriz, geceyi birlikte geçiririz, sabah olur olmaz da şu derin heykeli yontacağım Meudon Ormanı'na gideriz.”

Kararlarını hemen uyguladılar, Montmartre seçkinleriyle birlikte akşam yemeği yediler, gece yarısına doğru geri dönüp yattılar ve ertesi sabah saat dokuzda, kazma, bel, kürek ve oyma kalemle donanmış olarak şirin Meudon Ormanı'nın yolunu tuttular; burada yanında sevgilisiyle birlikte, hapishanede geçirdiği güzel günlerin hatırasıyla mutlu Şairler Prensi'ne rastladılar.

Bénin Kuşu ormanın açıklığında eserine başladı. Birkaç saat içinde, yaklaşık yarım metre genişliğinde ve iki metre derinliğinde bir çukur kazdı.

Sonra çimenlerin üzerinde yemek yediler.

Bénin Kuşu öğle sonrasını, anıtın iç kısmının Croniamantal'in suretinde yontulmasına ayırdı.

Ertesi gün heykeltıraş yanına birkaç işçi alarak geri döndü, işçiler kuyuyu sekiz santimetre kalınlığında, yalnızca dibi otuz sekiz santimetre olan, demirli çimentodan bir duvarla kapladılar, boşluk Croniamantal'in şeklini almıştı, delik onun hayaletiyle doluydu.

* * *

İki gün sonra Bénin Kuşu, Tristouse, Şairler Prensi ve sevgilisi, içinden çıkarılan toprakla doldurulmuş olan anıta geldiler ve gece olduğunda buraya, güzel bir şair defnesi diktiler, Tristouse Ballerinet de bu sırada dans ederek şarkı söylüyordu:

*Herkes seni sevmiyor sözlerin yalan
Palantila mila miman
Kraliçenin sevgilisiyken
Kraldı o, öbürü kraliçe madem
Doğru, doğru onu sevdiğim
Croniamantal kuyunun dibinde
O mu bu
Merzengûş toplayalım
İndi gece*

Ay-Kral

René Berthier'ye

I

23 Şubat 1912'de, neredeyse Münih'in kapılarından başlayan Tirol'ün bu bölgesini yaya olarak geçiyordum. Hava buz gibiydi, güneş gün boyu parlamıştı ve ben, efsanevi şatoların akşam alacasında kızıl göllerin üzerine yansıdığı bir bölgeyi çoktan ardımda, uzaklarda bırakmıştım. Hava kararmıştı, soğuk yıldızların parıldadığı gökkubbede yüzen bir kütle benzeyen dolunay ışık saçıyordu. Saat beş olmalıydı. Büyük Werp Otelindeki akşam yemeğine yetişmek için acele ediyordum. Dağcıların iyi bildiği bir kasaba olan Werp, cebimdeki haritaya bakılırsa en fazla üç dört kilometre uzaklıkta olmalıydı. Yol kötü durumdaydı. Dört patikanın birleştiği bir yolağzına geldim; haritama bakmak istedim ama onu yolda kaybetmiş olduğumu fark ettim. Öte yandan, bulunduğum yer, yola çıkmadan önce kendime çizdiğim ve net olarak hatırladığım güzergâhın hiçbir noktasına denk düşmüyordu: Kaybolmuştum. Zamanım azalıyordu ve yıldızların altında yatmak niyetinde değildim. Werp yönüne gidiyormuş gibi görünen patikaya saptım. Yarım saatlik bir yürüyüşten sonra, ardında karla bembeyaz olmuş düzensiz dağ kütlelerinin yükseldiği, yaklaşık elli metre yüksek-

liğinde kayalıklardan oluşan bir duvarın önüne geldim; patika burada son buluyordu. Etrafımda büyük çamların karanlık ve eğik biçimleri hareket edip duruyordu, çünkü rüzgâr artmıştı ve birbirlerine çarpan ağaç tepelerinin bu hüzünlü gürültüsü, tesadüfün beni sürüklediği bu ıssızlığa bir dehşet duygusu katıyordu. Gün doğmadan önce Werp'i bulmanın imkânsız olduğunu anladım, şafağa kadar rüzgârdan korunabileceğim bir mağara, bir kaya girintisi aradım. Önümde uzanan bu faleze benzer kayalığı dikkatlice inceledim, bir açıklık görür gibi oldum ve oraya doğru ilerledim. Bunun çok geniş bir mağara olduğunu anlayıp içine girdim. Dışarıda rüzgâr iyice kudurmuştu; çamların iniltisinde, sanki yolunu kaybetmiş binlerce yolcu umutsuzluğunu haykırıyormuşçasına yürek paralayıcı bir şey vardı. Birkaç dakika sonra mağaraya alışmışım ki uzaktan gelen bir müzik sesi fark ettim. Önce yanıldığımı sandım ama biraz sonra kuşku kalmamıştı, kulaklarıma kadar ulaşan yüksek ve ahenkli ses dalgaları, dağın iç kısımlarından geliyordu. Ne şaşkınlık, ne dehşet! Kaçmak istedim. Sonra merak ağır bastı ve bu büyümlü mağarayı incelemek amacıyla, iç duvar boyunca el yordamıyla ilerlemeye başladım. Çeyrek saatten daha uzun bir süre bu şekilde ilerledim; yeraltı orkestrasının armonileri belirginleşti; sonra duvar sert bir açıyla kıvrıldı. Ben de yönümü değiştirerek döndüm ve ne kadar olduğunu kestiremediğim bir uzaklıkta, bir kapı kanadının yanından sızıyormuş gibi görünen hafif bir ışık fark ettim. Adımlarımı sıklaştırdım ve biraz sonra kendimi bir kapının önünde buldum.

Müzik durmuştu. Uzaktan gelen mırıltıları işitebiliyordum. Bir yandan kendi kendime, yeraltı müzikseverlerinin tehlikeli kişiler olmamaları gerektiğini söylerken, bir yandan da bütün belirtilere rağmen, maceramın doğaüstü bir kaynağı olduğunu kabullenmekte zorlanıyordum. İki kez kapıya vurdum ama kimse gelmedi. Sonunda elim bir kapı koluna denk geldi, hiçbir zorlamayla karşılaşmadan kolu çevirdim ve duvarları renkli mermerlerle, deniz kabuklarıyla kaplı,

yarı aydınlık, rengârenk balıklarla dolu kurnalara suların aktığı geniş bir salona girdim.

II

Uzun süre çevreme bakındıktan sonra, mağaranın dibinde, aralık duran bir kapı gördüm. Bu kapıdan, çok geniş ve çok yüksek tavanlı diğer salona bir göz attım. Burası bir tür yemek salonuydu, salonun ortasında, yüzden fazla insanın oturabileceği çok büyük bir yuvarlak masa bulunuyordu. Masada şimdilik, hepsi de on beş yirmi beş yaşları arasında, hararetle sohbet eden yaklaşık elli genç bulunuyordu.

İçeridekilere görünmeden kenarında durup baktığım kapıdan, masanın ayağının olmadığını fark ettim. Metal halatların sarılı olduğu makaralara bağlı dört çengelle tavana asılmıştı; bu makaralardan salonun değişik yönlerine metal halatlar uzanıyor ve kornişe tutturulmuş halkalardan geçtikten sonra duvar boyunca aşağı iniyordu, buradan halatlar aşağı uzatılabiliyor, yukarı çekilebiliyor ve isteğe göre sabitlenebiliyordu. Bu tuhaf yemek salonunda oturacak yerler de böyleydi; hepsi salıncağa benziyordu. Renk renk boyanmış küçük şişelerin içinde elektrik lambaları parlıyordu. Prizmanın bütün renkleri vardı ampullerde; tellere asılı bu ampuller bütün salona, değişik yüksekliklerde, zevke göre ve rasgele yerleştirilmişti, hatta döşemeye yakın, süpürgelikten çıkıverecekmiş gibi duranlar bile vardı. Bu çok renkli ışıklar öyle iyi dağıtılmıştı ki salona güneş ışığı dolmuş gibiydi.

Önce hiç hizmetçi görmedim, ama konuklar kendilerine sunulmuş olan yemeklerden yeterince yedikten sonra, dip taraftaki kapılardan uşaklar girip ilk servisi topladılar ve başka hizmetçiler, kuru bir tahta yatağın üzerine sıkıca bağlanmış canlı bir sığırın bulunduğu küçük arabalarını önlerinde iterek geldiler. Alt kısmı kızartma yapmaya yetecek

kadar elektrik ısı yayabilen araba masanın yanına gelince ocak yakıldı ve canlı olarak çevrilen sığırın altında aniden güzel kokulu bir ateş oluştu. Bu sırada, ellerinde bıçaklarıyla dört usta kasap masaya yanaştı; yüzlerinde, dostum René Berthier'nin şiir için bilimi terk etmeden önce, ya da tam tersi, tırnak törpüsüyle günlük ananas konervesini açmaya çalışırken takındığı o yorgun, memnun ifade vardı. Tatlı tatlı sohbet etmekte olan davetliler, yeni bir sömürgecinin fethinden sonra gazetecilerin yaptıkları gibi, damaklarına uygun parçayı seçmek için sohbete ara verdiler. Canlı sığır gösterilen yerden kesildi, kasaplar öylesine ustaydı ki, istenen parça kızarmış olarak ve iç organlara hiç dokunulmadan çıkarıldı. Kısa süre sonra sığırdan geriye yalnızca derisi ve iskeleti kalmıştı; bunlar da, tahsildarlar tarafından ufalanıp yok edilen bir vergi mükellefi gibi ortadan kaldırıldı.

Daha sonra, ağızlarında kuş sesi çıkaran düdükleriyle birlikte, her biri tüyleri yolunmuş canlı ördeklerle dolu ikişer büyük kafes taşıyan yirmi kuşbaz içeri girdi. Ördekler her bir davetlinin önünde boğuldu. Aniden ortaya çıkan mahzen görevlileri, kadehleri Macar şarabıyla doldurdular ve dört kapıdan aynı anda giren yirmi trompetçi, bayraklarla süslü enstrümanlarını çalmaya başladılar.

* * *

Bu canlı gıda sofrası bana öyle tuhaf gelmişti ki böyle-sine kana susamış insanların elinde düşebileceğim durumu hayal ederek kaygılanmaya başladım. Fakat sonra masadakiler ayağa kalktılar ve kimi sigaralarını kimi purolarını yakarken, uşaklar masayı toplayıp, sandalyeleriyle birlikte bir çırpıda tavana kadar kaldırdılar. Salon mobilyasız kalmıştı ve dışarı çıkmış olan trompetçilerin yerini, bu gençleri dansa teşvik edecek son moda parçalar çalan dört kör kemancı doldurmuştu. Fakat dans on beş dakikadan fazla sürmedi; sonra bir başka salona geçtiler.

* * *

Kapı açık kalmıştı, ayaklarımın ucuna basarak ilerledim. Öbür odada gençler gevezelik ediyorlardı, bu sırada çevrelerindeki tuhaf mobilyalar, son derece garip biçimde ve müzik olmaksızın dans ediyor gibiydi. Bu mobilyalar tıpkı bir salon şairi gibi yavaş yavaş yükseliyor, yükselirken sallanıyor ve sarsıntılarla büyüyor, biraz sonra en rahat mobilyaların, deri koltuk ve divanların görünümünü alıyorlardı; masalardan biri mantar şeklindeydi, o da diğer eşyalar gibi deri kaplıydı.

Eşyalar soluk alıp vermeyi bırakıp yine normal mobilya görünümünü aldıktan sonra, meçhul kişiler koltuklara oturup sigara içmeye devam ettiler, içlerinden dördü masanın etrafına yerleşti ve briç partisine başladı. Oyun başlar başlamaz son derece nahoş tartışmalar çıktı; o kadar ki, aralarından biri öfkeden kıpkırmızı halde başka bir oyuncunun elini tartışırken, yanan purosunu masanın üzerine bıraktı ve masa aniden bir Alman zeplini gibi patladı; kâğıt oyununda ve orada bulunanlar arasında bir karmaşa oldu. Puronun temasıyla patlamış olan ve yerde ölü bir fil gibi uzanan şişme masayı toplamak için hemen bir zenci koşup geldi. Şişirilip söndürülebilen, yolculukta bile fazla yer tutmayan bu deri kaplı kauçuk masalardan hemen yeni bir tane getirmeyi teklif etti. Fakat beyler artık oynamak istemediklerini belirttiler. Böylece zenciye de, efendisinin karşısında burnundan soluyan bir Rus hizmetçi gibi tıslayarak çöken mobilyaları söndürmek kaldı. Sonra herkes bu mobilyasız sigara odasından ayrıldı, zenci de ışıkları söndürdü.

III

Kendimi ansızın karanlıkta bulunca duvarın kenarına gittim ve seslerin uzaklaştığı yöne doğru ilerledim. El yordamıyla bir merdivene ulaştım; merdivenin dibinde, kayalıkların içine oyulmuş dar bir koridora açılan bir kapı bu-

lunuyordu. Koridorun duvarlarında, kazınmış ya da kalem veya resim kömürüyle yazılmış, gördüğüm en sıradışı edepsiz duvar yazıları bulunuyordu. Hatırladıklarımı burada sıralıyorum, fakat kullanılan bazı kaba terimlerin üstünü kapatarak.

Aşağıdaki yazının ilk M harfi, bir çift devasa fallusla süslüydü:

MICHELANGELO HANS VON JAGOW'A ACAYİP
ZEVK VERDİ

Kalemle yazılmıştı bu.

Daha ileride, bir karayılanın kuşattığı, ok saplanmış bir kalpten çıkan şerit üzerinde şu yazı vardı:

ÖMÜR BOYU KLEOPATRA

Âlim bir kişi, gotik karakterlerle, beni hayrete düşüren ve oyun yazarı Hrotswitha* ile ilgili gibi görünen bir dilekte bulunmuştu:

GANDERSHEIM'IN BAŞRAHİBESİYLE
SEVİŞMEK İSTERDİM

Fransa tarihi, adı belirsiz birine, bir XVIII. yüzyıl hayranına, en hezeyanlı ifadeyi esinlemişti:

BANA MADAM DE POMPADOUR GEREK

Bu yazılar, duvara sivri bir metalle kazınmıştı.

Bu ise, tebeşirle yazılmış ve alışılmamış büyüklükte üç tane kanatlı kadınlık organı eşliğindeki bir yazı:

* Hrotswitha von Gandersheim, 10. yüzyılda yaşamış dinî cemaat üyesi bir oyun yazarı ve şair. Cermen topraklarında yaşamış bilinen ilk kadın yazarlardan biridir. (ç.n.)

AYNI GECE XVII. YÜZYILIN AYNİ GÜZEL TİROLLÜ
KADININA 16, 21 VE 33 YAŞLARINDAKİ HALİYLE
SAHİP OLDUM
70 YAŞINDAKİ HALİYLE DE ONU ALABİLİRDİM
AMA SIRAMI NICOLAS'YA VERDİM

Mavi kalemle yazılmış şu kategorik açıklamadan da İngilizperestlik akıyordu:

CROMWELL DÖNEMİNİN
MEÇHUL İNGİLİZ KADINI
HER ŞEYİ YUTAR

İmza: WILLY HORN

Resim kömürüyle geniş harflerle yazılmış ve yer yer neredeyse silinmiş bir yazı, alaycı bir kahkahaya benziyordu ve bu akla hayale sığmaz yazı mezarlığında biraz uygunsuz gibi geldi bana:

DÜN 45 YAŞINDAKİ KONTES TERNISKA'NIN
17 YAŞINDAKİ HALİYLE BİRLİKTEYDİM

H. VON M.

Yukarıdaki duvar yazıları göz önüne alındığında, varsayım her ne kadar gerçekten uzak gibi görünse de, bu tutkulu ve içtenlikle dolu itirafı, Kral II. Henri'nin gözdesine yakıştırmakla fazla ileri gittiğimi de sanmıyorum:

QUÉLUS'U ÇILGINLAR GİBİ SEVİYORUM

Bu muğlak ve esrarengiz yazılar beni fazlasıyla şaşırtmıştı. Delinmiş kalpler, tutuşmuş kalpler, çifte kalpler, daha başka simgeler: Kanatlı ya da kanatsız, tüysüz ya da tüylü kadınlık organları; gururlu ya da mütevazı, ayaklı ya da uçan,

yalnız ya da tanıklarının eşliğinde falluslar; bütün bunlar edepsiz ve hınzır işaretlerle duvarı süslüyordu.

Koridorda kararlı adımlarla ilerliyordum; kanadı olmayan, ağır bir halı perdeyle yarı yarıya kapatılmış kapıdan, döşemesinde şilteler bulunan, halıyla ve yastıklarla kaplı, soğuk içeceklerle dolu tepsilerin bulunduğu salonun içinde neler olup bittiğini gördüm. Duvarlarda, epey alçak seviyede, üzerinde musluk bulunan, pruva şeklinde uzanan ve bide ya da küvet olarak kullanılabilecek birkaç küçük havuz bulunuyordu. Şimdiye kadar hareketlerini izlemiş olduğum gençler alayı bu salona sığınmıştı. Bu gençler burada yatıyorlardı. Yeri kaplayan şiltelerin üzerinde tahta kutular görölüyordu. Bu beylerin her birinin yanında bunlardan bir tane vardı, diğer birkaç tanesiye boştaydı. Bunların kapıya yakın olan bir tanesi, uzanabileceğim mesafedeydi.

Önce, çok sayıdaki albümlerin bazılarına büyük bir dikkatle baktılar; uzaktan, çıplak fotoğraf albümü gibi geldi bunlar bana; akademi modellerinin, erkeklerin, kadınların, çocukların fotoğrafları vardı.

Bu çıplaklıklar beklenen etkiyi yaratınca gençler, en rahat, en dağınık tavırları aldılar. Güçlerini teşhir ettiler ve kutuları açarak makineleri harekete geçirdiler, fonograf silindirlerine çok benzeyen makineler ağır ağır dönmeye başladı. Makineleri kullananlar, bir ucu bu makineye tutturulmuş olan bir tür kuşak sarmışlardı; hepsi de, görünmez Hera'nın Buluttan Hayalet'ini okşayan İksion'a benziyormuş gibi geldi bana. Gençlerin elleri, sanki esnek, tapılası bedenlere dokunuyormuşçasına önlerine doğru uzandı; dudakları havaya sevdalı öpücükler konduruyordu. Biraz sonra, daha şehvetli ve taşkın halde boşlukla birleştiler. Bir çılgın Priapusçular okulunun kaygı verici oyunlarına katılmış gibi şaşırtıp kalmıştım. Dudaklarından sesler, aşk sözcükleri, şehvetli hıçkırıklar ve bilge Héloïse'in, Lola Montés'in, XVIII. yüzyıl Louisianası'nın bilmem hangi çiftliğinde yaşamış bir melezin

isimleri dökülüyordu; bir tanesi, “uşağım, benim güzel uş-
ğım” diye bir şeyler mırıldanıyordu.

Bu anakronik orji bana aniden koridordaki yazıları ha-
tırlattı. Tahrik edici sözleri daha büyük bir dikkatle dinliyor
ve şehveti ölümün kollarında bulan bu haz düşkünlerinin
bütün arzularının tatminine tanıklık ediyordum.

“Kutular,” dedim kendi kendime, “bu ölüsevicilerin aşık
kadavraları topraktan çıkarttıkları birer mezar.”

Bu düşünce aklımı başımdan aldı, kendimi bu sefihlerle
bütünleşmiş hissettim ve elimi uzatıp, kimse farkına varma-
dan kapının yanındaki kutuyu aldım. Açtım, sonra gençlerin
yaptığını gördüğüm gibi, kayışı böbreklerimin etrafına sa-
rarak hareketi başlattım ve anında, hayranlık içindeki göz-
lerimin önünde, bana şehvetle gülümseyen çıplak bir vücut
belirdi.

Mekanikten çok anlamadığım için makinenin özellikle-
rini ve yapılışına dair teorik bilgileri her yönüyle çözmem
zor olacaktı. Bununla birlikte, görünüşü hiç de doğaüstü bir
şeye benzemediğinden, harekete geçirdiği işlemi kafamda
canlandırmayı denedim.

Bu makinenin işlevi şuydu: Bir yandan, uzayın belirli bir
parçasını zamandan soyutlamak ve belirli bir anda, yalnızca
birkaç dakikalığına (çünkü makine yeterince güçlü değildi)
ona sabitlenmek; diğer yandan, bu hayata döndürülen za-
man parçasını kuşağı saran kişi için görülebilir ve dokunu-
labilir kılmak.

Böylece ben de karşımdaki bedeni görebiliyor, ona doku-
nabiliyor, kısacası, onunla uğraşabiliyordum (bazı zorluklar
olsa da), o ana ait hiçbir gerçekliği olmayan bu bedenin, be-
nim varlığım hakkında hiçbir fikri yoktu.

Burada bulunan makineler büyük zahmetlerle kurulmuş
olmalıydı, zira makinenin mucidini bu şehvetli kişileri en tut-
kulu hallerinde bulmaya ancak sabır götürebilirdi. Herhalde

el yordamıyla uzun uzun aramak da gerekmiştir; o noktaya gelene kadar silindirler, sevişmek dışındaki bütün eylemleri yapmakta olan bir yığın önemsiz kişiye rast gelmiştir.

Makineyi yapanlar için derin bir tarih, özellikle de kronoloji araştırması kaçınılmaz olmuştur sanırım. Hangi tarihte hangi kadının yattığını bildikleri yere makinelerini kuruyorlardı ve mekanizmayı çalıştırarak, ilgili kişiyle uygun durumda karşılaşacaklarını düşündükleri kesin tarih ve saati yakalıyorlardı.

Daha güçlü ve daha ahlaki amaçlarla yapılmış makineler, tarihî sahnelerin yeniden canlandırılmasını sağlayabilirdi. Bunun fonetik bir makineyle birleştirilmesi mucide muhakkak, tabii yalnızca birkaç yeraltı sefihine hizmet vermek yerine sırrını halka açmak istiyorsa eğer, geçmişin keşfedilmiş parçalarını bir bütün olarak gösterme imkânı verecektir. Kısa süre içinde de, tıpkı bir süredir meçhul toprak kâşiflerinin ortaya çıkması gibi, geçmiş zaman kâşifleri de ortaya çıkacaktır. Bu kâşiflerden bazıları, Napoléon'un hayatını rulo rulo yeniden kurma ihtirasına kapılacaktır. Gazeteler şöyle haberler yayımlayacaktır: "Zaman kâşifi Mösyö X..., mutlu bir tesadüf eseri, hayatı hâlâ çok az bilinen şair Villon'u keşfetmiş bulunuyor ve onun her adımını silindirden silindire takip ediyor."

Fakat acele etmeyelim. Her ne kadar kollarımın arasında sıkıştığım ve zevkime çok uygun düşen bedenden, o bundan hiç kuşku duymadan dilediğimce yararlanıyorsam da, bütün bunlar henüz ütopyanın alanında.

Esmer ve şehvetli bir kadındı bu. Beyaz teninde öyle çok damar vardı ki maviymiş gibi görünüyordu; tanrıça Aphrodite'nin bedenini oluşturan köpüklerin yoğunlaştığı olağanüstü deniz mavisinden. Göğüslerinin hizasında birbirlerine yaklaştırdığı iki eliyle bir şeyi iter gibiydi, bunun, hiç şarkı söylemeyecek olan esnek ve beyaz kuğunun bedeni olduğunu hayal ettim, kadın da Dioskuroların annesi Leda

idi. Biraz sonra, makine durunca ortadan kayboldu, ben de yaver giden talihimle altüst olmuş halde, ağır adımlarla uzaklaştım.

IV

Koridordaki şiirsel duvar yazıları ve ünlü isimler beni iğrendiriyordu, fakat bundan böyle korkunç Tyndaridler evinin bir mensubu olmaktan o kadar gurur duymuştum ki kalemle şunu yazmaktan kendimi alıkoyamadım:

KUĞUYA BOYNUZU TAKTIM

Ama endişeliydim de; hiçbir şeyin kesinlikle doğaüstü olmadığı ama her şeyin bana yabancı görüldüğü bu yeraltı evinin garip atmosferine artık katlanamadığım için kimseye görünmeden bir çıkış yolu aradım. Fakat kayboldum, çünkü biraz sonra, daha önce geçtiğim bölmelere geri dönmek yerine, üzerinde sökülmüş bir tahtı andıran, ayakları kırık bir koltuk duran üç basamaklı bir kerevetin bulunduğu büyük bir salonda buldum kendimi, tir tir titriyordum. Tahtın arkasında, gümüş ve gök renklerinde, iğ şeklinde bir kalkan figürü işlenmiş bir halı asılıydı. İçeri girdiğim kapının bulunduğu duvara, parlak ışıklarla hayatı renkli bölgeler halinde temsil eden tablolar asılmıştı.

Dip tarafta bir org bütün duvarı kaplıyor, parlak borular, zırlı şövalyeler gibi yan yana bekliyorlardı. Orgun üzerinde gösterişli cildiyle göze çarpan, kapağı kapalı bir partiyon duruyordu:

“REN ALTINI”NİN ORJİNAL PARTİSYONU

* Wagner'in bir operası. (ç.n.)

Salon yılan taşı, siyah mermer ve bakırla döşeliydi; kimi kırmızı kimi mor ışıkları yansıtan, şeffaf camdan döşemeler de vardı. Salonu bu ışıklar değil, büyük, sahte pencerelerden gün ışığı gibi gelen yapay ışık aydınlatıyordu. Döşemenin bazı yerlerinde kan birikintileri, bir köşede de yaldızlı bakır ve camdan yapılmış bir yığın tiyatro kostümü taç gördüm.

Yolculuğumun en heyecanlı bölümü burada geçti. Çıkmak istediğim ve geldiğim yoldan dönmeye de cesaret edemediğim için, orgun yanındaki küçük bir kapıyı, hiç gürültü çıkarmadan rasgele açtım. Saat akşam sekiz civarıydı. İçinde bulunduğum oda kadar iyi aydınlatılmış ve gül kokuları içindeki daha büyük bir salona açılmıştı kapı.

İçeride, XVI. Louis döneminin büyük bir Fransız senyörü gibi giyinmiş, yüzü genç görünen (fakat altmış beş yaşlarında) bir adam duruyordu. Panurge tarzı örülmüş saçlarına pudra ve krem sürülmüştü. Yeleğine “Aslan Yürekli Richard”dan sahneler işlenmiş olduğunu ve beş santim çapındaki düğmelerinin üzerinde, on iki kayserin portrelerinin bulunduğunu ise daha sonra fark ettim.

Salonun etrafında, duvardan dışarı açılan, bakır pavyonlar vardı.

Anakronik görünüşü salonun metalik modernliğiyle fazlasıyla tezat oluşturan tuhaf şahsiyet, bir klavyenin önüne oturmuştu; bitkin bir tavırla tuşlardan birine basıyor, pavyonların birinden tuhaf ve sürekli, anlamını hemen ayırt edemediğim bir mırıltı çıkarken tuşu basılı tutuyordu.

Meçhul şahıs bu mırıltıları bir süre dikkatle dinledi. Birdenbire ayağa kalktı ve hem efemine hem teatral bir hareketle sağ elini uzatıp sol elini kalbinin üstüne koyarak bağırdı, ses ufukları peş peşe açılıyor gibiydi:

“Münzevi krallık! Ey Sakin Sabah’ın ülkesi!” Şafak, topraklarının üzerinde henüz yükseliyor ve daha şimdiden

manastırlarından dualar yayılıyor; mırıltıları bana bu makinelerle ulaşan dualar. Halktan insanların yağlı kâğıttan ceketlerinin hışırtısını, fakirlerin itiş kakışı arasına yağın sadaka yağmurunun fırtınasını duyuyorum. Seni de duyuyorum Seul'un bronz çanı. Sesinde bir çocuğun sızlanışı seçiliyor. Eyerinin üzerindeki güzel senyörünü, muhteşem Yang Ban'ı izleyen korteji de duyuyorum. Günün birinde, yalnızca bana, Ay-Kral'a yakışan soluk erguvanı tekrar taşırsam, sahneni ziyaret edeceğim ve nefis olduğu söylenen ikliminden kâim alacağım."

Bavyera Kralı II. Ludwig olduğunu hemen anladığım adamın ağzından bu sözler çıkarken, talihsiz ve çılgın kralarının Starnbergersee'nin karanlık sularında ölmediğini düşünen Bavyeralıların bu halk inancının doğru olduğunu da görmüş oldum. Fakat münzevilerin hüznü krallığından gelen uzak mırıltılar fazlaca davetkârdı ve ben de beyaz kıyafetler ülkesinden yayılan büyüye teslim ettim kendimi; şafağın mırıltılarını dikkatle dinlerken, sanki beyaz şafağın kendisini yıkayıp ütülüyorlarmış gibi, çamaşırlarla bakire kostümlerini sürekli döven çamaşırcı kadınların ve ütünün yerini tutan aralıksız sopa darbelerinin gürültüsünü duyar gibiydim.

Sonra, Starnberg Gölü'ndeki sahte boğulma hadisesinin bu haşmetli kurbanı başka bir tuşa bastı ve kralın mırıldandığı sözlerden, bize kadar gelen gürültülerin, mutlu Japon atmosferinin şafak vaktini buraya taşıdığını anladım.

Kralın kullandığı mükemmel mikrofonlar, yeryüzü hayatının en uzak köşelerindeki gürültüleri yeraltına iletecek şekilde ayarlanmıştı. Her tuş, belirli bir uzaklık için ayarlanmış bir mikrofonu harekete geçiriyordu. Şu anda bir Japon manzarasının mırıltıları duyuluyordu. Rüzgâr ağaçların arasında ısıklı çalışıyordu, buralarda bir köy olmalıydı, çünkü hizmetçilerin gülüşünü, bir marangozun rendesini ve buzlu çağlayanların akışını duyuyordum.

Sonra, diğ er bir tuşa basıldığında, sabahın erken saatlerine gittik; kral, Yeni Zelanda'nın sosyalist emeğini selamladı, sıcak su fışkırtan gayzerlerin ısıkl arını duydum.

Daha sonra bu güzel sabah, Tahiti'nin rehaveti içinde devam etti. İşte Papeete pazarındaydık, Yeni-Kitera'nın tahrik edici kadınları ortalıkta dolaşıyordu, Eski Yunancaya çok benzeyen, gırtlaktan konuşulan güzel dilleri duyuluyordu; aynı zamanda, çay, kahve, tereyağı ve pasta satan Çinlilerin sesleri de iş itilmektedir; akordeonların, yük arabalarının sesleri...

İşte Amerika'dayız, uçsuz bucaksız çayırlar; kralla birlikte ısığını duyduğum yolcu treninin kalktığı bu istasyonun etrafında bir şehir kurulmuştu kuşkusuz.

Korkunç yol gürültüleri, tramvaylar, fabrikalar; anlaşılan, öğ le saatlerinde Chicago'dayız.

İşte Hudson üzerinde gemilerin şarkı söylediği New York. Meksiko'da bir İsa'nın önünden şiddetli dualar yükseliyor.

Saat dört. Rio de Janeiro'da karnaval gibi bir atlı geçidi. Emin eller tarafından atılan kauçuk toplar suratlarda gürültüyle patlıyor ve zamanında Mağriplilerin kullandığı ş enlik topları gibi kokulu sular yayıyor, plik, plak, kahkahalar, ah, ah!

Saint-Pierre-de-la-Martinique'te saat altı; kocaman, kırmızı tespihağacı yapraklarıyla süslü balolarda, şarkılar söylenerek maskeler alınıp veriliyor:

*Var mı tanımayan,
Tatlım, melez Bélo'yu,
Var mı tanımayan,
Melez Robelo'yu*

Saat yedi, Paris, Mösyö Ern.st L. J..n.ss.'in* tiz sesini tanıdım, zira mikrofon tesadüfen, büyük bulvarlardaki bir kafede son buluyordu.

* Ernest La Jeunesse (1874-1917) gazeteci, denemeci, tiyatro eleştirmeni. Paris'in kafe hayatının renkli şahsiyetlerinden. (ç.n.)

Bonn Katedrali'nde "angelus" yankılanıyor, ilahiler söyleyen bir çift koroyu taşıyan bir gemi Ren üzerinden Koblenz'e gidiyor.

Sonra İtalya'da; Napoli yakınlarındayız. Arabacılar, yıldızlı gecede mura oynuyorlar.

Sonra, M.r.n.tt.'nin** bir ordugâh ateşinin etrafında karma dil*** konuşma temrini yaptığı Trablusgarp'tayız; o sırada, beklenmedik bir saldırı durumunda onu savunmaya hazır Savoie birlikleri onu cesurca kuşatıyorlar ve birkaç el onomatopeik yaylın ateşi açıyorlar, bu arada arazi boyunca, karakoldan karakola borazan sesleri birbirlerine cevap veriyor.

Bir dakika sonra, saat on! Sızlanıp duran, canhıraş inilti çıkararak bu dilenciler de kim? Onları dinleyen kral mırıldanıyor: "Bana kadar ulaşan bu ses, haşhaşın kanı gibi simsiyah bir gecenin içinden gelen İsfahan'ın sesi."

Ve o düşlere dalarken, ben yaseminlerin kokusunu hayal ediyorum.

Gece yarısı! Zavallı bir çoban, bir buz çölünün ortasında bağırıyor: Burası, kötülüğün dünyaya yayıldığı Asya gecesi.

Filler bağırıyor. Gecenin biri! Burası Hindistan!

Sonra Tibet. Ruhani çanların sesleri duyuluyor.

Saat üç: Saygon'daki ırmağın kıyılarında hafifçe birbirine çarpan binlerce sandalın gürültüsü.

Dum, dum, bum, dum, dum, bum, dum, dum, bum, burası Pekin, devriyelerin gongları ve davulları; havlayan, uluyan sayısız köpeğin sesleri devriyelerin kederli gürültüsüne karışıyor. Beyaz Kore'yi çoktan terk etmiş kurşuni şafağı haber veren bir horoz ötüşü patlıyor.

* Bir Hristiyan duası. (ç.n.)

** Fütürist şair Filippo Tommaso Marinetti (1876-1944). (ç.n.)

*** Orijinal metinde "parler petit nègre". Genellikle sömürgeleştirilen ülke halkının ve özellikle sömürgelerde Afrikalı askerlerle onların beyaz komutanlarının konuştuğu basit ve kurlsız Fransızca; bozuk Fransızca konuşmak anlamında da kullanılır. (ç.n.)

Kralın parmakları tuşların üzerinde rasgele gidip geliyor ve biraz önce hiç kıpırdamaksızın işitsel olarak dolaştığımız bu dünyanın bütün mırıltılarını aynı anda yükseltiyor.

Ben hayranlık içindeyken kral aniden kafasını kaldırdı. Önce, varlığım onu şaşırtmamış gibiydi:

“*Ren Altını*’nın orijinal partiyonunu getirin bana,” dedi, “dünyanın senfonisini dinledikten sonra ve Mösyö Oswald von Hartfeld’in hareketli orkestrasını dinlemeye gitmeden önce ona bir bakmak istiyorum... Fakat canı suratlı, masken nerede senin? Karşımda maskesiz kimseyi görmek istemiyorum.”

Ve yüzü aniden vahşileşen kral, yumruklarını sıkıp ilerledi. Herkül kalıbında bir adamdı. Beni sertçe sarstı, yumrukla, tekmeyle dövdü, yüzüme tükürerek bağırdı:

“Testisleri kesilsin! Frankenstein, Eulembourg, Jacob Ernst, Durkheim, testisleri kesilsin!”

Bu beylerden hiçbirini beklemedim ve kralın, orada bulunmamın uygunsuzluğundan çok, maskesiz olmamdan endişe duyduğunu görünce, yeraltına girdiğim kapıyı bulabilmiş olsaydım kimse beni aramazdı dedim kendi kendime, çünkü kral beni evinin sakinlerinden biri, hizmetçilerden, maiyetindekilerden, soylulardan, senyörlerden ya da kayıkçılardan biri sanırdı.

Kaçarken onun bağırdığını duydum:

“*Ren Altını*’nın partiyonları, canı suratına maske, yoksa testislerin kesilecek!”

V

Vaktiyle deli bir kral olan bu yaşlı, boğulmuş kişinin yaşadığı görkemli yeraltı şehrinde yeniden dolanmaya koyuldum. En az iki saat boyunca, kapıları açıp duvarlara tutunarak karanlığın içinde dikkatle ilerledim ve hiçbir çıkış bulamadım.

Önce uzaktan gelen sesler duydum, sonra bütün bu sesler sustu.

Sonunda yeniden, bu şaşırtıcı meskenin avlusu olarak kullanılan mağarada buldum kendimi.

Dışarıdan bando sesleri geliyordu, biraz sonra bu sesler kesildi. Çam ağaçlarının arasına geri dönmek için yapmam gereken tek şey, mahzenin içine girerken kullanmış olduğum kapıyı açmaktı.

Fakat orman aydınlanmıştı; ormanın içinden beliren binbir ışık koşuşuyor, yükseliyor, alçalıyor, uzaklaşıyor, yakınlaşıyor, bir araya geliyor, üst üste yığılıyor, yuvarlanıyor, sönüyor, yeniden yanıyor, küçülüyor, büyüyor, renk değiştiriyor, renklerini birleştiriyor, dönüştürüyor, geometrik şekillerde birleşiyor, hafif ışıklara, alevlere, kıvılcımlara ayrılıyor, geometrik şekillerde alfabenin harfleri, rakamlar, hareketli insan ve hayvan figürleri, yüksek ateş sütunları, alev dalgalarının yuvarlandığı göller, kurşuni fosforlar, füze demetleri, fiskiyeler, görünebilir odağı olmayan ışıklar, ışınlar, parıltılar şeklinde adeta akkor halinde katılaşıyordu.

Arada bir, uzakta bütün bir ahalinin toplanmış olduğunu görebiliyordum. Ağaç gövdelerinin arkasına saklanarak temkinlice yaklaşırken bu kişilerin kim olduklarını seçebildim. Hepsi maskeliydi, yüzü açık olan yaşlı kral hariç. Kral yarı erkeksi yarı kadınsı bir kıyafet giymişti, yani XVIII. yüzyıl kıyafetinin üzerine, önden açık ve itfaiyecilerinkine benzer bir jimnastik kuşağıyla süslü, sepetli bir elbise geçirmişti.

Bu sırada müzik yeniden başladı. Çok uzakta ve çok yakında duran müzisyenler vardı. Bando sesleri gidip geliyor, uzaklarda ya da hemen yakında patlıyordu. Âdeta yüz orkestra, hızlı ya da yavaş, kaçıyor, birbirini arıyor, bir araya geliyor, sonra koşuşuyor, uzaklaşıyor ya da yakınlaşıyordu. Bu müzikte hiç bilinmeyen tizlikler, duyulmamış kuvvette sesler, etkileyici bir yeniliğin çınlamaları vardı. Müzik çok yukarılardan, âdeta gökyüzünden geliyordu. Yerin dibinden çıkıyordu, bir sihirli sesler okyanusunda boğulmuş gibiydik.

Birdenbire bütün bu kişiler bellerine, aynı kralinkine benzer bir kuşak sarmaya başladılar. Birkaç tanesi dönünce, karınlarının üzerinde, kuşağın, çalar saate çok benzeyen bir makineyle süslü olduğunu gördüm.

“İşte, işte renkler,” diyordu kral, “bu en büyük sanattır, resimden daha fazla kaynağı vardır.. Ve bu hareketli müzik, yeterince canlı mı? Şimdi dostlarım, dolaşmaya çıkalım.”

Ay-Kral zarıfçe havalandı. Bir ağacın üzerine tünedi ve oradan konuşmaya devam etti. Fakat ne dediğini anlamadım, bana öyle geldi ki dalların arasından parıldayan aya hitaben cıvıldıyordu. Sonra yeniden havalandı; bütün arkadaşları da onunla birlikte havalandı ve bir göçmen kuş sürüsü gibi gökyüzünde kayboldular.

Sabahleyin Werp'e ulaşmayı başardım ve uzun süre, maceramı hiç kimseye anlatma ihtiyacı duymadım.

Giovanni Moroni

Serge Jastrebzoff ve Édouard Féral'ya

Şu anda bütün ülkelerde olduğu gibi Fransa'da da öyle çok yabancı var ki; bunların arasından, başka yerde doğmuş olup da yüksek Fransız uygarlığıyla şekillenmek için yeterince genç yaşta buraya gelmiş olanların duyarlılığı incelenmeye değer. Kendilerini kabul eden ülkeye en canlı çocukluk izlenimlerini getiriyorlar ve yeni milletlerinin manevi mirasını, mesela lezzet konusunda, çikolata ve kahveyle zenginleştiriyorlar.

Zamanında Giovanni Moroni adında, pek kültürlü olmayan birini tanımıştım. Bir kredi kuruluşunda memurdu. İtalyan kökenliydi. Fransa'ya, Montmartre'da bakkallık yapan amcalarından birinin yanına, çok genç yaşta gelmişti. Giovanni Moroni otuz yaşlarında, gülbüz, güleç ve kararsız bir adamdı. İtalyancayı unutmuştu. Sohbeti çoğunlukla gündelik bayağılıkların ötesine geçmezdi. Ancak bir gün, gençlik yıllarından söz ettiğini duydum ve bu gezgin hikâyesi bana öylesine sürükleyici ve hoş geldi ki, onu yeniden yazmaya giriştim.

“Annemin adı Attilia idi. Babam Beppo Moroni, ucuza alıp kat kat pahalya satan büyük tüccarlara, üç beş kuruş karşılığında tahta oyuncaklar yapardı. Sık sık yakınırdı bundan. Her türlü oyuncağım vardı: atlar, kuklalar, kılıçlar, kukalar, bebekler, askerler, arabalar. Bütün bunlar tahtadandı ve çoğunlukla öyle çok gürültü yapardım, ortalığı öyle bir karıştırdım ki annem kollarını kaldırarak bağırırdı: ‘Kutsal Bakire! Ne yaramazsın! Ah, küçük Giovanni, vaftizinden beri böylesin sen. Rahip alnına su dökerken sen altını ıslatıyordun.’

Sonra iyi kalpli Attilia, kafama indirdiği, benim de bağırarak ve ağlayarak umutsuzca savuşturmaya çalıştığım darbelerle ödüllendirirdi beni.

Çocukluğumun Roma’da geçen bu dönemine ait anılarım çok canlıdır.

En uzak anılarım üç yaşıma kadar gider.

Şöminedeki odun ateşine bakarken, tutuşmuş çam kozalağını, onun peteklerinden fırlayan kemik gibi sert, hatta kemiğe de benzeyen fıstıkları seyre dalmışken görürüm kendimi.

Haçın suya atıldığı yortuları hatırlıyorum. Morgana gibi çirkin ve yaşlı, fakat çocuklara karşı yumuşak ve yufkayürekli peri Befana’nın* getirdiğine inandığım yeni oyuncaklarla mutlu olurdum. Onca şeker kaplı portakal kabuğu, onca anasonlu bonbon yediğim bu Müneccim Kral yortularının tadı hâlâ damağımdadır!

Gündüzleri, soğuğa rağmen, babamın Piazza Navona’da tuttuğu kulübede kalırdım; orada, o hafta boyunca oyuncaklarını satma hakkı vardı babamın. Beppo, bir kulübeden diğerine koşmama izin verirdi, akşamları kocasının yemeğini getiren Attilia, beni yatırmak üzere almaya geldiğinde, uzun süre aramak zorunda kalırdı, ya Çingeneler kaçırdıysa diye ağlardı.

* İtalyan folklorunda Epifani gecesinden önce çocukların bulunduğu evlere uğrayıp hediyeler bırakan figür. (ç.n.)

Bir de her ay yapılan hamamböceği işkencesini hatırlıyorum. Annem, nasıl becerirdi bilmem, eski bir fıçının içine hamamböceklerini toplardı, ben de ölüm törenlerinde hazır bulunurdum. Annem, ölmeden önceki düzensiz hareketleriyle, koşuşturmalarıyla, sıçrayışlarıyla beni büyüleyen zavallı hayvanların üzerine kaynar suyu boca ederdi.”

“Befana döneminin dışında, kocası evde çalışırken annem beni sık sık gezmeye götürürdü.

Hâlâ genç, güzel bir esmerdi annem. Çavuşlar onun yanından geçerken bıyıklarını burarlardı. Onu çok seviyordum, özellikle de kulaklarından sarkan kocaman, ağır, altın halkaları olduğu için. Bu ayrıntıdan dolayı onu, kulaklarında yalnızca ip gibi incecik, küçük halkalar taşıyan babamdan üstün kabul ederdim.

Dışarı çıktığımızda, Pincio’daki, Corso’daki kiliselere gider, gelip geçen güzel arabaları seyrederdik. Kışın, eve dönmeyen önce annem bana kestane kebabı alırdı, yazınsa, az şekerli bir dondurma gibi soğuk bir dilim karpuz.

Çoğu zaman eve geç dönerdik, bu da bazen korkunç kavgalara sebep olurdu. Annem döşemeye fırlatılır, saçlarından sürüklenirdi. Babamın, annemin çıplak göğsü üzerinde tepindiğini apaçık hatırlıyorum, çünkü kavganın sırasında elbisenin üst kısmı yırtılır ya da açılır, çivili topuklarla dağlanmış memeleri ortaya çıkardı.

Epey nadir olan bu tatsızlıklara rağmen annemle babam iyi geçinirlerdi.”

“İlk büyük korkumu yaşadığımda beş yaşındaydım.

Annem özenle giyindi, bana da en güzel elbisemi giydirdi. Sonra dışarı çıktık. Annem bir buket menekşe aldı. Bakımsız bir mahallede eski bir kapının önüne geldik. Dar ve biçimsiz taş basamakları kayganlaşmış bir merdivenden çıktık. Yaşlı bir kadın, birkaç yeni iskemlenin bulunduğu bir

odaya aldı bizi, sonra bir adam içeri girdi. Zayıftı ve oldukça kötü giyinmişti; gözleri tuhaf bir biçimde parlıyordu ve kırıksız gözkapakları tersine dönmüştü. Gözlerinin etrafında canlı, kırmızı ve iğrenç bir et görünüyordu. Dehşet içinde annemin eteğine yapıştım, fakat o, tehditkâr ve emredici adamın önünde diz çöktü. Ben bayıldım ve ancak sokakta kendime gelebildim.

‘Ne aptalsın! Neden korktun?’ dedi annem.

‘Babama söyleyeceğim, babama söyleyeceğim,’ diye bağırdım.

Beni teselli etti ve çok sevdiğim demirhindi ezmesinden alarak sakinleştirdi.”

* * *

“Bir başka seferinde annemin dişi ağrıyordu. Akşam, o acı içindeyken, kocası ona sataşp şaka yaptı:

‘Aşk acısıdır bu.’

O gece beni her zamankinden erken yatırdılar. Ertesi gün ağrı devam ediyordu. Annem Kapüsenlere* gitmek zorunda kaldı.

Kapıcı bizi, bir çarmıh, dinî resimler, zeytin dalları ve kutsanmış palmyelerle bezeli bir görüşme odasına aldı. Masanın etrafındaki birkaç birader; marul, semizotu, turp yaprakları, çayırdüğmesi ve bu ruhbanların şehirde satmak âdetinde oldukları latinceçekleri ile, karışık, küçük salata sepetlerini düzenliyorlardı. Yaşlı bir Kapüsen içeri girdi ve annem haç çıkararak onun ellerini öperken o da beni kutsadı. Annem oturdu, Kapüsen dişi kerpitenini bir peçeteyle sardı, hastanın arkasına geçti ve aleti onun ağzına soktu. Cerrah bir gayretle yüzünü buruşturdu. Annem bir çılgılık kopardı ve eteklerine yapışmış olan benimle birlikte koşmaya başladı. Manastırın kapısında, çekilen dişi almayı unuttuğunu fark etti. Görüşme odasına geri döndü ve teşekkür cümlelerinin ardından dişini istedi. Din adamı bizi kutsadı ve çektiği di-

* Aziz Francesco tarikatına mensup papaz. (ç.n.)

şin, talep ettiği tek ücret olduğunu söyledi. O günden sonra, bu dişlerin büyük ihtimalle ve gayet uygun olarak, saygıdeğer azizlerin emanetlerine dönuştüklerini düşünür oldum.”

* * *

“Annemin batıl inançları vardı. Onu hor görmediğimi itiraf edeyim. Sebepler birbirine bağlıdır. Dört yapraklı bir yoncanın bulunuşu belki de mutluluğun yaklaştığının işaretidir. İnanılmaz bir şey yok bunda. Strasbourg’da leyleklerin gelişi ilkbaharın öncesine rastlar, onu haber verir ve kimse de bundan kuşku duymaz.

Bir keresinde, yazın, anneme ucuza fal bakan bir keşişin adresini vermişlerdi. Issız bir manastırda tek başına yaşayan keşiş, döşemelerinin üzerinde bile kitap yığılı bir kütüphaneye aldı bizi. Ayrıca küreler, müzik ve astronomi aletleri de bulunuyordu içeride. Keşiş, siyah ve gür saçları olan güzel bir adamdı; cübbesinde şarap ve yağ lekeleri, koyu ve kurumuş kirler vardı. Annem onun gösterdiği sandalyeye oturup beni kucağına aldı. Keşiş de, üzerinde bir tanesi yarı dolu, diğeriye boğazında mantar yerini tutan yağın topaz gibi parladığı, hâlâ tam dolu iki hasırlı şişe bulunan masanın öbür tarafındaki koltuğa yerleşti. Masanın üzerinde ayrıca, bir yazı takımı, kirli bir bardak ve pis bir deste oyun kâğıdı vardı. Annemin bütün dikkatini verdiği işlem yarım saat sürdü, bu sırada ben yalnızca, cübbesi açık olan ve alt tarafı çıplak görünen iskambil falcısıyla ilgileniyordum. Kartlar bitince hayvani bir hayâsızlıkla bu şekilde ayağa kalkma cüretkârlığını gösterdi ve hiçbir şey görmüyormuş gibi yaparak, annemin verdiği elli santimi reddetti.

Annem oraya tekrar gittiğine göre, bu keşişin büyücülüğüne değer veriyordu anlaşılan. Fakat adam onu korkutuyor olmalıydı, çünkü beni hep, gardiyan gibi yanında götürüyordu.

Bir keresinde keşiş anneme, içinde bir parça altın, bir parça gümüş, küçük bir ölü kemiği ve bir mıknatıs olan bir

paket verdi. Her hafta, mıknaşısa yemek olarak, şaraba batırılmış biraz ekmek kırıntısı vermeyi ve mıknaşının dışkısını atmayı unutmamasını tembih etti anneme.

Bir başka seferinde keşiş, üzerine küçük mumlar kakılmış tahtadan bir üçgen hazırlamış ve anneme tavsiyelerde bulunmuştu. Babam hava almak için dışarı çıktığında annem mumları yaktı ve beni korkutan tuhaf sözler söyleyerek üçgeni helalara götürdü. Onu çukura attığında öyle büyük bir duman çıktı ki, ikimiz de dehşet içinde kaçtık.

Bu keşişe son gidişimizde, adam anneme bir ayna parçası vermiş ve şöyle demişti:

‘İtalya’nın en zengin adamı Torlonia’nın kendine baktığı aynanın bir parçasıdır bu. Bilin ki, insan baktığı aynanın sahibine benzer. Size bir fahişenin aynasını verseydim, onun gibi edepsiz olurdunuz.’

Gözleri parlıyor ve aynayı alırken başını çeviren anneme tutkuyla bakıyordu.”

“...Çocukluğumdan beri Roma’ya tekrar gitmediğim için, oraya dair ancak birkaç belirsiz ve yarım yamalak hatıram var. Biraz sonra anlatacağım macerayı Roma karnavalının kesin çerçevesine oturtamadığım için üzülüyorum. Fakat o zamanlar küçük bir çocuktum ve *confettacci*’lerin, şeker kutularının, çiçeklerin döküldüğü tören arabalarını ancak babamın kucağında görebildim.

Bir karnaval akşamı annem, babam, dört arkadaşları ve ben, güne uygun yemeklerin bulunduğu sofraya oturmuştuk: tavuk ciğeriyle karıştırılmış bir tas soslu makarna, ardından da bir tas şekerli ve tarçınlı tatlı makarna.

Aniden kapı sertçe çalındı, sarhoş sesler kapının açılmasını istiyordu:

‘Bunlar,’ dedi babam, ‘maskaralık yapmak, bizim cebimizden içki içmek, bizi dolandırmak üzere gelen neşeli karnaval tayfası. Sonra da aynısını başka yerde yapmak için çekip gideceklerdir. Karnavaldayız, eğlenmek gerek.’

Sonra kapıyı açmaya gitti. Maskeli bir güruh evi istila etti. Aralarından biri dört arkadaşı tarafından taşınıyordu. Bir soy-tarı, bir palyaço, bir 'Fransız aşçı kadın', iki kukla vs. vardı. Diğerlerinin taşıdığı adamın kostümünün yarısı kırmızı yarısı siyahtı, maskesi sakallıydı, korkup ağlamaya başlamıştı, o sırada maskeler şarkı söylüyor ve annem üç şişe şarap arıyordu. Çünkü masanın üzerinde şişe yoktu, makarna yerken yalnızca su içiyorduk. Şarap bulununca taşıyıcılardan biri bağırdı:

'Behey sarhoş herif! Behey uykucu! Behey zilzurna! İşte şarap. Kendi başına ayağa kalk.'

Başka bir taşıyıcı ekledi:

'Eh! Bıktım artık, masanın üstüne bırakalım onu. Arkadaşımız zilzurna sarhoş olmadan bir şişe bile içemiyor!'

Annem aceleyle masayı toplamıştı. Uyuyan maskeliyi oraya bıraktılar. Sonra hepsi de gürültüyle içmeye başladı.

'Sağlığına!' dedi biri uyuyana dönerek. 'Bundan böyle şaraba daha dayanıklı olasın!'

Bir diğeri sırtarak ona dolu bir kadeh fırlattı:

'Bu sana iyi gelir, yakışıklı çocuk.'

Sonra, ilk konuşmuş olan, kesin bir ses tonuyla yeniden söze girdi:

'Şimdi, gelmek istiyor musun istemiyor musun, evet mi hayır mı? Gayet iyi biliyorum, ben şimdi ne kadar uykuday-sam sen de o kadar uykudasın. Uyuyormuş gibi yapıyorsun. Ya gelirsin ya da sensiz gideriz. Seni taşıyıp canım çıksın istemiyorum. Kalk! Maskaralık fazla uzadı.'

Fakat adam kıpırdamıyordu. Arkadaşları kapıya doğru giderken maskelilerden biri şöyle dedi:

'Tembelin teki için kendimizi sıkıntıya sokmak istemiyoruz. Bugün şenlik günü, uykuculara yazıklar olsun! Masanın üzerinde keyfi yerinde. Az sonra kendine gelir, yolu tek başına bulur.'

'Borso dükünün devrinde yaşamıyoruz!' diye bağırdı babam. 'Soytarılar! Sarhoşunuzu alıp götürün!'

Maskelilerin arkasından atıldı, onlarsa şarkı söyleyerek inmeye başlamışlardı bile:

*Sancağımız üç renkli:
Yeşil umudun rengi,
Beyaz saftır kalplerimiz gibi,
Kırmızı...*

Babam biraz sonra, 'Hiçbir şey duymuyorlar. Sarhoş hepsi. Haydi Attilia su getir de onu ayıtalım,' diyerek geri döndü.

Fakat babamın arkadaşlarından biri, uykucunun maskesini çıkarmıştı bile. Herkes bir dehşet çığlığı kopardı. Göz çukurlarına kan pıhtıları dolmuş, esmer ve güzel bir erkek yüzü belirdi. Babam koşup adamın elbisesinin önünü açtı. Kalbinin yanında iki yara izi vardı. Kısa süre önce ölmüş olmalıydı, çünkü hâlâ kan sızıyordu ve giysilerinin üstüne geçmişti kan. O ana kadar bunları şarap ya da başka bir içkinin lekeleri sanmıştık.

Maktulün göğsünün üzerine bir kâğıt ilâştirilmişti. Babam bunu alıp yüksek sesle okudu:

Bice seni mavi gözlerin için seviyordu. Onları midye kabuğu gibi boşalttım.

Annem pencereyi açmış bekçiye çağırıyordu. Biraz sonra komşularla birlikte polis geldi. Fakat beni oradan alıp götürdüler ve bu mesele hakkında daha fazlasını öğrenemedim."

"O sıralar yedi yaşındaydım. Babam bana hecelelemeyi öğretmeye çalışıyordu. Ama ben dersleri sevmiyordum ve tek başıma mura oynamayı tercih ediyordum, zordu bu, ama imkânsız değildi.

Mura oynamadığım zamanlar ayin yapıyordum. Küçük şamdanlar, kutsal vazo, Befana'nın bana getirmiş

olduğu kurşundan kutsal ekmek kabıyla donattığım bir sandalye kilise mihrabı oluyordu. Bazen, ucunda at başı bulunan bir sopaya biniyordum. Sonunda, bütün oyunlardan yorulduğumda, Maldino ile birlikte bir köşeye sığınyordum. Bu şahsiyet benim hayatımda büyük bir yer tutmaktaydı. Yeşil, sarı, mavi ve kırmızı renklerde boyanmış bir kuklaydı bu. Onu bütün diğer oyuncaklarımdan daha fazla seviyordum, çünkü cici babamın onu yontuşuna şahit olmuştum.

Benim de nezaret ettiğim garip doğumu, sonra boyandığı renkler, koruyucu olduğuna inanmak istediğim bir cin haline getiriyordu onu. Nedendir bilmem, ona Maldino ismini vermiştim. Dikkatimi çeken her şey için isimler hayal ediyordum. Bir keresinde mutfak masasının üzerinde bir balık görmüştüm. Uzun süre düşündükten sonra ona Bionoulour adını verdim.

Bir gün Maldino ile konuşuyordum, çünkü kuklanın bana cevap verdiğini hayal ediyordum. Tam o sırada kapı çaldı. Aziz Yusuf günüydü. Babam dışarı çıkmıştı. Onun günüydü bugün ve bu günü içki âlemine ayırmıştı. Annem kapıyı açıp zayıf ve kır saçlı bir adamı içeri aldı. Adam babamla konuşmak istedi.

‘Beppo dışarı çıktı,’ dedi annem, ‘ben karısıyım.’

Adam ona bir zarf uzatarak şöyle dedi:

‘Bu durumda mektubu siz okuyabilirsiniz.’

Fakat Attilia bir kahkaha attı, sonra yere baktı ve kızarak cevap verdi:

‘Ben okuma bilmem.’

Bu sırada babam içeri girdi, biraz çakırkeyif gibiydi. Misafirin uzattığı mektubu okur okumaz karısına baktı ve kulağına bir şeyler söyledi. Annem hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

İçki babamı yumuşatmıştı, o da annemle birlikte ağlamaya koyuldu, onların gözyaşlarını görünce, ben ikisinden de

daha güçlü hıçkırmaya başladım. Yalnızca yabancı buz gibi duruyor fakat bu umutsuzluğa saygı gösteriyordu.

Gözyaşlarım tükenince uyudum ve hareket halindeki bir vagonun içinde uyandım. Kompartımanın içinde yalnızca babam vardı. Neyse ki kollarımın arasında cinim Maldino'yu fark ettim. Babam kapıdan dışarı bakıyordu. Ben de aynısını yaptım. Her an telgraf direkleriyle kesilen manzaralar geçiyordu gözlerimin önünden. Telgraf telleri alçalıyor, sonra beni şaşırtarak aniden yükseliyordu. Tren, beni beşik gibi sallayan bir demir müziği çıkarıyordu. Burumbum bum bum, burumbum bum bum. Yeniden uyudum ve tren durduğunda uyandım. Gözlerimi ovuşturuyordum.

‘Giovanniciğim, bak,’ dedi babam yavaşça.

Baktım ve garın arkasında eğik bir kule gördüm.

Pisa'ydı bu. Büyülenmişim ve düşmek üzere olan bu kuleyi görebilmesi için Maldino'yu kaldırdım. Tren yeniden harekete geçince babamın elini tutum ve ona, ‘Annem nerede?’ diye sordum.

‘Evde,’ dedi babam, ‘yazmayı öğrendiğinde ona yazacaksın, büyüdüğünde de geri döneceksin.’

‘Ama bu akşam onu görmeyecek miyim?’

‘Hayır,’ diye cevap verdi babam hüznle, ‘bu akşam onu görmeyeceksin.’

Ağlamaya ve bağırarak ona vurmaya başladım:

‘Pis yalancı!’

Ama o beni sakinleştirdi:

‘Giovanniciğim, uslu dur. Bu akşam Torino’da olacağız ve seni, en sevdiğin kuklanın büyük haline benzeyen Gianduia’yı* görmeye götüreceğim.’

Tatlı tatlı Maldino’ya baktım ve onun büyüğünü göreceğim fikriyle teselli buldum.

Gece Torino’ya ulaştık. Bir handa yattık. Yorgunluktan bayılıyordum, ama babam beni soyarken, ‘Ya Gianduia?..’ diye sordum.

* İtalyan halk tiyatrosundaki tiplerden biri, aynı zamanda Torino’nun da simgesi. (ç.n.)

‘Ona yarın akşam gideceğiz,’ dedi babam yatağımın kenarını düzeltirken, ‘bu gece o da senin kadar yorgun!’

İlk defa akşam duamı etmeden uyumuşum.

Ertesi gün babam beni Gianduia’yı görmeye götürdü. Daha önce hiç tiyatroya gitmemiştim. Bütün temsil boyunca bulutların üstünde gibiydim ve insan büyüklüğündeki kuklaların tek bir hareketini bile kaçırmadım. Fakat hatırladığım kadıyla bir kısmı Doğu’da geçen oyunun konusundan hiçbir şey anlamadım. Her şey bittiğinde gözlerime inanamıyordum.

‘Kuklalar artık geri dönmeyecek,’ dedi babam.

‘Nereye gittiler?’ diye sordum, Maldino’nun hâlâ kollarımın arasında olduğundan emin olarak.

Ama babam cevap vermedi...

Sonra amcamla birlikte Paris’e gittim. Annemle babamı bir daha hiç görmedim. Ben gittikten birkaç yıl sonra ölmüşler.”

Giovanni Moroni, hikâyesini bitirdikten sonra uzun süre hayallere daldı. Çok kere çocukluğunun ardından geçen yıllara ait hatıralarını, izlenimlerini öğrenmek için uğraştım. Fakat bu konuda ağzından laf almam mümkün olmadı. Zaten, söyleyecek bir şeyi de yoktu galiba.

Gözde

Joseph Bachès'e

Monaco sınırının yakınlarındaki Beausoleil'de, Carnier'nin Tonkin denen ve neredeyse yalnızca Piemontelilerin yaşadığı bölgesinde oldu her şey.

Görünmez bir cellat, öğleden sonrayı kana bulamıştı. Ter içinde kalmış iki adam, soluk soluğa bir sedye taşımaktaydılar. Arada bir, gözleri neredeyse kapalı, güneşin kesik boynuna doğru dönüyor ve küfrediyorlardı.

Bu adamlarla bu sedye, tehlikeden kaçan bir akrep gibi bin zahmetle ilerliyorlardı; basık ve pis kokulu bir kulübenin yanında durduklarında, arkadan gelen adam yere çöktü, akrep sanki kuyruğuyla kendini öldürmek üzere gibiydi. Arka taraftaki örtüyü açtı ve bir ölünün yaralı başı görüldü.

İnsanla dolu bir evin açık kapısından, lotoda çıkan numaraları sıralayan tekdüze bir ses geliyordu. Eşiğin üzerine diz çökmüş, on üç on dört yaşlarında, paçavralar içinde, kısa saçları saçkırandan yoluk yoluk olmuş bir kız, alçak sesle şu açlık şarkısını tekrarlıyordu durmadan: "Bulamaç yumuşuyor, bulamaç yumuşuyor." Taşıyıcılar kapıya ve küçük evin yegâne penceresine vurarak bağırıyorlar:

“Cichina. Hey! Cichina!”

Üstü başı perişan bir işçi, şarkı söyleyen kızı kenara iterek loto numaralarının okunduğu evden çıktı:

“Ne var?”

Taşıyıcılar alınlarını silerek cevap verdiler:

“Üzerinde çalıştığı kayalık koptu; kaktüslere çarparak yüz metreden yola düştü.”

Küçük evin kapısı açıldı ve tertemiz Cichina, yani Françoise, kolalı ve fistolu pembe bir önlükle kapıda belirdi.

Esmerdi, hâlâ güzeldi ve endamı yerindeydi; yapmacık bir tavırla kırıtarak gülüyordu ve ellisine yaklaştığı yalnızca, mısır püskülü gibi kuru ve mat derisinden anlaşıyordu. Boynunda ve yüzünde yılların gölgeleri dolaşıyordu. Ve su yüzeyinde yüzen bir susamurunun kadifesi gibi hâlâ nemli gözlerinde, pişmanlığın ve yiten umudun sert titreşimleri zaman zaman, soğuk mavi bir çelik gibi parılıyordu.

Bu halk kadınının şiddetli tutkuları aslında hiçbir duygu içermiyordu. O da bunu hissediyor ve ağzının, gözlerinin kıpırtısıyla, dramatik el kol hareketleriyle, doğal olarak boyun eğmediği duygularının şiddetini göstermek için elinden geleni yapıyordu.

Davranışları asil fakat hesaplıydı.

“Ölmüş!” dedi ve çığlık atarak yüzünü önlüğüne sakladı, acısı her şeyiyle yapmacık görünüyordu. Hızla önlüğünü indirdi ve loto evinin önünde duran adama döndü:

“Bugün ayın üçü, Costantzing!.. Ayın üçünde öldü! Üçe oyna Costantzing, üçe oyna!”

Sedyenin etrafında toplanmaya başlamışlardı. Erkek sesiyle, bağırarak konuşan küçük çocuklar vardı. Kucaklarında bebek taşıyan küçücük kızlar vardı. Ölüünün karşısında mura oynamaya başlamış birkaç işçi vardı.

İyi giyimli bir bey sedyenin yanında durdu.

Cichina kırılarak ve yalancıkdan ağlayarak ona baktı:

“Öyle cesurdu, öyle cesurdu ki! Ona güzel bir çelenk yaptıracağım.”

Taşıyıcılar yeniden sedyeyi yüklenip Cichina'nın viranesine götürdüler. Ölü, Doğulu bir hükümdar gibi kayıtsızca içeri girdi. Tütsü ve ekşi hamur kokan, yerde duran cılalı bir toprak tasın içindeki suda tuzu çıkmakta olan kurutulmuş morina balığının pis kokusuyla dolu evin yegâne odasının ortasına bıraktılar onu. Odanın dibinde yatak duruyordu; üzerindeki duvarda, Vittorio Emanuele'yi Garibaldi ile Cavour'un arasında gösteren bir taşbaskıyı çerçeveleyen palmiye örgüsünün altına bir tespih asılmıştı.

İyi giyimli beyefendi, acıklı bir halde, sefil durumdaki ölü evini inceliyordu. Cichina ona hâlâ kırılarak bakıyordu:

“Möşü,” diyordu mösyö kelimesini bozarak, “öldü o, öldü!.. Çok talihsizim... Fakat görüyorum ki, sizin gibi zarif bir adam, beni değersiz bir kadın olarak kabul etmiyor. Sefalet möşü, beni talihsizlik ve talihsizler arasında yaşamaya mahkûm etti... Kim bilir? Belki biraz para kazanırız. Ayın üçünde öldü o ve Costantzing lotoda bu numarayı aldı. Ah, evet, şansımın yaver gittiği zamanlar da oldu. Güzel olduğum zamanlar!.. *Pinéreul*'de benden güzeli yoktu.”

Pinerolo'dan söz ederken hıçkırıklara boğuldu; *il re galantuomo* Vittorio Emanuele'nin, İtalya'nın bu azılı çapkınının ansızın, kalın fatih bıyıklarıyla, amiyane zevkleriyle ve bir günlük gözdeleleriyle birlikte canlanıverdiği muhteşem cümleler, hıçkırıklarla bölünüyordu.

“*Vittorio Emanuele!*.. Evet, möşü, Bir *Pinéreul* yolculuğu sırasında... O ilkti, size yemin ederim... Dört *marenghi* aldım, evet, möşü, dört altın para... Çok yakışıklıydı ve kraldı... Dört *marenghi*...”

Ve gözde, kendini hiç kontrol etmeksizin, geçen yılların aniden yüzünü kırıştırmasını dert etmeksizin ağlamaya başladı. Belleği her şeyi geri getirmişti, güzel yıllarını ve onu daha da yaşlı kılan daha eski yılları, vaktiyle Pinerolo'da bulunan mahkûmların çapkınlık maceralarını... Bu kadına kur yapmak için geri gelen ihtiyar çapkın gölge Lauzun'du bu; başmüfettiş Fouquet ve Demir Maske'yle birlikte, tesadüfün eş olarak kendisine bir kral gözdesi bahsettiği bu ölü işçiye harikulade ve asırlık bir maiyet oluşturunuyordu.

Fakat parasını lotoda kaybetmiş olan Costantzing geri gelince bu gölgeleri kovaladı. Yumrukları sıkılı halde ilerliyordu:

“Biliyorsunuz Cichina bana ait! Beyefendi gibi giyindiniz diye sizi ilgilendirmeyen şeylere karışamazsınız... Çekip gidin buradan, *ciao!*”

Sonra da Piemontelilerin sert ‘hoşça kal’ını art arda tekrarladı, “*Ciao!.. Ciao!..*” Ama Cichina ellerini beline koydu:

“Haydi oradan Costantzing, haydi oradan! Bunu kıskanmıyorsun ya?”

Vittorio Emanuele'nin taşbaskısını gösterdi.

“Ya da bunu?”

Odanın ortasındaki ölüyü işaret etti.

“O halde benimle ilgilenen bu möşüyü de kıskanmana gerek yok. İstedığimi yaparım, beni duyuyor musun, seni odun seni, istediğimi yaparım!.. İstedğim zaman bir kralı aldım, hoşuma gittiğinde duvarcı işçilerini, keyfim isterse de bu beyefendileri...”

Costantzing kızıl saçlı, güçlü kuvvetli, henüz yirmi yaşında bir *botcha*, yani vasıfsız işçiydi, gururu da Cichina'sının kendi kaderinden duyduğu gururdan çok daha güçlüydü. Kayaya çarparak kırılan dalgadan fışkıran köpük gibi kıskançlık fışkırıyordu üzerinden.

Metresinin üzerine atıldı. Cichina önce sedyeye çarpıp devirdi, sonra da ölünün üzerine düştü.

Kralın rakibi, hükümdarın duvarda asılı portresine meydan okurcasına gözlerini dikmiş, cesedin üstündeki gözdenin üzerinde vahşice tepiniyordu.

Gölgenin Gidişi

Matmazel Segré'ye

“On yıldan daha uzun bir zaman önceydi bu, ama hiç de geçmiş sayılmaz, çünkü o dönemin eşyalarını ve insanlarını istediğim zaman yeniden görebiliyorum. Varlıklarını hissediyorum, gürültüleri ve sesleri duyuyorum. Bu hatıralar kovalanan ve anında, yüze ya da ellere yeniden konan sinekler gibi bana musallat oluyor.

Louise Ancelette öldüğünde onu artık sevmiyordum. Yağmur, su geçirmez kumaşın üzerinden nasıl kayarsa, son bir yıldır onun şefkati de benim üzerimden öyle kayıyordu. Belli etmek istemediğim soğukluğum, arkadaşlarımızın yanında ansızın, dudaklarımdaki bir sırıtışla ortaya çıkıyordu. Benim bu huzursuzluğumun onlara bir sohbet konusu verdiğinden emindim; duymasam da, tanık olmasam da seziyordum bu konuşmaları, tıpkı kapısı beyaz örtülerle bezenmiş bir ölü evinin önünden geçerken, görmediğiniz halde içeride bir genç kız cesedinin bulunduğunu sezmeniz gibi.

Bunu bana sonra söylediler. Louise'in ölümünden yaklaşık bir ay önce, onun öleceğini söylüyordum, üç haftadan fazla zamanı olmadığını, on beş günden fazla zamanı olmadığını, önümüzdeki çarşamba öleceğini, ertesi gün öleceğini söylüyordum. Şaka ettiğimi sanıyorlardı çünkü Louise sağlıklıydı, gençti ve neşe doluydu.

Ama kasap, ineğin hangi gün kesileceğini söyleyebilir. Kimin bilgeydi, Louise'in öleceği günü biliyordum ve o, benim söylediğim gün öldü.

Aniden öldü, ölümü doktorlar için hiç de muamma olmadı. Fakat arkadaşlarımla cinayet işlemiş olabileceğimden kuşulanmalarına engel olamadım. Yöneltilikleri sorular, büyülemeyi bilemediğim tıslayan yılanlar gibi etrafımı sarıyordu.

Kadim azaplar, hâlâ hissediyorum sizi..."

"Louise'in ölümünden bir ay önce, birlikte dışarı çıkmıştık; bir cumartesiydi. Marais'de sessizce dolaşıyorduk, iyi hatırlıyorum, birbirine karışarak önümüzden giden gölgele-rimize bakıyordum.

Francs-Bourgeois Sokağı'nda, üzerinde *Mont-de-piété'den* gelen mallar* yazısının okunduğu bir dükkânın önünde durmuştuk. Camların ardında birbiriyle ilgisiz eşyalar diziliydi. Mücevherlerin, elbiselerin, tabloların, bronzların, bibloların, kitapların mezarlıktaki ölümler gibi yan yana durduğu bu dükkânda, bütün dünyadan ve bütün çağlardan eşya vardı. Ben, melankolik bir halde, bütün bu eski püskü eşyanın oluşturduğu, acınacak haldeki kısa uygarlık tarihini okurken Louise, hoşuna giden bir mücevheri ona almamı istedi. İçeri girdik. Camlı kapıyı açarken beyaz harflerle yazılmış ismi okudum: 'David Bakar' ve aniden ayrılan gölgele-rimizin, ancak bizden sonra içeri girdiğini gördüm."

"David Bakar tezgâhının arkasında oturuyordu. Bize vit-rinden mücevheri almamızı söyledi. Pazarlık ettikten sonra parayı ödemek istedim, üstünü verecek bozuğu olmadığını, komşuda para bozdurmamızı söyledi. Adamın şabat günü

* Düşük faizle borç para temin eden rehin dükkânları zinciri. 15. yüzyılda İtalya'da kuruldu, daha sonra Fransa ve İspanya'ya yayıldı. (ç.n.)

çalışmak istemediğini anladım. Geri döndüğümde ödemem gerekeni ödedim, para tezgâhın üzerinde kaldı.

‘Ne güzel bir gün,’ dedi bize daha sonra Bakar. ‘Gerçekten de bugün cumartesi; cumartesileri hep güneş parlar. Bir gölgenin en iyi incelenebileceği gündür bu. Ayrıca her cumartesi, uzun hayatımın en heyecanlı ayrıntılarından birini hatırlatır bana. Talihin ta kendisi olmanın güzel anısını! Hristiyanların hiç böyle çocukluk anıları yoktur!’

Ben Roma’da doğdum, Paris’e yirmi beş yaşındayken geldim.

Biliyorsunuz, Roma’da her cumartesi, Ripetta Meydanı’nda loto çekilir ve numaraları rasgele çekme görevi, tercihen güzel yüzlü ve kıvrırcık saçlı bir Yahudi çocuğa verilir.

Bir keresinde lotoyu ben çekmiştim. Çok güzel bir kadın olan annem götürmüştü beni oraya. Böylece, meydanın ortasında talihin kendisi oldum. Bu kadar çok sayıda kaygılı gözün bana baktığı hiç olmamıştı daha önce. İşin sonunda bu gözlerden bazıları öfkeyle, bazıları sevinçle parlıyordu. Bazı adamlar parmaklarıyla beni göstererek hakaret ederken bazıları da sevinçten uçuyor ve bana İsa, paskalya kuzusu, kurtarıcı ya da başka Hristiyanca övgü sözleri söylüyorlardı.

Kalabalığın ilk sırasında duran, redingot giymiş, şapkasız bir adamı çok iyi hatırlıyorum. Üzgün ve bitkin görünüyordu, güneşin altında yürüyüp giderken, bu adamın gölgesinin olmadığını gördüm. Hızla ve gizlice, cebinden bir tabanca çıkardı ve ağzına bir kurşun sıktı.

Dehşet içinde kalmıştım, bir an cesedi taşıyan insanlara baktım; sonra annemi aradım ama bulamadım ve eve yalnız döndüm; annem o gece eve gelmedi.

Ertesi gün annem döndüğünde babam, kız kardeşlerimin ve benim hak ettiğini düşündüğümüz şekilde azarladı onu. Fakat annem ona sertçe çıkışarak, anlayamadığım bazı sözler söyler söylemez sustu.

Akşam, haham amcam Penso geldi. Loto çekmeme izin veren annemle babama kızgındı. “David’i gördüm” dedi, “Musa’nın yokluğunda atalarımızın taptığı altın buzağı gibiydi. Kazananların David’in etrafında dans etmelerini bekliyordum.” Ve tekdirleri, İbn Meymun ve Talmud’dan alıntılarla karışıyordu.”

“Bakar’a bir puro uzattım. Şabat bahanesiyle reddetti.”

“‘Evet,’ dedi Bakar, ‘kendimi çok iyi hissetmiyorum. Gitmeden önce gölgelerinizi ödünç verin bana... Yaşayacak daha uzun zamanım olup olmadığını bilmek isterdim. Gölge aracılığıyla yapılan kehanetleri biraz bilirim. Altın buzağıya tapılmasından hoşlanmayan, ama çok zengin ve çok cimri olduğu için daima üçüncü mevkide yolculuk eden amcamın bu bilgisini taşıyorum. Bir gün, bir arkadaşı ona bu cimrilığının sebebini sormuştu. “Çünkü dördüncü mevki yok,” diye cevap vermişti amcam. Daha sonra, trenlerinde dördüncü mevki vagonlar bulunan Almanya’ya göç etti.

Dükkândan çıkalım ve şabat güneşinde kâhinlik yapalım.

Hepinizin gölgeleri vardır herhalde, değil mi?

Bilin ki, bizim inançlarımıza göre gölge, bedenin ölümden otuz gün önce terk eder onu.”

“Dükkânın dışında, hâlâ gölgelerimizin olduğunu memnuniyetle gördük. Bakar bizi, gölgelerimizin onun gölgesine karışacağı şekilde yerleştirdi, sonra bu titreyen lekeyi inceledi ve şöyle dedi:

‘Evet, ateş işareti! Evet, ateş, *asch*! Evet, Adonai!’ İbrani-cede ateş demek olan *asch*, Almancada *Aschen* şeklindedir. Kül bunlar, ölülerin külleri. Evet ve muhtemelen haşhaş da

* Yahudilerin Tanrı’ya verdiği adlardan biri. (ç.n.)

buradan geliyor. Güzel uyku olacak. Evet, ateş işareti. *Asch*, *Aschen*, haşhaş ve unutuluyordum, katil anlamındaki *assassin* de bundan geliyor. Evet, evet! *Asch*, *aschen*, haşhaş, *assassin*, evet, Adonai, Adonai!”

Şapkasız dışarı çıkmış olduğu için ve belki de ateşin işareti *asch*’ın temsil ettiği ölümcül bir alametın teyidi olarak Bakar, gürültüyle hapşırırmaya başladı:

‘Hapşuu! Hapşuu!’

Heyecanla ona, ‘Çok yaşayın!’ dedim.

Fakat Bakar dükkâna girerken, ‘Daha çok yaşayacağım!’ dedi.

Sonra, güneşin çekilmekte olduğunu görünce, ‘Görüşmek üzere,’ dedi bize.

Çünkü dua zamanıydı ve uzaklaşırken, kafasında eski bir silindir şapkayla, dükkânın eşiğinde ayakta durup, âdet olduğu üzere sondan başlayarak, İbranice bir kitabı okuduğunu görebildik.”

“Konuşmadan yürüyorduk, bir süre sonra gölgelerimizi yeniden görmek istedim; tuhaf, zalimce bir zevkle, Louise’in gölgesinin onu terk etmiş olduğunu gördüm.”

Ölümden Sonraki Nişanlı

Louis Chadourne'a

Kıta süresince seyahat eden genç bir Rus, kışı Cannes'da geçirecekti. Sezon boyunca yabancılara Fransızca dersleri veren bir öğretmenin evine pansiyoner olarak girdi.

Elli yaşlarındaki bu öğretmenin adı Muscade idi. Basit alışkanlıkları vardı ve eğer sürekli leş gibi sarımsak kokmuyor olsaydı, her yerden fark edilmeksizin geçebilecek bir kişiydi.

Madam Muscade tatlı bir yaratıktı. Otuz sekiz kırk yaşlarındaydı ama otuz otuz ikiden fazla göstermiyordu. Sarışın, açık tenli, ince yapıydı, fakat göğsüyle kalçaları epey çıkıktı. Bununla birlikte, tahrik edici hiçbir tarafı yoktu ve hüznü görünürdü.

Genç Rus onu fark etti ve güzel buldu.

Muscade çifti Suquet kıyısında, denizi, Lerin adalarını ve yaz günleri günbatımından önce çıplak ve zayıf çocukların çılgınca eğlendiği uzun kumsalları gören küçük bir villada oturuyorlardı. Villanın mimozalar, süsenler, güller ve uzun okaliptüslerle dolu bir bahçesi vardı.

Muscade çiftinin pansiyoneri bütün kışı gezinti yaparak, sigara içerek ve okuyarak geçirdi. Şehri dolduran hoş kızları gözü görmüyor, güzel yabancılara bakmıyordu. Gözleri

yalnızca, her yerde, denizin kumunda, sokağın toprağında ve duvarların üzerinde mikanın gözalıcı pırıltısını saklıyordu ve denizden gelen rüzgârın itişiyile yürürken aklı hep Madam Muscade'daydı. Ama yumuşak, tatlı, ateşsiz ve itirafa cüret edemediği bir aşktı bu.

Okalıptüsler, küçük, hoş kokulu saçlarla örtmüştü toprağı. Saçlar öylesine sıkı ki mikanın ışığını kesiyor, bahçelerin yollarını tamamıyla kaplıyordu ve mimoza bütün hoş kokulu çiçeklerini tutuşturuyordu.

Bir akşam genç adam, penceresi açık duran bir odanın yarı karanlığında, Madam Muscade'ı bir lambayı yakarken gördü. Kadının hareketleri ağırdı; silüeti zarif ve kayıtsız bir görüntü oluşturuyordu. "Daha fazla ertelemeyelim" diye düşündü adam ve kadına yaklaşıarak şöyle dedi:

"Ne güzel bir soyadı, Madam Muscade.* Neredeyse bir önad gibi. Saçları şark güneşini andıran size yakışıyor bu ad. En rayihalı muskatlar gibi hoş kokulu olan size; bir güvercinin sindirip, ellenmemiş olarak geri verdikleri gibi. Güzel kokan her şeyde sizin kokunuz var ve lezzetli olan her şeyin tadına sahip olmalısınız. Madam Muscade, sizi seviyorum!"

Madam Muscade hiçbir kırgınlık ya da sevinç belirtisi göstermedi ve pencereden bir göz attıktan sonra odadan çıktı.

Genç adam bir an şaşkınlık içinde kalakaldı; sonra gülme isteği uyandı içinde, ardından bir sigara yaktı ve oradan uzaklaştı.

Saat beşe doğru geri döndüğünde, Mösyö ve Madam Muscade'ı villanın parmaklıklarına dayanmış buldu. Muscade çifti onu görünce, tamamıyla ıssız olan yola çıktı. Madam Muscade villanın parmaklığını kapattı ve gelip kocasının yanında durdu.

* *Muscade* Fransızcada muskat demektir. (ç.n.)

“Mösyö, size söyleyeceğim bir şey var,” dedi Mösyö Muscade genç adama.

“Sokakta mı?” dedi genç adam.

Ve hiç tepki vermeden, sakince duran Madam Muscade’a baktı.

“Evet, sokakta,” dedi Mösyö Muscade.

Ardından konuşmaya başladı:

“Mösyö, hikâyemi sonuna kadar dinlemek nezaketini gösterin; bu aynı zamanda Madam Muscade’ın da hikâyesi olduğuna göre, hikâyemizi demeliyim.

Ben elli üç yaşındayım mösyö, Madam Muscade ise kırk. Bugün biz, karım ve ben, nişanlanalı yirmi üç yıl oluyor. Madam Muscade bir dans hocasının kızıydı. Bense yetimdim fakat durumum bir ev geçindirmeye müsaitti. Bu bir aşk evliliğiymiş mösyö.

Bugün onun güzel ve hâlâ arzu edilesi olduğunu siz de görüyorsunuz. Ama onu zamanında, hiçbir tabloda eşine rastlanamayacak örgülü saçlarıyla görseydiniz mösyö! Her şey gelip geçici, onun şimdiki saçları, size yemin ederim, saçlarının on yedi yaşındaki hali hakkında hiçbir fikir vermiyor. Bu saçlar, o zamanlar baldı. Bu saçların aydan mı yoksa güneşten mi geldiğini söylemekte insan tereddüt ederdi.

Ona tapıyordum mösyö. Onun da beni sevdiğini söylemeye cüret edeceğim. Evlendik. Sınırsız bir sevinç oldu bu, bütün duygularımızın katıldığı bir coşkuydu, rüya gibi bir mutluluktu, hayal kırıklığının olmadığı bir rüya, işlerimiz iyi gidiyordu ve aşkımız devam ediyordu.”

“Birkaç yıl sonra mösyö, Tanrı, zaten ağzına kadar dolu olan mutluluk kadehimizi yeniden doldurmak istedi. Madam Muscade bana olağanüstü bir kız çocuğu verdi, ona Theodrine* adını koyduk çünkü onu bize Tanrı göndermişti. Ma-

* Theodrine ismi, Yunanca kökenli *theo* (tanrı) ile *efora* (armağan) sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. (ç.n.)

dam Muscade onu emzirmek istedi ve düşünebiliyor musunuz mösyö, melek gibi bir bebeğe süt veren bu olağanüstü anneyi sevmekle daha da mutlu oldum. Ah! Madam Muscade'ın akşamları lambanın altında minik çocuğa meme verdikten sonra onu soyması ne büyüleyici bir tabloydu! Dudaklarımız sık sık, ufaklığın yumuşacık, pürüzsüz, güzel kokulu vücudunda buluşurdu ve onun küçük poposunda, minik bacaklarında, gamzeli minik kalçalarında, her yerinde, neşeli öpücükler şaklardı. Çok hoş isimler bulurduk ona; küçük şeytan, gözümün bebeği, gelincik, kakım ve daha birçok isim!

Sonra ilk adımları geldi, ilk kelimesi ve sonra, ne yazık ki mösyö, beş yaşındayken öldü.

Onu hâlâ küçük yatağının üzerinde görüyorum, ölmüş, küçük bir kurban gibi de güzel. Küçük tabutu yeniden görüyorum. Onu bizden aldılar mösyö ve bütün neşemizi, bütün mutluluğumuzu kaybettik, bunları ancak gökyüzünde, Theodorine'imizin yaşamaya devam ettiği yerde yeniden bulacağız.”

“Onun öldüğü gün ruhlarımızın yaşlandığını hissettik ve bir daha hayatta hiçbir şeyi sevmedik. Fakat bununla birlikte, ölmeyi de istemedik. Varlığımız kederle doldu, ama öylesine sakın ki, bu haliyle de çok hoş.

Yıllar geçti, her zaman varlığını koruyan ve kızımızdan söz ettiğimizde bizi ağlatan acı da biraz hafifledi.

Sık sık ondan söz ediyorduk:

Şimdi on iki yaşında olacaktı, ilk komünyonuna katılacaktı.

Ve o zaman, bütün gün boyunca, güzel kokulu mezarlığımızdaki mezarının üzerinde ağladık.

Bugün on beş yaşında olacaktı ve belki de çoktan, evlenmek için onu istemeye gelmiş olacaktı.”

“Bunu söylemiş olan bendim, bundan iki yıl önce. Karım kederle gülümsedi ve ikimiz de aynı şeyi düşündük. Ertesi

gün bir ilan astık: *Bekâr erkek için kiralık oda*. Ve birçok genç kiracımız oldu, İngilizler, bir Danimarkalı, bir Rumen. ‘On altı yaşında olacaktı. Kim bilir? Belki de pansiyonerimizden hoşlanacaktı?’ diye düşündük.

Sonra siz geldiniz mösyö ve birçok kez, ‘Theodorine on yedi yaşında olacaktı ve henüz evlenmemişse muhakkak kalbi, bu tatlı, iyi yetişmiş ve her yönüyle ona layık genç adamı seçerdi,’ diye düşündük.

Heyecanlandınız mösyö, bunu görebiliyorum, iyi kalplisiniz...”

“Yazık ki yanılmışım! Görüyor musunuz mösyö, bu öğleden sonra yapmak istediğiniz neredeyse cinayetti. Fakat işte gerçek, Madam Muscade bana her şeyi anlattı. Bu enfes kadının kalbini kırdınız. Benim ruhuma keder veriyorsunuz, siz de anlıyorsunuz ya, bu olanlardan sonra artık evime girmeniz mümkün değil. Görüyor musunuz, parmaklık kapalı ve her şey bitti. Bundan böyle asla bahçeme girmeyeceksiniz. Burayı bir yasak zevkler bahçesi sanıyordunuz mösyö, bu düşünce sizi bu bahçeden kovdu. Sizi zaten seven, iyi biliyorum, bir annenin oğlunu sevdiği gibi seven bu kadını üzdüğünüz bu sakın eve geri dönmek istemeyeceksiniz. Yazık! Sizi daha uzun zaman evimde görmek isterdim, fakat siz de hissediyorsunuz, buna ikna oldunuz, mümkün değil artık, bitti. Bu gece kendinize bir otel bulun, nerede kaldığınızı bana iletirsiniz. Eşyalarınızı gönderirim. Elveda mösyö. Gelin Madam Muscade, gece oluyor. Elveda mösyö, mutluluklar, elveda!”

Mavi Göz

Louis Dumur'e

Yaşlı kadınları, henüz küçük bir kız oldukları zamanlardan söz ederken dinlemeyi severim.

“On iki yaşındaydım ve Fransa’nın güneyindeki bir manastırda yatılı öğrenci olarak kalıyordum,” diye anlatmıştı bana, bu hafızası sağlam, saygıdeğer hanımlardan biri. “Orada dünyadan kopuk yaşıyorduk, yalnızca ebeveynlerimiz ayda bir kez bizi görmeye gelebiliyorlardı.

Tatillerimiz bile, kocaman bahçelerin, bağların ve bir meyve bahçesinin çevrelediği bu manastırda geçiyordu.

Bu sükûnet kalesinden ancak on dokuz yaşında, evlenmek üzere çıktım diyebilirim ve sekiz yaşımdan beri oradaydım. Hâlâ hatırlıyorum; evrene açılan büyük kapının eşiğini aştığım an, hayatın gösterisi, bana öylesine yeni gelen soluduğum hava, daha önce hiç olmadığı kadar parlakmış gibi görünen güneş, sonunda bulduğum özgürlük, bütün bunlar beni ürkütmüştü. Boğuluyordum, kolumu uzattığım babam beni tutup orada bulunan banka kadar götürmese, kendime gelmek için orada biraz oturmasam, gözlerim kamaşmış ve sersemlemiş halde oraya yığılıverecektim.”

“On iki yaşındayken haşarı ve masum küçük bir kızdım, bütün arkadaşlarım da benim gibiydi.

Zamanımız etütler, teneffüsler, ibadet alıştırmaları arasında geçiyordu.

İşte koketlik şeytanı da bulunduğum sınıfa bu dönemde sızdı; onun biz küçük kızlara yakında genç kız olacağımızı öğretmek için nasıl bir hileye başvurduğunu unutmuş değilim.

Ayini yöneten, vaaz veren ve kendisine küçük günahlarımızı söylediğimiz saygıdeğer maiyet papazı dışında hiçbir erkek, manastır duvarlarından içeri giremezdi. Bir de güçlü cins hakkında fikir vermek için pek de uygun durumda olmayan üç yaşlı bahçıvan vardı. Babalarımız da bizi görmeye geliyorlardı ve erkek kardeşi olanlar, onlardan olağanüstü varlıklarmışçasına söz ediyorlardı.

Bir akşam, gece olurken şapelden dönüyor ve yatakhaneye doğru sıra halinde ilerliyorduk.

Ansızın uzaktan, manastırın bahçesini çevreleyen duvarların arkasından bir boru sesi geldi. Sanki dün olmuş gibi hatırlıyorum bunu. Alacakaranlıkta, derin sessizliğin içinde bu kahramanca ve melankolik ses patladığında, küçük kızların kalbi her zamankinden daha hızlı çarpmaya başladı. Etrafta yankılanan ve uzaklarda kaybolup giden bu melodi, bize kim bilir hangi efsanevi tören alaylarını hayal ettiriyordu...

O gece, işte bunların hayalini kurduk...”

“Ertesi gün, Clémence de Pambré adındaki sarışın bir küçük kız bir ara sınıftan çıktı, sararmış bir halde geri döndü ve yanında oturan Louise de Pressec’e, karanlık koridorda mavi bir göz gördüğünü fısıldadı. Kısa sürede bütün sınıf mavi gözün varlığını öğrendi.

Artık kimse, bize tarih dersi veren rahibeyi dinlemiyordu. Öğrenciler gülünç cevaplar veriyorlardı ve zaten bu alanda pek başarılı olamayan ben de, I. François’dan önce kimin geldiği sorulduğunda, tamamıyla rasgele fakat inanmadan

Charlemagne dedim, benim cahilliğimi aydınlatmakla görevli arkadaşım ise, doğru cevabın XIV. Louis olduğu fikrindeydi. Fransa krallarının kronolojisini düşünmekten başka işlerimiz vardı; mavi gözü düşünüyorduk.”

“Daha bir hafta olmadan, hepimiz bu mavi gözle karşılaşma fırsatını bulmuştuk.

Hepimizin akli havadaydı, bu kesin, ama hepimiz onu görmüştük. Koridorların karanlığında güzel, mavi bir ışık bırakarak hızla geçiyordu. Hepimiz bundan ürkmüştük, hiçbirimiz rahibelere söz etmeye cesaret edemiyorduk.

Bu korkunç gözün kime ait olabileceğini anlamak için kafa patlatıyorduk. Aramızdan, şimdi kim olduğunu hatırlayamadığım biri, bunun birkaç akşam önce, insanı ağlatan lirik melodileri hafızalarımızda hâlâ canlılığını koruyan boru seslerinin eşliğinde geçen avcılardan birinin gözü olması gerektiği fikrini ortaya attı ve bunun böyle olduğuna karar verildi.

Hepimiz, avcılardan birinin manastırda saklandığına ve mavi gözün onun gözü olduğuna inanmıştık. Ne bu tek gözün bir gözü kör birine işaret ettiği geliyordu aklımıza, ne de gözlerin eski manastırların koridorlarında uçuşmayacağı ya da ait oldukları bedenden ayrı gezinmeyeceği...

Tek düşündüğümüz bu mavi göz ve onun çağrıştırdığı avcıydı.

Mavi gözden duyulan korku son bulmuştu. Durup bize bakmasını çok istiyorduk ve artık bizi büyüleyen olağanüstü gözle karşılaşabilmek için sık sık tek başımıza koridorlara çıkıyorduk.”

“Kısa bir süre sonra süslenip püslenme merakı işin içine karıştı. Hiçbirimiz, mavi gözün bizi ellerimiz mürekkep lekeleriyle doluyken görmesini istemiyorduk. Herkes, koridorlardan geçerken daha iyi görünebilmek için elinden geleni yapıyordu.

Manastırda ayna yoktu, fakat doğal becerimiz bunu kısa sürede telafi etti. İçimizden birinin, sahanlıklardan birine açılan bir camlı kapının önünden her geçişinde, bu camın arkasına yerleştirilmiş siyah bir önlük, önünde hızlı hızlı kendimize bakıp, saçlarımızı düzelterip, güzel olup olmadığımızı kendimize sorabileceğimiz geçici bir ayna oluşturunuyordu.”

“Mavi göz hikâyesi iki ay boyunca devam etti. Sonra giderek ona daha seyrek rastlamaya başladık, sonunda da onu çok nadiren düşünür olduk, ama arada bir ondan söz ettiğimizde, yine her seferinde içimiz titriyordu.

Fakat bu titreyişe biraz kaygı, aynı zamanda da zevke benzer bir şeyler karışmıştı, yasak olandan söz etmenin gizli zevki.”

Ey bugünün küçük kızları, mavi gözün geçtiğini siz hiç görmediniz mi!

Tanrısallaşan Sakat

Doktor Palazzoli'ye

Bir ilkbahar günü, Paris-Cherbourg yolundan geçmekte olan bir otomobil, Chatou bölgesinde, Vesinet sınırı üzerinde infilak etti. İçindeki iki yolcu ölmüştü. Şoföre gelince, onu yarı ölü halde çıkardılar; üç ay boyunca bilinci kapalıydı, sonunda, karısı tarafından itilen küçük bir arabanın içinde hastaneden çıktığında; sol bacağı, sol kolu, sol gözü yoktu ve sol kulağı duymuyordu.

O günden sonra Toulon yakınlarında, deniz kıyısındaki küçük evinde, sigortadan aldığı tazminatın sağladığı mütevazı refah sayesinde yaşadı. Kaybettiği organlarının yerindeki yaralar hâlâ acıdığından, tahta bir bacak da yapma bir kol da taşıması mümkün olmadı; birkaç hafta içinde, yürümek yerine sıçraya sıçraya hareket etmeye alışmıştı.

Komşuları ve yoldan gelip geçenler, dolaşırken ip atlar gibi görünen bu sakata merakla bakıyorlardı. Bu acayip dans onun zihnine öyle bir canlılık kazandırmıştı ki, zekâsının, hazırcıevaplığının, ince şakalarının şöhreti hızla çevreye yayıldı. Yalnızca Toulon'dan değil, bütün civar köylerden insanlar onu görmeye, ona sorular sormaya geliyordu. Kısa bir süre sonra Justin Couchot adlı bu adamın, sol

yanındaki organlarla birlikte zaman kavramını da tamamen kaybetmiş olduğu anlaşıldı ve çok geçmeden “Ebedî” lakabıyla anılmaya başladı.

Bilinci kapalı olarak geçirdiği iki ay, sakatlanmasına yol açan kazadan önceki hayatının bütün izlerini belleğinden silmişti. Etrafında duyduğu dili kullanmayı kısmen tekrar başarabilirdi de, bundan böyle varlığını dolduracak olan çeşitli olaylar arasında bağlantı kurmak imkânsızlaşmıştı onun için. Artık kendi düzensiz hareketleri arasındaki devamlılığın farkında değildi.

Doğruyu söylemek gerekirse, hareketlerin ona eşzamanlı göründüğüne inanmak da mümkün değil; zaman fikrine alışmış insanların zihninde, Justin Couchot’nun kafasında neler olduğunu anlatabilecek tek kelime “ebediyet”tir. Davranışları, hareketleri, gözüne görünenler, tek kulağıyla duydukları ona ebedî gibi geliyordu. Onun tek kalmış uzuvları, hayatın çeşitli eylemleri arasında, iki bacağın, iki kolun, iki gözün ve iki kulağın normal insanlar için kurduğu, zaman kavramının da kaynağı olan o bağlantıyı kurmakta yetersiz kalıyordu.

Tanrısal olarak adlandırılmayı hak eden tuhaf sakatlık!

Justin Couchot’nun popülaritesi her geçen gün artıyordu, o da halkın merakını uyandırmaya alışmıştı artık. Güzel havalarda sıçrayışlarla, zihinsel olarak benzediği Tanrı’nın mekânı kabul edilen gökkubbeye doğru atılarak, ama acınacak durumdaki sakat ve zayıf bir bedene hapsolmuş kudretsiz bir ilah olduğu için de hemen ardından yere düşerek dolaşıyordu.

Birileri ona sorular sorduğundaysa duruyor ve saatler boyunca, tek bacağın kaldırılmış bir leylek gibi, bacağının üzerine tünemiş olarak kalıyordu.

“Hey Ebedî, dün ne yaptın?” diye soruyorlardı ona.

“Çocuklar, hayatı yarattım. Işık olsun istiyorum ve karanlık onun yanında dursun, fakat dün bana göre değil, yarın da öyle, var olan tek şey bugün,” diye cevap veriyordu.

Doğayla da öylesine uyum içindeydi ki doğa onun için kendi iradesinin bir sonucu gibiydi; olaylar, onun herhangi bir arzu ya da pişmanlık hissetmesine fırsat yaratmadan, durmaksızın tatmin ediyordu bu iradeyi.

Bir gün güzel bir genç kadın kırıtarak, “Ebedî, benim hakkımda ne düşünüyorsunuz?” diye sordu.

“Milyonlarca varlıksın sen, her boyda ve onca yüzü olan: Çocuk, genç kız, kadın, yaşlı yüzleri olan, siz yaşıyorsunuz ve sen ölüsün, gülüyorsunuz ve ağlıyorsunuz, seviyorsunuz ve nefret ediyorsunuz ve sen bir hiçsin ve siz her şeysiniz,” diye cevap verdi Ebedî.

Bir siyasetçi onun hangi partiye eğilimli olduğunu öğrenmek istedi.

“Hepsine,” diye cevapladı Ebedî, “ve hiçbirine, zira onlar gölge ve ışık gibidirler ve hiçbir şey değişmeden birlikte yaşamak zorundadırlar.”

Bir keresinde ona Napoléon’un hikâyesini anlattılar:

“Kutsal Bonaparte!” diye bağırdı Justin Couchot. “Durmaksızın savaş kazanıyor, yeniliyor ve Sainte-Hélène’de ölüyor.”

Birisi şaşkınlık içinde ona ölüm hakkında sorular sorduğunda, küçük sıçrayışlarla ilerleyerek şöyle demişti:

“Kelimeler, kelimeler! Nasıl ölmek istiyorsunuz? Varız, bu yeter; rüzgâr, yağmur, kar, Napoléon, İskender, deniz, ağaçlar, kentler, ırmaklar, dağlar gibi varız.”

Bütün dünya ve bütün çağlar, tek elinin isabetle dokunduğu, iyi akort edilmiş bir enstrüman gibiydi onun için.

Justin Couchot bir yıl önce ortadan yok oldu ve başına ne geldiği asla öğrenilemedi. Yetkililer haklı olarak, onun

boğulmuş olduğunu tahmin ettiler, fakat birer uzuvlu garip bedeni bulunamadı. Akrabaları, komşuları ve onunla karşılaşmış olanlar Ebedî'nin ölümüne inanmadılar ve hiçbir zaman da inanmayacaklar.

Azize Adorata

Ferdinand Molina'ya

Bir gün Macaristan'da, küçük Szepeny Kilisesi'ni ziyaret ediyordum, orada bana çok önemli bir kutsal sanduka gösterdiler.

“Bunun içinde Azize Adorata'nın bedeni var,” dedi rehber. “Altmış yıl kadar önce bu yakınlarda mezarını keşfettiler. Hristiyanlığın ilk zamanlarında, Aziz Petrus'un çarmıha gerilmesinde hazır bulunmuş diyakoz Marcellin'in Szepeny bölgesini Hristiyanlaştırdığı Roma işgali döneminde öldürülmüştü muhakkak.

Bütün belirtiler Azize Adorata'nın diyakozun çağrısıyla din değiştirdiğini gösteriyor. Ölümünden sonra Romalı rahipler azizenin kutsal bedenini gömmüşler. Adorata kelimesinin onun putperest adının Latinceye çevirisi olduğu tahmin ediliyor,* çünkü kendi bedeninden akan kan dışında herhangi bir vaftiz görmediği düşünülüyor. Böyle bir ad, hiç de Hristiyanca duygular uyandırmasa da toprağın altında geçirdiği bunca yüzyılın ardından bedeninin bozulmamış olarak bulunması, cennette ilahi zaferin şarkısını söyleyen bâkireler grubuna karışmış bir seçilmiş kişinin söz konusu olduğunu

* Adorata İtalyancada tapılan anlamındadır. (ç.n.)

gösteriyor. On yıl önce de Azize Adorata, Roma'da azizler katına yükseltildi.”

Bu açıklamaları dalgın dalgın dinliyordum. Azize Adorata beni pek de fazla ilgilendirmiyordu, tam kiliseden çıkacağım sırada, yakınımda bir yerde duyduğum derin iç çekiş dikkatimi çekti. İç geçiren, özenle giyinmiş ve mercan topuzlu esasına dayanmış ufak tefek bir ihtiyardı ve gözlerini dikmiş, kutsal sandukaya bakıyordu.

Kiliseden ayrıldım, ufak tefek ihtiyar da benim ardımdan çıktı. Onun zarif ve kocamış silüetini bir kez daha görebilmek için arkama döndüm. Bana gülümsedi. Ona selam verdim.

“Bu kutsal eşya bekçisinin size yaptığı açıklamalara inanıyor musunuz mösyö?” diye sordu bana, r’leri Macar aksanına kayan bir Fransızcayla.

“Heyhat,” diye cevap verdim, “bu dini meseleler hakkında hiçbir fikrim yok.”

Konuşmaya devam etti:

“Siz bizim aramızda geçici olarak bulunuyorsunuz mösyö ve öyle uzun bir zamandır bütün gerçeği birisine açıklamak arzusundayım ki bu ülkedeki hiç kimseye bundan söz etmemeniz şartıyla size anlatmak isterim.”

Merakım uyanmış olduğu için istediği konuda ona söz verdim.

“Pekâlâ mösyö!” dedi küçük ihtiyar. “Azize Adorata benim metresimdi.”

Kaçığın biriyle karşı karşıya olduğumu düşünerek geri çekildim. Şaşkınlığım onu güldürdü, hafifçe titreyen bir sesle şöyle dedi: “Ben deli değilim mösyö, size gerçeği söyledim. Azize Adorata benim metresimdi!

Hatta isteseydi onunla evlenirdim!..

Onu tanıdığımda on dokuz yaşındaydım. Bugün seksenin üzerindeyim ve başka hiçbir kadını sevmedim.

Szepeny civarında zengin bir şato sahibinin oğluydum. Tıp okuyordum. Aşırı çalışma beni öylesine tüketmişti ki doktorlar bana istirahat ve hava değişimi tavsiye ettiler.

İtalya'ya gittim. Görür görmez hayatımı adadığım o kadına Pisa'da rastladım. Roma'ya, Napoli'ye benimle birlikte geldi. Kentlerin aşkla güzelleştiği bir yolculuktu bu... Cenova'ya kadar çıktık. Ailemle tanıştırmak ve evlenmek için buraya, Macaristan'a getirmeyi düşünürken, onu bir sabah yanımda ölü buldum..."

İhtiyar, bir anlığına hikâyesine ara verdi. Yeniden anlatmaya başladığında, güçlkle duyulan sesi öncesine göre daha fazla titriyordu.

"Metresimin ölümünü oteldekilerden saklamayı başardım, fakat ancak caniyane hilelerle. Bütün bunları düşündüğümde hâlâ titriyorum. Benden hiçbir şekilde kuşkulanmamışlar, arkadaşımın sabah çok erken gittiğini sanmışlardı.

Bir bavulun içine sakladığım cesedin yanında geçirdiğim korkunç saatlerin ayrıntılarından hiç söz etmeyeceğim size. Kısacası mumyalama işini öyle ustaca halletmişim ki hiçbir şey fark edilmedi. Büyük bir oteldeki yoğun gidiş geliş ve yolcu sayısının fazla oluşu görelî bir özgürlüğü, kişilerin silik kalmasını mümkün kılıyordu, bu da o şartlar altında benim işime çok yaradı.

Daha sonra bunu yolculuk ve Tanrı'nın yardımıyla kazasız belasız atlatılabildiğim gümrük sorunları izledi. Bu mucizevi bir hikâyedir mösyö!.. Evime geri döndüğümde zayıflamış, sararıp solmuş, tanınmaz hale gelmişim.

Viyana'dan geçerken bir antikacıdan, bilmem hangi ünlü koleksiyondan gelme, taştan bir lahit almıştım. Eve geldiğimde, maksadımdan kuşku duymadılar, istediğimi yapmam için beni rahat bıraktılar ve İtalya'dan getirdiğim bagajların ağırlığına da sayısına da kimse şaşırmadı.

Taptığım kadının sargılarla sarılmış bedenini içine yerleştirdiğim lahdin üzerine ADORATA yazısını ve haçı bile ben kazıdım.

Bir gece, deli kuvvetiyle aşkımı komşu araziye taşıdım ve yerini yalnızca benim bulabileceğim şekilde yerleştirdim. Her gün tek başıma oraya gidip dua ediyordum.”

“Aradan bir yıl geçti... Günün birinde Budapeşte’ye gitmem gerekti... İki yılın sonunda geri döndüğümde, canımdan çok sevdiğim hazinemi gömmüş olduğum yerde bir fabrikanın yükseldiğini görünce yaşadığım umutsuzluğu siz hayal edin!..

Delirmek üzereydim, kendimi öldürmeyi düşünüyordum. O sırada bir akşam, bizi ziyaret eden köy papazı, fabrikanın temelleri kazılırken yandaki arazide Roma döneminden kalma, Adorata adlı bir Hristiyan kadının lahdinin bulunduğunu ve bu değerli kutsal sandukanın köyün mütevazı kilisesine taşındığını anlattı.

Önce, neredeyse papaza yanılgısını açık edecektim. Fakat kilisede hazinemın istediğim zaman gözlerimin önünde olacağını düşünerek fikir değiştirdim.

Aşkım bana, taptığım kadının ona bahşedilen dinsel şerefe layık olduğunu söylüyordu. Bugün hâlâ, olağanüstü güzelliğinden, eşsiz zarafetinden ve belki de ölümüne yol açmış olan derin aşkından dolayı buna layık olduğunu düşünüyorum. Zaten iyi kalpli, tatlı ve dindardı, eğer ölmemiş olsaydı onunla evlenecektim.

Olayları akışına bıraktım ve aşkım ibadete dönüştü.

Öylesine çok sevdiğim kadın kutsal ilan edilmişti. Daha sonra onu azizleştirdiler ve bedeninin bulunuşundan elli yıl sonra da azizler arasına girdi. Bu törene katılmak için ben de bizzat Roma’ya gittim, gözlerime bahşedilen en güzel gösteriydi bu.

Bu azizleştirme töreniyle aşkım göğe ermişti. Bir cennet meleği kadar mutluydum ve dünyanın en yüce, en tuhaf mutluluğuyla, Azize Adorata'nın mihrabı önünde dua etmenin mutluluğuyla dolu, hemen buraya döndüm...”

* * *

Özenle giyinmiş küçük ihtiyar, gözünde yaşlarla, mercan topuzlu asasıyla toprağı döverek ve “Azize Adorata!.. Azize Adorata!” diye tekrarlayarak uzaklaştı.

Geveze Anılar

Maurice Raynal'e

Londra'ya gittiğimde, bana tavsiye edilen bir pansiyona yerleştim ve verdikleri rahat odada gayet güzel uyudum.

Ertesi gün erken saatte yan odadan gelen konuşma sesleriyle uyandım.

Amerikan İngilizcesiyle, Batı'nın yumuşak aksanıyla birbirlerine ne söylediklerini gayet iyi anladım. Tutkuyla konuşan bir erkekle kadının arasında geçiyordu diyalog.

“Olly, neden bana haber vermeden gittiniz, neden? Neden?”

“Neden mi Chisla? Çünkü size duyduğum aşk, özgürlüğümü engeller hale gelmişti ve özgürlük benim için aşktan daha değerli.”

“Bu durumda, sarışın Olly, bana âşıkınız ve sizi kaybetmiş olmamın sebebi de bu aşk, öyle mi?”

“Evet Chisla, ısrarlarınıza dayanamayıp sizinle evlenebilirdim. Fakat bunu yaparak kendi sanatımı reddetmiş olurdum.”

“Yabani Olly, sizi daima bekleyeceğim.”

Diyalog bu minvalde devam ediyordu: âşık Chislam'ın evlenme tekliflerini reddeden bağımsız Olly.

Anglosaksonların iffet merakı konusunda bildiklerim nedeniyle, yan odadaki komşumun pansiyonda bir kadın ziyaretçiyi kabul edebilmesine şaşırdım önce; sonra bu düşünce aklımdan çıktı.

Ertesi sabah, bu kez Batı Amerikalıların kendine özgü aksanıyla konuşulan bir Fransızcayla yeni bir diyalogla uyanınca şaşkınlığım daha da arttı.

Chislam yine bir kadınla konuşuyordu.

“Beni artık sevmiyorsunuz Mösyö Chislam! Bir süpürge sapı kadar zayıf olan şu küçük köpek terbiyecisi Olly'nin etrafındasınız hep. Daha bir ay öncesinde, ben aşk şarkıları söylerken kendinizden geçiyordunuz, böyle hissetmenizin nedeni de elbette aşktı, çünkü pek iyi bir sesim yoktur.”

“Sonunda bunu ben de fark ettim Matmazel Criquette. Ayrıca siz beni sevmiyorsunuz. Benimle çapkınca oynuyorsunuz.”

“O halde bana verdiğiniz evlilik sözünü ve Loire kıyısında bir köydeki, balayımızı geçireceğimiz şu kır evini unutuyorsunuz?”

“Matmazel Criquette, evlenecek olsam Maine'e çekilirim diye karar vermiştim; fakat Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Maine'e.”

“Haklısınız, gidin Mösyö Chislam, zira bu gülünç suratınız varken sizinle evlenecek değilim! Gülünç suratlı, gülünç suratlı!..”

Bir yandan konuşmaları dinleyip bir yandan da giyinirken düşünüyordum: “Bu Fransız kadının tuhaf bir aksanı var. Uzun süre Kaliforniya'da kalmış olmalı... Tanrım! Gülünç surat lafını ne de çok seviyor ve bu Chislam ne kadar da vefasız! Ama sonuçta, bu pansiyon pek de tavsiye edilecek bir yer değil.”

Ertesi gün, evveli gün olduğu gibi aniden uyandırıldım. Bu kez konuşma İtalyancaydı ve yine Batılı Yankee'lerin iğrenç aksanıyla geçiyordu.

“Güzel Locatelli, kendinizi aşkıma bırakın. Evlenelim! Yolculuklardan vazgeçelim ve mutluluğumuzu Kaliforniya’da, San Diego’da alacağım villada saklayalım. Nefis bir körfez manzarası istiyorum, hem de portakal ağaçları yetiştiririz.”

“İmkânsız Sinyor Chislam, Bologna’da subay olan bir yurttaşımın nişanlıyım. Maaşından başka geliri yok, evlenmek için benim gerekli drahomayı toparlamamı bekliyoruz.”

“Öyleyse elveda Sinyorina Locatelli; benim gibi zavallı soytarının biri, kalbinizde parlak bir subaya üstün gelmeyi ümit edemez. Elveda sinyorina. Mümkün olduğu kadar çabuk mutlu olabilmeniz için, sözünü ettiğiniz drahomayı tamamlamama izin verin.”

“Bu garip kadın avcısı iyi bir adam; yine de günlük evlilik çılgınlığı çok rahatsız edici. Kalkmaya alışık olduğum saatte çok önce beni zıplatarak uyandırıyor,” diye düşündüm.

Fakat sonraki gece gözümü kırpmadım. Mösyö Chislam, Birleşik Devletler’in yeni İngilizcesiyle ve Batılı aksanıyla, bir erkekle konuşuyordu.

“Evet Chislam, siz aşksız ve ailesiz, tek başına ölecek bir bedbahtsınız.”

“Hakkınız var Chislam ve buna razı olmam gerekiyor. Hayatım boyunca dünyanın dört bucağında milyonlarca canlıyı eğlendirdim ve evlenecek bir kadın bulamadım.”

“Chislam, siz evrensel bir neşe oldunuz, hatta bütün dünyanın gülüşü oldunuz. Bu bir kadın için çok fazlaydı. Herkese ait olan bir şeyin büyüklüğü, tek bir kişiyi korkutabilir.”

“Yani Chislam, insanların en komiği olduğumu sanan ben, insanların en hüznölüsüyüm aslında!”

“Ne yazık ki Chislam, ben de sizin gibi düşünüyorum! Şimdiye kadar bütün toplumlarda görülmemiş bir neşe yaratan hayalgücünüz, basit bir kızın sizi sevimli bulmasına yetmedi. Halkın arasındayken onlarla birlikte gülebilirdi, fakat baş başayken ona aşktan söz ettiğinizde, yalnızca sonsuz bir hüznün ilham ediyordunuz.”

“Demek, dünyanın ahvali böyle Chislam?”

“Chislam, dünyanın ahvali böyle!”

“Ve beni teselli edecek kimse yok Chislam, kendim hariç.”

“Kendiniz dışında hiç kimse, Chislam.”

Eğer sabırsızlanıp komşumla beni ayıran bölmeye hızla vurarak, “Beyler, geç oldu! Artık uyuma vakti,” diye bağırmasaydım, muhtemelen esrarengiz Chislam’lar arasındaki bu kederli diyalog daha uzun süre devam edecekti.

Her iki Chislam da hemen sustular, ben de biraz sonra derin bir uykuya daldım.

Fakat saat sekize doğru sıçrayarak uyanıp, yan komşumun, sesini duymuş olduğum ilk kişi olan bağımsız Olly’yle evliliğe dair latifelerine yeniden başlamış olduğunu fark edince şaşkınlığım had safhaya vardı.

Mümkün olduğu kadar çabuk giyindim ve pansiyonun saygıdeğer sahibesini bulmaya gittim: “Bana verdiğiniz odada uyumam mümkün değil. Yan komşum şafaktan itibaren kadın ziyaretçileriyle konuşuyor, geceyse erkek ziyaretçilerle sohbet ediyor.”

“Sizin uykunuz hafif mösyö. Size başka bir katta başka bir oda verelim.

Yan odadaki komşunuz önemli biridir.

Meşhur komedyen Chislam Borrow. Kaliforniya doğumlu. Numaraları, mimikleri, vantroloji yeteneği ve kılık değiştirmedeki hızı sayesinde tek başına oynayabildiği sahneler onu bütün dünyada meşhur etti. Çok iyi eğitilidir ve birçok dil bilir.

Sonra servetiyle birlikte yaşı da ilerledi. Chislam Borrow şimdi yaşlı bir bekâr. Ne akrabası ne arkadaşı var. Burada pansiyoner olarak kalıyor, üç yıl oldu, kendi kendisi dışında hiç kimseyle konuşmuyor. Vantroloji yeteneği sayesinde istediği zaman arkadaş buluyor.

Çoğunlukla, evlenmek istemiş olduğu kadınlarla konuşur. Bazen de kendi kendisiyle, bunlar en hüznü diyaloglardır.

Chislam Borrow acınacak halde mösyö. Benim gibi siz de anlıyorsunuz ya, onun bu geveze anıları, çeşitliliğine rağmen, böylesine mutsuz olan eski komedyenle birlikte saçlarını ağartmış ve şimdi onun ihtiyar hayatını avutacak bir eşin basit konuşmasının yerini tutmuyor.”

Bir süre sonra Londra’dan ayrıldım, Chislam Borrow’u görememişim.

Karma Kulüpte Karşılaşma

Doktor Chapeyron'a

Hollandalı mühendis Van der Vissen, Kolombiya madenlerinde hatırı sayılır bir servet kazandıktan sonra, gençliğinde görmüş olduğu Paris'e gitmek üzere gemiye bindi. Ömrünün yirmi yıldan fazlasını Amerika'da geçirdikten sonra, kırk beş yaşında artık Paris'te eğlenmek istiyordu.

Van der Vissen uzun boylu, sarışın, güçlü kuvvetli, kavgacı, kumarbaz ve kaygısız bir adamdı. Paris'e yerleşmek hayatının amacı olmuştu. Orada, dünyanın başka yerlerinin zevk düşkünlerine sunduğundan daha üstün zevkler bulunabileceğini düşünüyordu.

Hollandalı mühendis, şehre gelişinin ertesi günü bulvarın üzerinde, beyefendi gibi giyinmiş ve epeyce ensesi kalın görünen, Panamalı eski bir işçisiyle karşılaştı. Adam servet edinmemiş olsa da, servetlerin battığı yerin müdavimiydi; büyük bir kumarhaneye, Trocadero yakınlarında her gece çalışan, kadınlara da erkeklere de açık bir karma kulübe müşteri çekmekle görevliydi. Van der Vissen'in oraya gitmeye ikna edilmesi kolay oldu. Bütün servetini nakit olarak cüzdanında bulunduran Hollandalı, kumar ve kadın tutkusunun çekimiyle bir akşam kulübe geldi.

Kumarhane yönetimi formalitelerde kolaylık gösterdi ve Van der Vissen en civcivli zamanında oyun salonuna girdi. Oynamaya başladı ve ilk başta, cesaretine talihin de yardım etmesiyle üst üste kazandı. Ortadaki bütün parayı topladıktan sonra aniden şansı döndü ve en koyu kara talihe gömüldü. Yerini bıraktığında da kötü şansı onu takip etti ve kaybettikçe büyük oynamakta inat etti. Banknotlar parmaklarının arasında kardan yapılmışlar gibi eriyordu. Bütün parasını bitirdiğinde, hiçbir şey belli etmemek için elinden geleni yaptı; yüzündeki teri silerken gülümsüyordu.

Van der Vissen'in yanında uzun boylu ve kıvrak görünümlü, esmer, gözlerinin etrafında koyu halkalar olan, cilveli, şık ve mücevherlerle kaplı bir genç kadın duruyordu. Van der Vissen onu inceledi. Öfkeyle oynuyor, istediği her şeyi kazanıyordu kadın.

Kadının güzelliği ve olağanüstü şansı Hollandalıyı derinden etkiledi. Van der Vissen kendisinin de bir kumarbaz olduğunu belli ettiği ve ısrarla kadına baktığı için, güzel oyuncu ona gülümsedi.

Van der Vissen onu bütün varlığıyla arzuluyordu; onu, mücevherlerini ve kazanacağı parayı. Serüvenci içgüdüleri uyanmıştı. O anda bu kadın için, onun altınları ve mücevherleri için, mutlaka tatmin edilmesi gereken çılgınca bir tutku kapladı içini.

Serüvenci hayatı sürmek gençliği uzatır, Van der Vissen de hiç ihtiyar görünmüyordu. İlkel ve son derece beceriksiz bir çapkınlıkla ve tumturaklı cümlelerle genç kadını cezbedti ve gideceği yere kadar ona eşlik etmeyi önerdi.

Kadın, iniş çıkışları Hollandalının tutkusunu daha da alevlendiren bitkin bir sesle cevap verdi.

Van der Vissen, övgülerini vaatlerle karıştırarak öyle çok ısrar etti ki sonunda birlikte çıktılar.

Kadın Pompe Sokağı'nda güzel bir dairede oturuyordu. İçeriye girip de ışıkları yakınca, Van der Vissen hizmetçilerin durumuyla ilgili bilgi aldı; hizmetçi çoktan yatmıştı.

Şimdi kadının, alçak ve geniş divanlarla; üzerine eldivenlerin, mektupların, Mısır sigarası kutularının, modern şiir kitaplarının karman çorman bırakıldığı puflarla döşenmiş odasındaydılar.

Van der Vissen, ilk kez hile yapmaya karar veren çılgın bir kumarbaz gibi, yapmak üzere olduğu şey konusunda bir an tereddüt etti.

Sonra, genç kadın aynanın karşısında kollarını kaldırmış şapkasını çıkarırken, Van der Vissen onun üzerine atlayıp boynunu yakalamaya çalıştı. Fakat kadın hızla dönüp, onun suratının ortasına tam anlamıyla erkeksi bir yumruk patlattı. Aynı zamanda, biraz önce onu etkilemiş olan ses tonuyla hiçbir benzerliği olmayan bir erkek sesiyle ve en kaba, en rezil kelimelerle mühendise sövüp sayıyordu.

Van der Vissen sağlam kaslı bir genç adamla karşı karşıyaydı; rezil haline uygun düşen havalarla narin bir kadının inceliğine bürünebilen fakat kavga sırasında gücünü belli eden bir gençti bu.

Ve Van der Vissen, her ne olursa olsun bu varlığı hâlâ arzuluyordu.

Gözü kırarmış bir halde arzuluyordu, çünkü kaybedeceği hiçbir şey kalmamış, amacını da açık etmişti; umutsuzca, en azından bu macerada son sözü söylemek istiyordu. Vahşice kavga ederken müthiş bir şehvet kapladı içini...

Bağışmalar oldu, tabanca sesleri duyuldu. Ertesi gün, bu tuhaf hasımlar yan yana ölü bulundu; âdeta böylesine hayvani bir tutkunun, böylesine kısır bir aşkın suçlu çocuğu ancak ölüm olabilirmiş gibi...

Küçük Modern Büyü Tarifleri

Jean Mollet'ye

Aşağıdaki elyazması bu yılın 10 Temmuz gününde, Peireire meydanındaki omnibüs bürosunun önünde bulundu.

Bunu sahibi için saklıyorum, belki o, bana bu konuda tam bir açıklama yapabilir.

Aşağıda okuyacağımız tariflerin gerçek değeri konusunda fikrim yok. Fakat merak uyandıracak kadar tuhaf göründüler bana.

Günümüzde en zevkli sanatlardan biri haline gelmekte olan büyücülük mesleği, ki yüksek sosyeteye en faydalı sanatlardan biri olduğunu bile söyleyebilirim, şarlatanlığın ve alışkanlıkların kendisine çizdiği yoldan çıkmak için birçok dönüşüm geçirmek durumunda kalmıştır. Geçen yüzyılda, dönen masalar, her çeşitten medyumlar, hipnotizma, iskambil kâğıtları, doğaçlama el falı, çoğunlukla sağlığa zararlı olan kahve falı –mesela Türkiye'deki gibi– ve benzeri faaliyetlerle yapılan istismar, üzücü ve çoğu zaman abartılı önyargılara sebep olmuştur. Büyücünün yerini falcılar, bazen de kâğıt çekenler almıştır.

Fakat bu gülünç rakiplerle rekabete girmeye tenezzül etmeyen büyücü, şaşırtıcı birleşimler için bilime ve güzel sanatlara başvurduğundan ve her şeyden önce hijyenle meşgul olup,

hammaddeleri inceleyerek onları akılcı bir biçimde düzenlediğinden beri, nihayet büyüünün, zevkiselim ve akılla mükemmel bir uyum içinde yeni biçimler almasından beri, bu önyargılar da büyük oranda azaldı. Tiyatrolar ve maskeli balolar için tasarlanmış yaratıların salonlar için tasarlanmış olanlardan ayırt edilmesiyle birlikte bunlar da tamamen ortadan kalkacaktır. Tiyatrolar ve maskeli balolar için hazırlanan tarifler hemen sonuç verir ama kalıcı olmak için fazla şiddetlidir. Salonlarda, basit ve tatlı birleşimler, fark edilmeden kaderi bağlayan, kısacası güç ve yetenek bahşeden ciddi yöntemler geçerlidir.

Büyücünün sanatı bu ikili bakış açısından, sağduyulu insanların takdir ve ilgisini hak etmektedir. Yüksek tabakadan insanların kullanımı için seçilmiş bu tariflerle buna bir kanıt getirmeyi umuyorum.

Otomobil arızalarını engellemek için merhem

Yapması çok kolaydır. Bol miktarda kavun kabuğu alınır, yeni şapka* satın almaya gerek yoktur, eskiler bu uygulama için mükemmeldir; bu kavunlar çok olgun olmalıdır. Ayıklarken, kabukların sizin kokunuzu almasını mümkün olduğu kadar engelleyin, bunun için de ellerinizi önceden una bulayın. Kabukları parça parça kesin ve bir sepetin içinde fırına sürün. Kabuklar nemden tamamen arınınca bir havanda dövün ve tozunu çok ince bir elekten geçirin. Son olarak erimiş at yağıyla karıştırın. Sonuçları bana iletirsiniz.

Şairler için kurt dökücü

Bazen filanca delikanlının –neredeyse bir çocuğun– kendisinin ya da başkalarının mısralarıyla salonlarda büyük bir başarı kazandığı olur ve başkaları da bunu yapmak ister.

* Fransızcada kavun anlamına gelen *melon*, “melon şapka” anlamında da kullanılır. (ç.n.)

Biraz bağırsak kurdu ilacı alın, şiirler yazacaksınız; eğer bu reçete sizde işe yaramazsa, bağırsak kurtlarının çok ciddi şekilde incelendiği ve genellikle her şeyin dize kurma sanatıyla uyduğu Pasteur Enstitüsü'ne gidin.*

Şiir için başka bir reçete

Yanınızda her zaman, asla açmayacağınız bir şemsiye taşımalısınız. André B. tarafından ilan edilen bu reçete, ona da şairler prensimiz aziz P.F. tarafından verilmiştir.**

Not: Bu çok etkili reçetenin kullanılması kolay değildir.

Yüzlük metelikler bulmak için sirke

Yeni toplanmış dallardan bir buçuk kilo buz alın. Bunları ayıklayın ve biraz kurutmak için serin, fazla ısınmamaları için arada bir yerlerini değiştirmeye özen gösterin. Daha sonra, on iki litre iyi kalite Orléans sirkesinin içinde bekletin. Ardından, başlangıçta kısık ateşte, su dolu bir kabın içinde damıtın. Bu işlemten kolaylıkla sekiz litre elde edeceksiniz ve yüzlük metelikler mucizevi bir şekilde gökten yağacak.

Çok çocuk sahibi olmak için antihijyenik pudra

Aynı yılın mahsulü toz halinde fasulye.....	3 kg
Elenmiş şeker.....	1 kg
Magnezyum.....	11 cg

Bunların hepsini kuru güllerin taç yapraklarıyla kokulandırın. Yatağınızın çarşafına serpin ve başarıya ulaşmadan oradan kalkmayın.

-
- * Fransızcada *vers* kelimesi hem şiir, dize hem de solucanlar anlamına gelmektedir. (ç.n.)
 - ** Fransız şairler André Billy ve Paul Fort. (ç.n.)

İyi konuşmak için likör

Çiçek açmış ve sapından kesilmiş tere (Spilanthus oleiacenus).....	125 g
33 derece alkol.....	500 g
Makarna.....	10 g

Kullanmadan önce iyice çalkalayın, daha sonra bununla ayaklarınızı iyice yıkayın.

Borsada kazanmak için tertip

Her sabah bir adet füme ringa balığı yiyin. Bu işlem den önce ve sonra kırkar kez şöyle deyin: “Tart ve tütün çiğne, kadeh tokuştur ve iç.” Onuncu günün sonunda, şansınız açılacaktır.

Şöhret için tarif

Üzerinizde dört dolmakalem taşıyın, berrak su için, önemli bir adamın aynasını edinin ve sık sık gülümsemeksiniz kendinize bakın.

Eklem iltihabı için ilaç

Suyla karıştırılmış cin için, iki aya kalmadan etkisini göreceksiniz.

KÜÇÜK METODUN SONU

Şunu da ekleyelim, aralarında René Dalize’in de bulunduğu güvenilir kişiler bu tariflerden bazılarını kullanmış ve bunların son derece etkili olduğunu görmüşlerdir.

Kartal Avı

Paul Lombard'a

Sekiz gündür Avusturya'da, Viyana'daydım. Yağmur durmak bilmiyordu, fakat kışın ortasında olmamıza rağmen hava ılıktı.

Schönbrunn'ü ziyaret etmek niyetindeydim ve Reichstadt dükü seviyesine düşmüş bu trajik Roma kralının dolaştığı ıslak ve melankolik bahçeyi heyecan içinde geçtim.

Gloriette'in tepesinden –ki ironik bir küçültme olan bu isim ona babasının ve Fransa'nın şanını düşündürüyor olmalıydı– uzun süre Habsburgların başkentini seyrettim ve gece olup ışıklar yanınca şehir merkezindeki otelime dönmek için yola koyuldum.

Kenar mahallelerde yolumu şaşırdım, epeyce sağa sola döndükten sonra, geniş, az ışıklı, ıssız bir yola çıktım. Bir dükkân gözüme çarptı; her ne kadar çok loş ve terk edilmiş gibi görünse de, yolumu sormak için oraya girmeye niyetlendim. Tam bu sırada, hafifçe bana çarparak yanımdan geçen biri dikkatimi çekti. Kısa boyluydu, omuzlarının üzerinde bir subay pelerini dalgalanıyordu. Ben daha hızlı yürüyordum, ona yetiştim. Profilden gördüm onu ve yüz hatlarını

ayırt edince geri çekildim. Yanımda duran yaratık, insan yüzü yerine, kavisli, sağlam, korkunç ve olağanüstü heybetli bir kartal gagası taşıyordu.

Korkumu yenerek ileriye doğru yürümeye devam ettim, insan vücudunun üzerinde bir yırtıcı kuş kafası taşıyan garip kişiyi dikkatle inceliyordum. O da bana döndü, gözlerini gözlerime diktiğinde, bir ihtiyarın titrek sesiyle, Almanca olarak, şu anlama gelen sözleri söyledi:

“Endişe etmeyin mösyö. Kötü biri değilim. Çok mutsuzum.”

Yazık ki cevap veremedim, korkudan kupkuru olmuş boğazımdan tek bir ses bile çıkmadı. Karşımdaki ses azametle ve tonunda biraz aşağılayıcı bir nüansla devam etti:

“Maskem sizi korkutuyor mu? Gerçek yüzüm daha fazla korkutur. Hiçbir Avusturyalı yüzüme dehşete düşmeden bakamaz, çünkü biliyorum, aynen büyükbabama benziyorum...”

Bu sırada, bağırarak koşan bir grup yolu istila etti; dükkânlardan başka insanlar çıktı, pencerelerden kafalar uzandı. Durup arkama baktım. Bu gelenler askerler, beyaz kıyafetli subaylar, özel hizmetkârlardı, bir de, gümüş topuzlu uzun bir asayı tehditkârane sallayan dev gibi bir kâhya vardı. Birkaç at uşağı onların etrafında koşuyor, yanan meşaleler taşıyorlardı. Neyin peşinde olabileceklerini merak etmiştim, yöneldikleri tarafa doğru baktım. Fakat karşımda yalnızca kartal maskeli adamın fantastik silüetini gördüm; kollarını açmış kaçıyor ve kendisini tehdit eden tehlikenin ne olduğunu anlamak istermiş gibi arkasına bakıyordu.

Tam bu anda, çok belirgin ve son derece heyecan verici bir görüntüye tanık oldum.

Dirsekleriyle pelerinini kaldırmış, gagasının profili sağ omzunun üzerinden görünen kaçak, arkasından bakıldı-

ğında bu haliyle tıpkı, Fransız İmparatorluğu'nun hanedan armalarını süsleyen kartala benziyordu. Bu şanlı mucize yalnızca bir saniye görüldü; yine de bu görsel yanılsamaya aldananın yalnızca ben olmadığımı anladım. Kartalın peşindeki avcılar, bu görüntü karşısında şaşkınlık içinde kalakaldılar, fakat tereddütleri bu görüntü kadar kısa sürdü.

Bu sırada, zavallı kuş-insan gagasını çevirdi; karşımızda yalnızca, amansız düşmanlarından kaçmak için umutsuzca çırpınan bir talihsiz vardı şimdi. Çok geçmeden ona yetiştir. Meşalelerin loş ışığında, mütecaviz ellerinin, köşeye sıkışmış Kartal'ın üzerine abandığını gördüm. Beni deliye döndüren ve onun yardımına koşmayı bile düşünemeden yerime çivileyen sözlerle bağırды.

Olağanüstü çılgılığı şu anlama geliyordu:

“İmdat! Bonaparte'ların vârisiyim ben...”

Fakat gagasına, kafasına inen yumruklarla yakınmaları son buldu. Yere düştü, hareket etmiyordu. Onu böyle öldürsiye dövenler, aceleyle yerden kaldırıp koşarak götürdüler. Avcı grubu bir dönemeçte gözden kayboldu. Onları yakalamaya çalıştım, fakat boşuna bir çabaydı bu; saptıkları yolun köşesinde uzun süre, uzaklaşan meşalelerin dalgalanan ışıklarına bakarak hareketsiz kalakaldım...

Bu sıradışı karşılaşmadan kısa bir süre sonra, Paris'te tanımış olduğum önemli bir Avusturyalı senyörün evindeki bir partiye gittim. Hayran olunacak kadar güzel kadınlar, çok sayıda diplomat ve subay vardı burada. Bir ara yan yana geldiğim ev sahibi bana şunları söyledi:

“Bu sıralar Viyana'da tuhaf bir efsanedir gidiyor. Gazeteler bundan söz etmiyor, çünkü akli başında bir insanın inanılır bulması için fazlasıyla saçma. Bununla birlikte Fransızları

ilgilendirebilecek türden, ben de bu yüzden size anlatmak istiyorum. Reichstadt düküyle, bizim asiller sınıfından bir genç hanımın gizli bir evlilikle birleştikleri ve bu birliktelikten doğan bir oğlan çocuğunun saray çevrelerinden bile saklanarak yetiştirildiği iddia ediliyor. Napoléon Bonaparte'ın gerçek vârisi olan bu meşhur kişi, ortalıkta dolaşan söylentilere inanmak gerekirse, bu şekilde ileri bir yaşa kadar yaşamış ve yaklaşık iki üç gün önce bütün ayrıntıları meçhul, son derece trajik şartlar altında ölmüş...”

Ne cevap vereceğimi bilmez halde suskunluğumu kordum. Ve bu sosyete şenliğinin ortasında; benimle konuşmuş olan, hikmeti hükümet sebebiyle maskelenmiş yüzünde haşmetli bir ırkın muhteşem işaretini taşıyan ve belki de Aiglon'un* oğlu olan yaşlı Kartal'ın acı dolu görünüşünü hatırladım.

* Fransızcada kartal yavrusu; Reichstadt dükünün lakabı. (ç.n.)

Arthur, Geçmişin ve Geleceğin Kralı

Blaise Cendrars'a

4 Ocak 2105 günü Londra sokaklarında, Parıltılı ve Muhteşem Harikulade Tunç Şövalye görüldü. Yoldan geçenler, “Nedir bu maskaralık?” diye düşündüler ve onu gören her sınıftan kadın, saçlarının dibine kadar titreyerek şöyle fısıldaştı: “Yakışıklı soytarı!” Çünkü marifetlerini sergileyen bir sokak göstericisi sanmışlardı onu.

Meçhul yakışıklı, Buckingham Sarayı’na doğru yöneldi. Parmaklıkların önündeki atlı muhafızlar onun geçişini engellemek istedi. Fakat yiğit şövalye tek bir bakışıyla onlara isteğini kabul ettirdi ve geçmesine izin verdiler.

Sarayın kapısında sordular:

“Kimsiniz?”

Şövalye cevap verdi:

“Papegaut Şövalyesi.”*

“Ne istiyorsunuz?”

“Bu Şato’nun Macerasını.”

* * *

* Papağan şövalyesi. — neye göre, Kral Arthur zalim aslanı alt ettikten sonra, muhteşem bir papağanla ödüllendirilmiştir. (ç.n.)

Bu sırada, bir hizmetçinin Harikulade Şövalye'nin gelişinden haberdar ettiği kralın kızı pencereye koştu ve cesur adamı görünce bayılacak gibi oldu. Hizmetçi, hanımını tutmak ve ellerine vurmak zorunda kaldı. Prenses kendine geldiğinde Tunç Şövalye'ye bir kez daha baktı, gözlerine inanamıyordu. Sonra aniden, narin ve hafif bir arı gibi kaçıp kralı buldu. Yüzü, bir kepek çuvalına batırılmış gibi çillerle kaplı olduğu için İngiltere'de "Kepekli", Fransızca konuşulan ülkelerdeyse, İngilizcede kepek anlamına gelen "bran" sözcüğünden nahoş bir kelime oyunuyla türetilmiş "Le Breneux" lakabıyla anılan IX. George, kızından, Parıltılı ve Muhteşem Harikulade Tunç Şövalye'nin gelmiş olduğunu öğrendi. Kral gülümseyerek, bunun muhakkak şatoda gösteri yapmak isteyen bir hokkabaz olduğunu ve onunla kişisel olarak ilgilenmesini gerektirecek bir durum olmadığını söyledi. Fakat prenses şövalyeyi huzura kabul etmesi için babasına ısrar etti.

IX. George, kızını memnun etmek için buna razı oldu. Canı çaldı ve soytarıyı getirmelerini emretti.

* * *

Papegaut Şövalyesi, eski bir koltukta bacaklarını toplamış oturan kralın huzuruna alındı. Onu görünce gözleri kamaşan IX. George ayağa kalktı ve sordu:

"Siz soytarı değil misiniz?"

Canı sıkılmış görünen Papegaut Şövalyesi cevap verdi:

"Ben sizin kralınızım."

IX. George dövüşmeye hazırlanıyordu fakat kızı, bir yumruğu kalçasında Şövalye'ye yaklaşarak şöyle dedi:

"Ben de kraliçe olacağım."

George bağırdı:

"Yakalayın anarşisti!"

Bu çağrı üzerine her taraftan subaylar, mabeyinciler, genç soylular ve uşaklar güruhu koşturmaya başladı. Bu gelenlerin arasında çok bilgili ve Don Quijote kadar çok şövalye

romanı okumuş yaşlı bir uşak vardı. Şövalyeyi görünce bağırılmaktan kendini alamadı:

“Arthur mu bu?

Geçmişin kralı.

Ve geleceğin.”

Şövalye, prensesi iffetli bir jestle göğsüne bastırırken ciddiyetle şunları söyledi:

“Ben Arthur’um, sizin kralınız, Igraine’in oğlu, Uther Pendragon’un kardeşi, vaktiyle sarayım Camelot’daydı. Dirildim ve birkaç gün yürüyerek buraya kadar geldim, yalnızca görünmem için bana yalvaran köylülere kendimi gösterdim ve bu kısa süre içinde onlardan, doğal yeteneklerim sayesinde dilinizi konuşmayı öğrendim.”

Arthur karısı Guenever’den söz etmediyse bunun sebebi her şeyden önce dul olması ve kollarının arasında yeni bir nişanlı bulmasıydı; ayrıca bu kraliçenin onu boynuzlamış olması.

* * *

George genç soylulardan birini çağırdı, adam efendisini dinledikten sonra aceleyle çıktı. Biraz sonra bir hekimle bir kuyumcu salona alındılar. IX. George bir kenara çekip çok alçak sesle konuştu onlarla. Thomas Pollock Nageoire rolündeki J.cqu.s C.p...’ya benzeyen hekim ve yüzü F.l.x F.n..n’un yüzünü hatırlatan kuyumcu, daha sonra Tunç Şövalye’ye yaklaşp onu selamladılar. Yiğit şövalye gülümsedi, zırhını çıkardı ve hekim güçlü vücudunun değişik kısımlarını merakla incelerken, kuyumcunun da, üzerindeki metal işlerini incelemesine izin verdi. Birincisi, yani hekim, IX. George’a döndü ve bütün nezaket formalitelerini tükettikten sonra şöyle dedi:

“Haşmetmeab, bu beyefendi muhakkak ki tahayyül edilmesi dahi mümkün olmayacak kadar eski bir kökene sahip.

* Aktör Jacques Copeau ve Apollinaire’in 1902-1903 yıllarında *La Revue Blanche* dergisinden tanıdığı Félix Fénéon. (ç.n.)

Hatta Sesostri's'ten önce yaşadığını iddia ederse şaşırırmam. Eti, yüzlerce yıllık en eski fil etinden bile daha eski; Kuzey Sibirya'nın sonsuz buzları içinde donmuş bir mamut bifteği bile, bütün o sağlıklı ihtiyarlığına rağmen, bu mucizevi butlarla aşık atamaz.”

Bunları söylerken Şövalye'nin arkasına hafifçe vuruyordu. Kuyumcu bu kadar açık konuşmadı:

“Elbette, silahları o döneme ait gibi görünüyor, fakat şunu da eklemek lazım, daha önce bu tarzda silahlar yaptım ve bunlar şu anda bazı saygın müzelerde şerefle sergilenmekte. Yine de, eğer bu beyefendi, hekimin iddia ettiği kadar yaşlıysa, silahların da kendisi kadar eski olmaması için sebep yok.”

Ama tam bu sırada, genç soylunun IX. George'un emriyle çektiği telgrafın cevabı geldi. Kral, telgrafı alçak sesle okuduktan sonra şunları söyledi:

“Bu telgraf kuşkularımı ortadan kaldırıyor. İşte cevap: *Arthur'un mezarı boş.*”

Kral, bir dizini yere koyarak şöyle dedi:

“Haşmetmeab, size krallığınızı teslim ediyorum ve tek istediğim, en sadık tebaanız olmak. Kızımı kraliçe yaparak bana şeref verirsiniz.”

Arthur, tahttan indirilmiş kralı ayağa kaldırarak, “Bu durumda ilk işim evlenmek olacak,” dedi.

Orada bulunanlar “Hurra! Çok yaşa Kral Arthur! Çok yaşa kraliçe!” diye bağırışırken, tellallar haberi halka duyurmak için Londra sokaklarında dolaşmaya başlamışlardı.

IX. George'un tahttan çekildiği haberi kısa süre içinde bütün dünyaya yayıldı. Bu arada Arthur da evlenmiş, hari-kulade bir gerdek gecesi geçirmişti.

Ertesi gün, sayısız ve tarifi imkânsız yeni eğlencelerden sonra Arthur, kendisine modern kıyafetler dikmek üzere ölçü alması için bir terzi getirtti. Tahmin edilebileceği gibi, Arthur yüzyıllardır kral olduğu için Westminster'da taç giy-

me töreni yapılmadı. Yalnızca krallığın Katolik kiliselerinde, müteveffa kraliçe Guenever'in ve Arthur'un kraliçeyle evlenmeden önce güzel matmazel Lisanoz'dan peydahladığı oğlu Lohok'un ruhları için cenaze törenleri yapıldı. Bu Lohok'un oldukça talihsiz bir hayatı olmuştu. Douloureuse-Garde şatosunda maceraya atılmış, birçok başka şövalye gibi başarısız olmuştu. Lancelot tarafından kurtarılmış ve yakalandığı bir hastalık sonucu şatonun zindanlarında ölmüştü.

Kral Arthur daha sonraki günlerini, krallığın tarihçilerinden, ölümünden sonra neler olup bittiğinin kısa hikâyesini dinleyerek geçirdi ve benim bu vakayinameyi yazdığım, İngiltere'de V. George'un saltanat sürdüğü, Sayın Raymond Poincaré'nin üçüncü Fransız Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı olduğu, bu sırada şairler prensi Paul Fort'un İskitya'nın en geri kalmış bölgelerinin halklarını ziyaret ettiği ve içinde bulunduğum salondaki divanın üzerine uzanmış olan arkadaşım André Billy'nin sanatkârane horuldadığı bu 1914 yılının 1 Nisan'ında, hayat sıradan akışına kaldığı yerden devam etti.

Dostumuz Méritarte

José Théry'ye

İnsanoğlunda sanatsal bir hayvan bulan dostumuz Méritarte, yalnızca iştah ve oburluğu tatmin etmekle kalmayıp, diğer sanatlar gibi akla da hitap eden bir mutfak sanatı yaratmaya çabalıyordu.

Yaklaşık iki yıldır, onun Nollet Sokağı'ndaki avluya açılan küçük yemek salonunda, ilk tüketilebilir dramın tadına varıyoruz.

Vire'in domuz sucuğundan ve füme edilmiş ringa balığı filetolarından oluşan ordövr, bir yandan iştahımızı kabartan bir yandan da yüreğimizi sıkkan uğursuz bir görüntüye sahipti, onun arkasından ortaya çıkan hazin mercimek çorbasıysa, bu tuhaf şenliğin ne şekilde son bulacağı konusunda endişelere gark ediyordu bizi. Olayların bir anda tersine döneceğinden korkuyorduk. Rouen usulü ördek görünümünde gerçekleşti bu darbe; konukların *kapışarak gövdeye indirdikleri* kanlı parçalar beklenen dramatik etkiyi yarattı. En sarı patatesler ve en kara yer mantarlarından oluşan keder verici bir Rachel salatasının ardından, dostumuz Méritarte yüzünde kararlı bir ifadeyle, çok sayıda şampanya şişesi pat-

latarak ruhumuzu altüst etti, heyecan son haddine varmıştı ve hiçbir türden peynir ya da tatlı olmayıp yalnızca biraz ılık ve şekersiz kahve bulunduğundan, oradan tarifi zor bir sıkıntı içinde ayrıldık; bu ilk mutfak dramının üzerimizde yarattığı etki hafızalarımızdan asla silinmeyecek.

Bu karanlık trajediden bir süre sonra dostumuz Méritarte bizi bir komedi ziyafetine davet etti. Önce, gülüşmelere sebep olan bir buzlu Madrid çorbası geldi. Fakat ev sahibimiz bunun ardından gelen *criadilla*'ların* boğa kökenleriyle ilgili bilgiler verince herkes gülmekten katıldı. Şakalaşmalar çok güzel bir dana kellesinin etrafında devam etti, bu soytarılık öylesine hoşumuza gitti ki, yalnızca süsleme olarak kullanılan maydanozları bıraktık geride. Epeyce kanlı bir koyun budu da yine zevkle midelere indirildi, buna kokusunu veren sarımsak ve budun gevşekçe üzerine uzandığı Soissons fasulyeleri son derece komik yaylar gibi göründüler bize. Kısacası, deliler gibi güldük, Méritarte'ın kadehlerimize doldurduğu küçük beyaz şarap da neşemizi artırdı.

Fakat dostumuz Méritarte sanatını lirizm düzeyine çıkarmak istiyordu. Bir akşam bize şehriye çorbası, rafadan yumurta, latinçiçekli marul salatası ve krem peynir servisi yaptı. Bunun duygusal şiir olduğunu söyledik; gücenen dostumuz Méritarte işini kaside tonuna yükselteceğini iddia etti. Gerçekten de bir ay sonra, sanatını nihayet en yüce noktaya ulaştıran bir etli kurufasulye sundu bizlere. Hatta, Akdeniz'e özgü lezzeti bize derhal Homeros'un şiirlerini hatırlatan bir balık çorbasıyla, destanı bile denedi.

Fakat dostumuz Méritarte bundan böyle kendini felsefeye adanmış ve önümüzdeki perşembe bizi kendisinin şakirtleri

* *Criadilla* testis anlamına gelmektedir. (ç.n.)

olmaya davet ettiğini bildirdiğinde apışıp kaldık. Randevuda hepimiz tamamdık, fakat kaygılı yüzlerimizden fırınların metafiziğinin bize fazlaca güven telkin etmediği kolayca anlaşılabilirdi. Haklıydık da, çünkü iliğini çıkarmakta epeyce zorluk çektiğimiz bir tabak sığır kemiği servisi yapıldı; ayrıca beynini emmek için kırmak zorunda kaldığımız tavşan kafaları vardı. Tatlı olarak badem ve ceviz yedik; bir de, o gün haçın suya atılması yortusu olduğundan, içindeki baklanın bir kralı belirlemek yerine* yalnızca Pythagorasçı bilgeliği hatırlattığı bir pasta vardı bu felsefi ziyafetin sonunda.

Yanıldığını anlayan dostumuz Méritarte'ın bir tür ibadete sığınarak bize mistik yemekler sunmasından kaygı duyuyorduk. Fakat yanılmıştık; destana kadar yükselmiş olan Méritarte romana kadar düştü ve sonunda, güzel bir kız olan aşçısıyla evlendi. Fırınını öylece terk eden ve işsizliğe de alışamayan çiçeği burnunda Madam Méritarte, kocasını ölçüsüzce aldatmaya başladı. Méritarte bir süre için sanatından vazgeçmiş gibi görünüyordu. Fakat günün birinde, yalnızca karısının âşıklarını davet edeceği büyük bir satirik ziyafet vermeye karar verdi.

* * *

Méritarte ve karısı dışında on iki kişiydik. Yemek olabildiğince dramatikti; cenaze çorbası, kanlı etler vs. Benim, bilmem hangi tesadüfün eseri olarak yemekten sakındığım mantarların servisi yapıldı. Tabaklar bol kepçe doldurulmuştu ve herkes kendine iyi bir ziyafet çekti, yalnızca ben yemeği tabağımda bıraktım. Bunu yapmakla iyi etmiştim, çünkü yemeğin bitmesiyle birlikte sofradakiler, Méritarte dâhil, sarardılar, korkunç acılardan yakınmaya başladılar ve geceleyin, zehirli mantarların etkisiyle öldüler.

* * *

* Bu yortuda yenilen pastanın içine bir bakla konur, bakla kime denk gelirse ona bakla kralı denirdi. (ç.n.)

Böylece dostumuz Méritarte'ın satiri amacına ulaştı ve hayattan bezmiş olan, sanatının bütün kaynaklarını tükettiğine inanan kendisi de dâhil, bu satire konu olan herkesi öldürdü.

* * *

Bana gelince, aşçılara sık sık, Méritarte'ın keşfettiği yüce mutfak sanatını öğretmeye çalıştım, fakat beni hiç anlamadılar. Bu deha sahibinin sanatsal girişimlerinin ancak uzun süre sonra yeniden ele alınabileceğini düşünüyordum. Bu yeni sanatın birçok yönü keşfedilmeden kalmıştı. Ben, Méritarte'ın tarihsel anlatı türünde hiçbir şey denememiş olduğunu düşününce şaşırıyorum. Elbette, dostumuz Méritarte bir bilge ya da bilgin değil, her şeyden önce hayalperest bir adamdı ve özellikle satirik türde Tanrı vergisi yeteneğe sahip bir şairdi.

Maskeli Asker, Yani Dirilen Şair Vakası

André Dupont'un anısına

Yeni Lazarus ıslanmış bir köpek gibi silkindi ve mezarlıktan ayrıldı. Saat öğleden sonra üçtü ve her tarafa seferberlikle ilgili afişler asıyorlardı.

İŞTE
BU TA
BUT, İÇİNDE
ONUN SOL
GUN VE
ÇÜRÜYE
REK
YAT
TIĞI

Jandarma karakolunda askerî belgesinin bir nüshasını istedi ve kendini yardımcı sınıftan muharip sınıfa aldırıldı.

Yaklaşık üç aydan beri N.m.s'deki N'inci Sahra Topçu Alayı'nın deposunda yaşıyordu.

Bir akşam, saat altıya doğru, Arènes yakınlarındaki küçük bir sokakta, bir duvarın üzerine yapıştırılmış şu ilginç ilanı kasvetli bir ruh haliyle okudu:

PLATON VE ORTAKLARI ŞUBESİ YOKTUR

Tam bu sırada, kendi alayından, yüzü bir kör maskesiyle örtülü, tuhaf bir asker dikildi karşısına.

“Beni izleyin,” dedi tuhaf maske, “ve karışıklığa dikkat edin!.. Dikkat!”

“Sizi izliyorum asker,” dedi yeni Lazarus, “fakat yaralı mısınız siz?”

“Bir maskem var topçu,” dedi esrarengiz asker, “ve bu maske bilmek isteyeceğiniz her şeyi, görmek isteyeceğiniz her şeyi saklıyor, dünyaya yeniden geldiğinizden beri sorduğunuz bütün soruların cevabını gizliyor, bütün kehanetleri susturuyor ve onun sayesinde, gerçeği bilmeniz artık imkânsız.”

* * *

Ve dirilmiş topçu, maskeli askeri izledi, Carmes Kilisesi’ne geldiler, kışlalara giden Uzès yolunu tuttular.

İçeri girdiler, şeref avlusunu geçtiler, binaların arkasındaki parka kadar gittiler, burada, 75’lik bir topun sol tekerleğine dayanan asker aniden maskesini çıkardı ve dirilen şair, bütün bilmek istediklerini, bütün görmek istediklerini karşısında gördü.

Engin kar ve kan manzaraları içinde cephelerin zorlu hayatını gördü, patlayan obüslerin parıltısını; yorgunluktan tükenmiş gözcülerin uyanık bakışlarını; yaralıya su içiren hastabakıcıyı; bir piyade albayının, kız arkadaşının mektubunu sabırsızlıkla bekleyen irtibat subayını; karla kaplı gecede nöbeti devralan kısım şefini; siperlerin üzerinde uçan ve bu kez Almanca değil, Fransızca olarak “Büyükbabasına

vermiş olduğum tacı ondan almak bana düşer” diye bağırın Ay-Kral’ı.

Bir yandan da kendi Bavyera alaylarının üzerine kaygı ve çılgınlıkla dolu küçük bombalar atıyordu Ay-Kral; Garibaldi birliklerindeki Giovanni Moroni karnına bir kurşun yiyor ve annesi Attilia’yı düşünerek ölüyordu; David Bakar Paris’te askerler için kar başlıkları örüyor ve *L’Echo de Paris* okuyordu; atının üzerindeki Viersélin Tigoboth bir Belçika top arabasını Ypres’ye doğru götürüyordu; Madam Muscade Cannes’da ki bir hastanede yaralılara bakıyordu; sahte şair Paponat, Lisieux’deki bir piyade deposunun bölük emin çavuşuydu; René Dalize bir mitralyöz birliğine kumanda ediyordu; Bénin Kuşu ağır top parçalarını kamufle ediyordu; Macaristan’da, Szepeny’de ufak tefek şık bir ihtiyar, Azize Adorata’nın lah-dinin bulunduğu mihrabın önünde intihar ediyordu; şatosu Krakow yakınlarında bulunan Polaski kontu, Viyana’da bir antikacıdan, kartal gagası biçiminde tuhaf bir maske satın alıyordu; *feldwebel** Hannes Irlbeck yeni askerlerine, Ardenne’li yaşlı bir papaz ve dört savunmasız genç kızı katletmelerini emrediyordu; yaşlı vantrilok Chislam Borrow, yaralıları oyalamak için Londra hastanelerine gösteri yapmaya gidiyordu ve obüsler olağanüstü demetler halinde patlıyordu.

Sonra, dirilen şair derin denizleri gördü; yüzen mayınları, denizaltıları, tehlikeli dalgaları. Doğu Prusya’nın, Polonya’nın savaş alanlarını gördü, küçük bir Sibiry şehrinin sükûnetini, Afrika’daki savaşları, Anzakları ve Seddülbahir’i, Selanik’i, denizin altüst edilmiş ve sınırsızca korkunç güzelliğini, Champagne Pouilleuse’deki siperleri, seyyar hastaneye taşınan yaralı asteğmeni, Connecticut’ta beysbol oynayanları ve muharebeleri ve muharebeleri; fakat en çok öğrenmek istediğini, bütün bunların sonunu göreceği sırada, asker kör maskesini yeniden taktı ve gitmeden önce şöyle dedi:

* Başçavuş. (ç.n.)

“Topçu, celbi kaçırdınız. Bakaya kaldınız.”

Bu sırada, yumuşak ve hüznü ateşkes borusu işitildi.

Dirilen şair, yattığı yere geri dönmeden önce başını kaldırdı ve gökyüzünde, parlaklıklarından bir şey kaybetmeksizin kokulu taçyapraklarını döken yıldızların bir araya gelerek, hem yeryüzünden hem gökyüzünden kopan milyonlarca çığlığın yansıdığı noktada şu parıltılı yazıyı oluşturduğunu gördü:

YAŞASIN FRANSA!

KÜÇÜK	ASKER
TOPRAK YATAĞINDA UYU	
YOR	BENİM
İ	R
L	E
Ş	A
İ	R
İ	M

Sonra, ötekiler gibi o da bir müfrezeyle birlikte gitti...

Ve cephe aydınlandı, altınlar yuvarlanıyor, çelikten çiçekler açıyordu, dikenli demirin oğulları kanlı arzularından eriyorlardı, siperler erkeklerin önündeki dişiler gibi açılıyordu.

Şair, askerlerin kazdığı çukurların üzerinde miyavlayan havan mermilerini dinlerken, olağanüstü bir kadın, dikkatli adamlardan oluşan bu eşsiz kolyeyi okşuyordu, sayısız ateşle akan bu panetnik ırmağı.

Ve kazıklı duvarlar yağmurun altında köpükleniyordu.

Ey menzil alaylarının gittiği gökçeşil gün.

Ey duvarların derin kız kardeşleri siperler.

Boğucu buharların ortasında, atının üzerinde hatlara kadar gelen kör maskeli asker geleceğe aşkla gülümserken, büyük kalibreli bir obüsün isabet ettiği başından, tıpkı saf kan gibi, muzaffer bir Minerva fışkırdı.

Herkes zaferi nezaketle karşılamak için ayağa kalsın!

1910-1915

Bu kitap savaş sırasında baskıdaydı. Son hikâyeye sonradan eklendi.

Guillaume Apollinaire (1880-1918): Polonyalı bir göçmenle İtalyan bir subayın oğlu olması dışında çocukluğu hakkında fazla bilgi yoktur. 20 yaşındayken geldiği Paris'te avantgarde hareketlerin ortasında bulunmuş, şiire yön vermiştir. Katledilen Şair, şiir, tiyatro gibi değişik türlerin yer yer öne çıktığı, hem biçim hem de içerik olarak Apollinaire'in yenilikçi ruhunu yansıtan öykülerden oluşur. 1910-1915 yılları arasında yazılan bu hikâyeler, şairin I. Dünya Savaşı'nda yaralanıp Paris'e getirildiği sene, 1916'da yayımlanmıştır.

Nihan Özyıldırım (1972): Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. Edebiyat ve sosyal bilimler çevirileri, redaksiyon ve kitap editörlüğü yapmaktadır. Çevirdiği yazarlardan bazıları şunlardır: Jules Verne, Guillaume Apollinaire, Gérard de Nerval, Eric Vuillard, Paul Veyne, Marcel Mauss, Andre Gorz.

